

627
1742, 5
15
19

COMMENTATIO CRITICO-HISTORICA

DE
SERIE PROCESSVS ET PRO-
VOCATIONVM FORENSIVM
IN CAVSIS AD IVS SVERINENSE
DIRIMENDIS,
QVÆ APVD STRALSVNDENSES
OLIM VSITATA FVIT.

H. E.

von dem vormaligen

Berichts-Gebrauch/

Nach welchem

die Stralsundische Landbegüterte ihre Streit-Sachen/
zuerst, an den Stall zu Stralsund gebracht, von da aber an
das Kirchspiel zu Pütt, von da an den Rath zu Stralsund,
von da an den Fürstl. Burg-Wall zu Loitz, von da an den
Stapel oder das Buch zu Schwerin und von da an
die Sieben Eichen appelliren können.

AVCTORE

ALBERTO GEORGIO SCHWARTZ

PROF. PHIL. REG. ORD.

IN ACADEMIA POMERANORUM.

G R Y P H I S W A L D I Æ

IMPRIMEBAT HERONYMVS JOHANNES STRUCK
REGIÆ ACAD. TYPOGR. MDCCXLII.

SEBASTIANUS PROCESSVS ET PRO-
 COCATIONVM FORENSIVM
 IN AVSTRIA A. H. S. ERNESTO
 D. K. M. D. C. L. I. I.
 QVOD N. P. D. S. R. S. S. N. S. S. S. S.
 OLIM VIVATAT: T. V. I.

von dem obigen
 Sebastianus = Sebastianus

In dem vorliegenden Buche
 ist ein vollständiges Verzeich-
 nis der in der Provinz Tyrol
 vorkommenden Mineralien
 enthalten. Die Beschreibung
 derselben ist nach ihrer
 Art und Gattung geordnet.
 In dem Anhang sind die
 in der Provinz Tyrol
 vorkommenden Mineralien
 nach ihrer Art und Gattung
 geordnet.

VICTOR
 ALBERTO GEORGIO SCHWARTZ
 FROM THE REG. ORD.
 THE ACADEMY OF SCIENCES
 OF VIENNA
 G. R. O. M. I. S. M. A. L. I. S.
 H. I. S. T. O. R. I. A. S. J. O. H. A. N. N. E. S. T. R. A. C.
 REGIA ACADEMIA BOHEMICA

Stralsundensis Reipublicæ
Pomeraniæ Rugiæque Capitæ
PATRIBVS OMNIVM ORDINVM EGREGIIS

VIRIS

MAGNIFICO

Generosis, Prænobilissimis, Consultissimis, honore
patricio æque ac prudentiæ fama, Amplissimis
Fulgidissimisque

Dn. CONSILIARIO PROVINCIALI
SPLENDIDISSIMO

Dnn. CONSVLIBVS
SYNDICO, CAMERARIIS
ATQVE RELIQVIS

MVNIOIVM DIGNITATVMQVE PRÆSTANTIA
INSIGNITER CONSPICVIS MERITISSIMIS

S. P. D.

OBSERVANTIAMQVE ET ANIMI PARATISSIMI OBSEQVIA
APPROBAT

R E S P O N D E N S.

Handwritten text, likely a title page or index, with significant bleed-through from the reverse side. The text is mirrored and includes the following legible words and phrases:

PROVINCIALI
M. C. N. 1710
D. GONZALEZ, PROVINCIALI
SINDICO, CAMERARIO
ATLAS RELIGIOSO
MAYOROVIA DEBENTAVORE PRISTATI
INSTR. PER CONSIST. MELIORIB.
S. P. O.
CONSTITUTIO...
S. P. O.
S. P. O.

VIRI
MAGNIFICE
GENEROSI, PRÆNOBILISSIMI, CONSULTISSIMI,
AMPLISSIMI, PRUDENTISSIMIQUE

Quoens aut Patris mei edita historica legere contigit, aut ipsum de rebus gestis patriæ nostræ edifferenter audire; totiens fere intelligere potui, tantæ designationis Rempublicam Stralsundensem, apud eum, haberi, ut, neminem, in rebus gestis Pomeranorum Rugianorumque enucleandis tradendisque, feliciter versaturum, existimet, nisi qui origines, prærogativa insignia, prospera & adversa, omnemque habitum domesticum capitis hujus atque culminis civitatum nostrarum, familiariter cognita habeat perspectaque. His præceptis, fateor, non exigua animum cupido incessit, meam, ut est, themidem, ejusmodi in Historia patria rudimentis formandi exornandique, quæ nobilissimam Stralsundiam ejusdemque ad omnem memoriam fatorum facinorumque notabilia monumenta nec ignorare sinant, sed felicioribus, quos spero, studiorum meorum successibus, accurate, in futuram utili-

tatem, sciteque erudiant. Jamque ea me movit ratio, ut, cum aliquod musarum mearum specimen deprimendum esset, tale, Parentem eundemque Præsidentem meum, argumentum differendi rogarem, quod Civitati Stralsundensi aliqua affinitate conjungeretur. Quantumque ille, his precibus meis tribuerit, hic in conspectu est. Nunc, stare in cathedra academica & Jura Reipublicæ Stralsundensis, prisca excellenterque singularia, defendere, meum gaudium atque honos supersunt. At VOS Patres Ejusdem MAGNIFICE, GENEROSI & RELIQUI, VOS rogo, ea, qua decet observantia atque obtestor, ut ignoscatis illi audentiæ meæ, quæ incognitum quidem VOBIS, sed Vestra in bonas litteras laudatissima facilitate ac indulgentia subnixum, permovit, ut huic, quæ Rempublicam Vestram propius contingere videbatur, qualicumque commentatiuncule, a Nominum Vestrorum splendore, decus quæsiuerim. Ita VOS Omnes, consilia atque instituta Vestra, divino Numini, meque favori Vestro, de meliori nota, commendo,

TANTORUM NOMINUM
VESTRORUM

Dab. Gryphisw. d. IV. Nov.
MDCXXII.

deditissimus obsequiosissimusque Cultor
ALBERT SCHWARTZ.

BENEVOLE LECTOR!

Sextus annus est, quod Vir clarissimus atque doctissimus Dn. M. CHRISTOPHORUS PYLIUS, Gymnasii Sundensis Rector multis meritis inclytus, nunc in consortio felicissimarum mentium, litteris ad me datis, actorum judicialium e chartophylacio Civitatis Sundensis, hæc argumenta mecum communicavit:

1547. *In causa OSTEN, contra STRALSUND, in specie in des Rathes Gegen-Bericht de anno 1547. wird der modus des Schwerinschen Rechts ausführlich beschrieben. Nemlich, wan jemand, in den Stadt-Güthern gefrevelt, oder Gewalt geübet, hat er allemahl auf den Stadt-Stall (als woselbst auf des Rahts Vergünstigung, auch die Landbegüterte das Schwerinsche Recht gehalten) des Rechts erwarten müssen: und wenn es in einer Sache einmahl angestellet gewesen, haben alle termini von 14 zu 14 Tagen continuiret werden müssen, sonsten der Process untüchtig und nichtig geworden. Citatus hat können durch Gevollmächtigte erscheinen; Ist der aber contumaciter ausgeblieben, ist er ob crimen vel delictum endlich proscribiret und verfestet. Hat er aber der Urthel halben sich sonst beschwert gefunden, hat ihm zu appelliren frey gestanden, und ist die*

A

ap-

"appellation gegangen, erstlich an das Kerspel zur Pütte, von
 "dann an den Rabt zu Stralsund, von dann an das Burg-
 "Lehn zu Loitz, von dann vor den Stapel oder das Buch zu
 "Schwerin, und endlich von Schwerin an die Sieben Eichen, auch
 "unter dem Fürsten von Mecklenburg gelegen.

1547. Verba aus des Rabts Gegen-Bericht de anno 1547.
 in causa OSTEN contra STRALSVND, post alia, welche den modum
 procedendi im Schwerinschen Recht referiren, und daß solches
 „auf den Stadt-Stall gehalten worden: Dan daß die Stadt
 „Stralsund mit Schwerinschen Rechten aufferhalb Rennen-
 „Paums und in denen umbliegenden eigentümlichen Land-Gü-
 „thern, wie denn auch andere Ewr. Fürstl. Gnaden Unterba-
 „nen dieser Orte, mehr denn über 100. Jahr bewidmet gewesen,
 „ist niemands verborgen und im fall der Noth herrlich und wohl
 „darzutun. Der uns aber zumisset, es sey von der Osten, oder
 „wer es wolle, daß wir uns desselbigen Rechten allein darumb,
 „daß wir Ewr. Fürstl. Gnaden die gebührende Herrlichkeit und
 „Regalien, mit den appellationibus entziehen mögen, anmaassen
 „soltten, der thut uns gewaldt und Unrecht, denn wir niemands
 „bis anher gezwungen, an uns, von erster Instantz zu appelli-
 „ren. Es ist auch nicht gebräuchlich, sondern gebühret sich,
 „daß man in dem Schwerinschen Rechte, erstlich an das Kerspel
 „zur Pütte, von dann an Uns, von Uns an das Borglehn zu
 „Loitz, von dem, vor den Stapel oder das Buch zu Schwerin und
 „endlich von Schwerin, an die Sieben Eichen, auch unter dem Für-
 „sten von Mecklenburg gelegen, appelliren müssen.

1573. Verba des Fürstl. Abscheides de daro Wolgast den 19. Sept.
 1573. in causa GYSLAFFS ROTERMVNDIS contra STEVELIN VOELSCHO-
 WEN. Denn obwohl hiebetvor, auch zu vielen unterschiedlichen
 malen

mahlen von den Stralsundischen, ein vermeintes Privilegium de non evocando angezogen worden: So seyn doch J. F. Gnaden Ihnen dessen, dermassen, als es will gedeutet und wider Gebrauch und Herkommen angezogen werden, nicht geständig. "Wie denn vielen ihres Mittels nicht unbewußt, daß man von "alters, allein Lübsch Recht in der Stadt und Ringmauren, in "den umbliegenden Dörffern und auf dem Lande aber, Schwerinsch "Recht gebraucht und in fürfallenden Sachen darnach gesprochen und erkannt hat, daß auch, wenn aus den Schwerinschen, ap- "pellationes an den Burg-Wall zu Loitz, da damahlen die Für- "sten ein bestaltes Gericht gehabt, und von dannen, an die Sie- "ben Eichen gegangen, wie die Sundischen hiebevör selbst von sich geschrieben, und also, wan sie gleich in ersterer Instantz, auch auf dem Lande ihrer Bürger Stadt-Gütber halben, Richter wären, dennoch die Appellation nicht gen Lübeck, sondern an I. F. Gnaden Hofgericht devolviret werden müße.

OBSERVA:

Vor alters ist in den Ringmauren allein Lübsch-Recht ge-
braucht. In den umbliegenden Dörffern, und auf dem
Lande aber, Schwerinsch (oder Bischoffl.) Recht. Und
"aus dem Schwerinschen, sind die Appellationes an den Burg-Wall
"zu Loitz, da der Zeit die Fürsten ein bestelltes Gericht gehabt,
"und von dannen, an die Sieben Eichen gegangen. Vid. Fürstl.
Abscheid de dato Wolgast d. 19. Sept. 1573. in causa Guslav Ro-
termunds contra Stevelin Völschowen.

Hi commentarii, fateor, diu multumque, miran-
tem me habuerunt, sententiæque ambiguum. De fide
nequicquam dubitandum erat, qui probe noueram,

IV

Virum è Patribus Reipublicæ Sundensis præcipuis, hanc copiam amico meo, eumque mihi fecisse. Capere curatus, quem præferunt, ambulantis justitiæ, processum: noscere itinera &, quo ducunt, tribunalia: percallere denique omnem hanc Juris dicundi rationem, sollicitudo fuit: tam tenax & obstinata, ut longe diversa licet agenti, si quid forte obvenerat antiqui moris, quod eo referendum, aut forensibus istis lucem afferre videbatur, semper præsto fuerim. Ita paulatim aliquo in hanc rem apparatu esse cœpi. Jamque depromo: non, certe, ea audentia, ut, mea qualicumque hac opera, cuncta ad liquidum deduci posse, existimaverim, quæ tenebris tam spissis, involuta sunt; sed ut peritioribus antiquarum rerum, amantibusque, ad hanc telam pertexendam, tenuia quædam stamina præpararem. Ad eam mentem metiri ausus meos, fas erit, rogoque.

TRACTATUS.

CAP. I.

HISTORIÆ JURIS PATRII QUÆDAM LINEAMENTA DUCENS.

§. I. **P**ostquam genus humanum in gentes digredi cœpit, præcipua ad fovendam justitiam, cura fuit. Ea disciplina, proximis a condito mundo temporibus, sub moderamine paterno fletere, sequioribus in civitates coiverunt. Non suppetebat certius tranquillitatis atque salutis remedium. Perire oportebat, aut sapienter bonos, sive (quod perinde est) justos esse, qui sociali vita, felicitatem cupiebant. Verum est. Non attinet philosophari in eam causam. Custor.

Custos rerum Historia prodit, nulli unquam Reipublicæ aliquod, sine justitia, aut decus, aut culmen comparatum esse, quod durare potuisset. Per omnia euntibus exempla, nihil ab eo asserto diversum reperietur. Et maximum in Israelitico Ipsius Dei populo spectatur, qui, ut cultu justitiæ divinis auspiciis sancito, mirifice enituit, ita, neglectu, misere concussus & denique oppressus est.

§. II. Ea sacris monumentis memoria debetur. In profanis, Rerumpublicarum, quæ justitia effloruerunt, mira copia est. Nec minor injustitia depereuntium. Græcorum & Romanorum insignis, ex eo, fama percrebuit. Sed longe ante ipsos Scytharum, de quibus, tantum non uno ore, scriptores testantur, quod tam acriter, jus fasque servaverint, ut, in eo sanctitatis genere, populorum omnium laudes supergressi sint (*). Num fortunis etiam? Non sinunt ambigere, ad quos modo provocatum est, testes, & victricia arma cum tropæis, per Asiam, Europam ac Africam, longe lateque circumtulisse, copiose referunt. Neque posterii ipsorum, quibus Tartarorum recentius nomen obvenit, hodiernum ab illis vestigiis aberrare: quin (ethnicos tamen præ Mahumedanis) tam sancte, domi, justitiam colere, Suedos nostros, non infimi Ordinis, e captivitate Russica reduces, fidos auctores habeo.

§. III. Jam vero in promptu est, quid de majoribus nostris Suedis, Teutonibus, Gothis, Vandalis, Rugiis, aliisque statuendum sit. Etenim, uti omnes, uni post alteros, ex communi illa Scythica gentium vagina, in oras regionesque germanicæ nostræ boreales, effusi sunt: ita, cui innutriti erant, studium juste vivendi huc attulerunt. Nec deposuisse credas & alios Germanos esse voluisse, quam Scythæ fuerant. Forte dudum huc confederant, ætate Taciti. Sed ille eadem avita probitate, qua olim patrias suas sedes reliquerant, illustres atque laudandos sistit (†). Slavorum & Saxonum, qui post hac, plenis

A 3

colo-

(*) Vid. STRABO L. VII. JU-
STIN. Lib. II. C. 2. ARRIAN. L. IV.
C. 1. AMMIAN. Lib. XXIII. C. 25.
HOMER. *Iliad* V. & XIII. 6. Coll.
BOCHARTO *Geogr. S. Part. I. L.*

III. C. 7. atque memet, si operæ
pretium videatur in der Einleitung zur
Pommerschen und Rugionischen Justitz-
Historie. ed. Gryphisw. 1735. p. 6. not. e.

(†) Vid. TAC. de Situ, Mor. & pop.

colonias, terras nostras ingressi sunt, eadem gloria fuit. Ut in externos prædando famam corruperant, domestica virtute & iustitia intemerati manserunt (†): patria remotiori & ipsi Scythæ. (*)

§. IV. Sicuti autem hæc (ut in antiquissimis) probata habeo, ita, quod pertinet ad istorum populorum leges, instituta forensia, formamque judicialem, nihil fere, injuria ætatis, ad nostræ tempora delatum est, præterquam quod Tacitus tenuiter refert (*) bonos mores, apud nostros, plus valuisse, quam alibi bonas leges, controversiasque capitales in comitiis: sicut levius momentum habentes, in judiciis provincialibus, à comitibus, eorundemque adfessoribus, discussas esse (†).

§. V. Nec novam, in eo genere, scenam instructam esse, arbitraris, ex quo Slavi Pomeraniam nostram Rugiamque incolere ceperunt. Videri possêt: non negaverim. Nam novi advenæ erant & peregrini, quos vitæ genus, reipublicæ habitus, mores, instituta, forte & omnis disciplina ab indigenis nostris Vandalis, Rugiis & aliis diversos faciebat. Sed, si cogitaveris, quod rerum monumentis domesticis constat, non insultu, non armis, nec ullo victoriæ jure, sed sponte atque

Germ. C. 19. & passim conf. die Angeführte Einleitung in die Pommerisch- und Rug. Justitz Hist. p. 7.

(†) Vid. iterum *die gedachte Einleitung pag. 8. seqq.* ubi e visceribus Historiæ, qua culpa, qua innocentia fuerint, disquisivi.

(*) Vidi Jll. Dn. à^oLUDEWIG in *der rechtlichen Erläuterung der Reichs-Historie* p. 6. aspernari Originem Germanorum Borealium ex Scythia. Sed nescio, quare. Saltem rationes, quibus ibidem usus est, non sufficere videntur. Fortioribus, pro communi sententia, argumentis, militant, CLUVERUS *Germ. Antiq. L. I. C. 2. §. I. seqq.* & SPENERUS *Nox. Germ. Antiq. L. III. C. 4. §. I.* cum quibus, si placet, denuo con-

ferri poterit, quod in eam rem commentatus sum in *der Einleitung zu der Pom: und Rug: Justitz-Hist.* p. 5, seq. not. d. In vicino nobis Balthico mari, apud veteres Scriptores reperia monumenta, non una ibidem adduxi. Neque Patria nostra eisdem profus vacua est. Arcona Rugiæ quondam celebratissimum Caput, vel eo nomine suo, puras linguæ Scythicæ origines spirat. Ne quid amplius dicam.

(*) *L. c. C. 19.*

(†) Vid. TACITUS *l. c. C. 12.* Pluribus eam, quæ tunc obtinuit, juris dicundi rationem evolvere annis sum in sæpe adducta *Introductione in rem forensiam Pomeranorum & Rugianorum* p. 26. seqq.

atque lubitu prifcorum illorum incolentium, terrarum noſtrarum aditum eis patuiſſe; prona, hinc, conjectura aſſequi licet, in Vandalico-Rugianam civitatem, ea præcipua conditione, hos receptos eſſe hoſpites, ut avita imperii conſtituta & leges, quas dicunt, fundamentales ſubirent. (††)

§. VI. Ita, quoad ſummam rei, regiminis æque ac juſtitiz patrocinaudz forma, eodem, quo antea fuerat, loco manſit. Paulatim aliquid conſuetudinis legalis Slavicz inoluiffe largiendum duco. Nempe, quicquid gens iſthæ recentius è Scythia prodiens, illibati moris attulerat, ſine dubio non diſplicere poterat: quin ad ultimum, Slavonicum nomen, hic terrarum, ita invaluit, ut Vandalicum obliteratum videatur & jus patrium, *conſuetudinis Slavonicæ* titulo, in diplomatis noſtris deprehendas. In foris tamen & juris exercendi modo, quem proceſſum dicunt, parum mutatum credo, qui penitiori rerum noſtrarum ſcrutinio didici, tempore aboliti per Ottonem Bambergensem gentiliſmi (quod poſt initia Sæculi duodecimi contigit) tantum non omnis litium tractandarum ratio, eodem tenore iverit, qui tempore Taciti in Teutonia noſtra obſervabatur (*).

§. VII. Abhinc aliam viciffitudinem, in forenſibus, Saxones attulerunt, noſtrorum Ducum liberalitate invitati, ad reparandum incolarum detrimenta, bellorum continuis cladibus inducta. Et illi frequentes aderant, nobiles cum ruſticis, mercaturæ operantes, opifices & quibuſcunque ſocialis vitæ ſuſtentandæ commerciis inſervientes. BOGISLAUS & CASIMIRUS II. fratres, in Pomerania ſua initium faciebant, quorum exemplum JAROMARUS I. & filius WITZLAUS ejusdem cognominis, mox imitati. Nobilibus rura impertiebantur, clientelari lege, cultui & fertilitati reddenda. Cæteri in colonias reducti, ad condenda per provincias noſtras municipia, inſignibus municipientiæ levamentis, accendebantur.

§. VIII. Hinc Themidi noſtræ nova, in multis, facies comparata. Quæ hæcenus legibus patriis, non ſcriptis quidem, ſed conſuetudi-

(††) Vid. *Verſuch meiner Pomm. und Rug. Lebn. Hiſt.* Greyfaw 1740. 4. p. 21. ſeqq. pariter ac *Einleit. in*

die Pomm. und Rug. Juſtiz. Hiſt. p. 29. (*). Vid. *Einleit. in die Pomm. und Rug. Juſtiz. Hiſt.* p. 29. ſeq.

VIII

tudinibus in normam receptis (†) usa erat, nunc extranea etiam ac manu exarata juris dictamina afferebat. Etenim municipia nostra, ut nascebantur, & coloniis hinc atque illinc adscitis diversa erant, varia jura accipiebant, Magdeburgicum (††), Lubecense (*), *Culmense* (†), *Sueri-*

(†) Nihil hic meo ausu arbitror. Certum est, fide diplomatica, jus Patriæ nostræ, ne dicam Germaniæ universæ, eodem, quo Saxones huc adveniebant, tempore, in consuetudinibus positum fuisse. Habeo Instrumentum transactionis aliquod de 1249, ubi prope finem legitur: *Promittimus etiam bona fide pro nobis & heredibus nostris - - firmiter attendere & observare omnia & singula capitula supradicta - - renunciantes omni auxilio juris Canonici & Civilis & omni consuetudini, que in Theotonia & Slavia pro lege observari consueverunt: & aliud Jaromari II Principis Rugiani, e. a. hoc verborum tenore: omni de cetero impetitioni & exceptioni - - & omni auxilio Juris Canonici & Civilis & omni consuetudini que jus Slavicum publice appellatur, renunciantes.* Quod evidenter in rem præsentem loquitur. Si quis autem scire velit, quo justis & æqui argumento, consuetudines illæ Slaviæ se commendaverint, illum exfaciari poterit jus nostrum Rugianum, quod sæculo XVI. à *Mazbia Normanno* ex eisdem compilatum, sub titulo: *dat olde Wendische Rugianische Land-Recht*, hodiernum, in rebus Rugianorum Insularium, vivida observantia valet.

(††) Utpote Sedinum vetus & quæ teste FRIDEBORNIO *Chron. Sedin.* L. I. coloniæ ejus fuere, *Garza, Greiffenbaga, Danum* atque *Pölsa: Piritzium* item *Freyenwalda, Pajewalcum & Uckermuuda.*

(*) Quo dotatæ sunt civitates *Stralsundia, Gryphiswaldia, Anclamum, Demminum, Wolgastum, Bardum, Loitza, Grimma, Tribuseum, Dantgardum* utraque *Treptovia, Stargardum, Wollinum, Camminum, Greiffenberg, Colberga, Cöstinum, Belgarda, Golnovia, Regenwalda, Rugenwalda, Stolpa, Publicium, Labes, Dabera, Neogardumque.*

(†) Nomen eidem à civitate Borussiae *Culmæ* hæsit, origines partim ad leges & consuetudines domesticas, partim ad jus Magdeburgicum & Saxonicum Provinciale referuntur. Accessiones denique non leves Ordinis Teutonicæ Magistri FRID. a FEUCHTWANGEN, LOTHARIUS Dux Brunovicensis & HENRICUS à KNIPROD dederunt: donec ultimam manum adjiciens Seren. Princeps Elector Brandenburgicus JOH. SIGISMUNDUS, Borussiae Ordines ad stipulantibus, vario juriarum & communis & Teutonicorum augmento, perfectum, titulo, *Juris Provincialis Prutenici*, 1620. in publicos usus sanciret: ut auctor mihi est Celeb. olim

Suerinense (††). Tum & *feudale*, quod nuncupatur, sed domesticum, ex compactis Principum Nobiliumque voluntariis & natura proprietatis avitæ prædiorum nostrorum equestrium, primis initiis coalescens, cui paulatim Longobardorum placita in subsidium data. (*) Eodem fere tempore, Hierarchia potissimum Romano-Catholica obstetrice, jus Canonicum pariter ac Justinianicum, intervenerunt. Neque tamen hoc

ANDR. HELWIGIUS Academiae nostræ Juris Antecessor & R. Consistorii Director longe meritissimus, in *Delineatione Historiæ Juris privati Pomeranicis*: *Posti*: 47. & 48. Fruebantur autem stabantque illo jure culmensi civitates Polono-Pomeranicæ, *Leoburgum, Butovia, Rummelsbergaque*.

(††) De illius natalibus remotissimis, qualemcunque conjecturam meam depromsi in *der Pomm. und Rug. Justitz* • *Hist.* p. 16. n. a. Advertit illa animum Viri judicio acris vigentisque & multa, in antiquis rebus, egregie acuteque cogitantis, Domini E. J. F. MANTZELII J. O. Doctoris & Professoris in alytra Rostochiensis, ultra laudes meas positi, ut dignam haberet memorari in *Selectis Juridicis Rostochiensibus*, quibus, ab in eunte proximo anno, variam juris, olim in Senatu Themidis Rostochiensis, dictati, materiam cum erudito orbe communicavit; nec memorari tantum, sed & antiquarum rerum studiosius dijudicandam exponi, ibid. *Specim. XIII. Posti. Mecklenburg. I.* Abhinc literis Ejusdem comperi, non omnibus æque probari sententiam meam de fontibus Juris Suerinensis in Legibus *Verino-*

rum s. Varinorum quærendis, ob nimiram utrinque placitorum diversitatem. Prævideram id quidem, fore, nec ipsemet l. c. hoc dubium intactum reliqui. Non tamen ob id, premere, ut erant, scrutinia mea, sed peritiorum arbitrio tradere volui, meliori bilance examinanda. Quantum præsidii à discrepantia Juris *Varinorum* & *Suerinensis* sperandum sit, ipsimet simul videant. Mihi facile creditu est, longinquam ætatem, morum Slavicorum mixta, accessionesque alias forte factas, eas quæ nunc est, dissimilitudinem inferre potuisse. Ne quid dicam de insigni discrimine, quo ad nos delata Juris Suerinensis fragmina, apud III. Dn. WESTPHALIUM, in *Specim. monumentorum Mecklenburgg.* p. 209. Joh. SIEBRANDUM in *J. P. Civit. Lubec.* p. 99. TARNOVIUM in *Præmio Tractatus de feudis MECKLENBURG. & BERNH. HEDERICHUM* in *Chron. Suerin* ad an. 1235. invicem recedere deprehenduntur.

(*) Ita statuendum duxi in *der Einleitung zur Pomm. und Rug. Lebn-Hist.* p. 147. seq. & 239. nec invenit hucdum, quod ab ea me potuisset dimovere sententia,

X

hoc ultimum jussu; sed libitu infervivit. Tantum abest, ut domesticae leges nostras abegerit (†)

§. IX. Amplior nunc differendi locus esset, de Collegiis prisca ad jus dicendum, de judicii publicis locis, modis & ceremoniis, deque provocationibus ab uno tribunali ad aliud; sed memini, non hic meam hanc esse prolixitatem, nec breviter, cujus a conscribenda Juris & rei juridicæ nostræ, historia alienus, impræsentiarum, est animus. Et supervacuum labor foret, postquam in eo genere, jam alibi, mihi, utcunque potueram, otia paravi (††). Hæc prælibasse in rem præsentem visum est, ut ex generalioribus quibusdam, ad materiæ excutiendæ arcem, via panderetur: quam ubi ingressi erimus, ex illis capitibus, quæ hic præterimus, unum, alterumve curatius edisserendi, tempestiva occasio dabitur.

CAPUT II. ARGUMENTUM QUADANTENUS DILUCIDANS.

§. I. **A**nte omnia animadvertendum est, pristinis temporibus, uti præcepimus, jus *Suerinense* inter nostratia fuisse. Pomerani una cum Rugianis habuere (*), civici s. Burgenses (†) cum

(†) *Juris Canonici* usum, una cum primordiis progresibusque, Sacrorum Christianorum apud nos invaluisse, credendi ratio est. *Jussimus* pedetentim successit. In membranæ sæculi XIII, frequens jam tum commemoratio illius occurrit. Testantur id verba, paulo ante, ex diplomati, an 1249, allata. Et præsto est aliud monumentum rare antiquitatis, processum causæ judicialis, inter comites Cutzovia & monasterium Udomense, in foro Episcopali Camminensi, recitans, de an. 1267, ubi, plus simplici vice, partes ad Pandectas, æque ac jus canonicum provocant.

(††) *In der Einleitung zur Pommerischen und Rugianischen Justiz-Historie*, p. 25. seqq.

(*) De Pomeranis res in confesso est. Loquuntur id scriptores nostri KANTZOVIVS, KLEMPZENIVS, ENGELBRECHTIUS in *Chr. omn. MSS. ÆGYD: van der MYLEN* in *Antiq. Pom. Republ.* RANGO in *Pom. Diplom.* p. 95. & 105. De Rugianis testem se præbet, compilati Juris provincialis rugiani ipse auctor Tit. von *Erbschichtung*, & ex *Capitulis s. Fragmentis Jur. Suerinense*, quæ legere licet ap. Sibrandum l. c. si conferas cum iis, quæ in *Cod. Jur. Rug.* passim habentur & *J. Suerinense*, ut rivuli fontes, sapiunt.

(†) De civitate *Stargardensi* totidem verbis produnt CRAMERUS

agrariis, nobilibus pariter ac rusticis. (*) Quin civitates, etsi suo jure intra mœnia & pomeria utebantur, in prædiis tamen ditionis suæ, illud retinuerant (*†). De Stralfundia nostra nihil dubitandum relinquatur. Plus

B 2

sum-

L. I. C. 18. p. 51. *Chr. ed. in 4. & ENGELBRECHT in Chr. MS.* quod incunabulis illius, *Jus Suerinense* adscriptum sit. De *Bardo & Tribusca* idem autumat HELWIGIUS noster in *Collegio MS.* jam citato ad Pos. 25. sed vereor, ut ratio subsit opinioni, cujus non aliud argumentum præfert, quam quod MICRÆLIUS L. VI. *Seines Pommerlandes* p. 432. ed. nou. scribit 1256. *hat Jaromar aus Rügen der Stadt Barth Recht geändert, ins Lübsche Recht,* atque HERM. BEHRIUS in *Not. MSS.* ad CRAMERI *Hist. Ecclesiast. dass 1285. Tribusces mit teutschen Recht bewidmet,* quod, quortum valeat, non disceptabo: quamvis non admodum negaverim, ob victorias HENRICI Saxonis, cognomento *Leonis*, jus Suerinense è Megapolia, jam tum ei subjecta, in Pomeraniam cis-pennanam aut primum delatum esse, aut civitatibus, quæ tunc in eadem fuerunt (sed *Bardum & Tribusca* erant) præ consuetudinibus slavicis commendare se potuisse.

(*) Huc spectat MICRÆLIJ testimonium l. c. L. VI. p. ed. cit. 392. *Dass die auf den Dörfern gemeinlich Schwerinsch Recht hätten.* Sed illimitatus est KANTZOVII L. XIV. *Tit. von Recht und Gewohnheit des Landes: auf den Dörfern braucht man Schwerinsch Recht.* KLEMPZOVII hoc quidem non ivit iusticias, sed

insimul testis est, ob varia iniqua sua, illud paulatim abrogari cœpisse. *Ex begunte aber,* inquit, *das Schwerinsche und Wendische Recht, umb seiner Unbilligkeit willen, sehr abzunehmen.* Non omni tamen usu excidisse, sed sæculo XVII. quo Micrælius scripsit, plerumque adhuc valuisse, jam allato testimonio illius evincitur. Quod ad nobiles pertinet, res in ambiguo versatur. Nempe iidem illi Scriptores uno ore contendunt: *Die Fürsten und Lehn-Leute gebrauchten Kayser-Recht.* Quin & de rusticis nobilium æque ac Principum in Præfecturis, paria pronuntiare non dubitavit Dn. HELWIGIUS in *MS. cit. Post. 6. & ex Ord. Russ.* adfructuere voluit. Verum salva utrinque res est, si ad temporum diversa respiciatur. Etenim, quod olim, apud nobiles nostros (in feudalibus etiam) *jus Suerinense*, qualecunque tunc fuerit, usurparum sit, nec MICRÆLIUS ipse, nec alii Scriptores nostri diffidentur, & maxime elucefcit ex *Ordinatione Judiciali* D. Wartislai IX. de qua conf. *Einleit. in die Pomm. und Rüg. Justitz. Hist.* p. 34. & 46. seqq. und *Versuch der Pomm. und Rüg. Lehn-Hist.* p. 510. De ruralibus aliis, Tabule forenses litium constitutarum, ad *jus Suerinense* exactarum & definitarum, quæ pasim adhuc sunt, abunde loquuntur.

(*†) In prædiis, inquam, non vero

simplici enim vice testantur è scriniis publicis deprompta, quorum copiam præcepimus, in villis, aut proprietate, aut jurisdictione, ad eam spectantibus, non alia, nisi ex *jure Suerinensi* sumenda causarum patrocinia, locum invenisse. (*)

§. II.

in agris urbicis (auf dem *Stads-Felde*) qui eodem, cum civitate ipsa, *jure* continebantur. Sicuti Duces BOGISLAUS IV, BARNIMUS II. & OTTO I. in litteris donationis civitati Demmino, 1292. concessis, de territorio eidem adscripto descriptoque, *predictos terminos*, dicunt, *cum sylvis, pratis, - - dicte civitati apponimus, eo jure, quod Stades Recht, dicitur in vulgari*. Et tum demum, in eisdem litteris, ad villas & prædia deveniunt, quorum proprietatem, eadem liberalitate, civitati impertiebant. Non opus est multis, in eam rem. Nam documentorum publicorum, quæ haud una in scriniis meis sunt, manifesta fide, elucescit, in villis civitatum nostrarum *Jus Suerinense* viguisse, nec quicquam, in eo, mutatum esse nova eorumdem, in municipia, transformatione.

(*) Rem claram faciunt verba: *Daß die Stadt Stralsund mit Schwerrinschen Rechten, ausserhalb Rennen-Paums und in denen umliegenden eigenthümlichen Land-Guthern, wie dan auch andern, Ewr. Fürstlichen Gnaden Untertanen dieser Orthen mehr, dan über 100. Jahr bewidmet gewesen, ist niemands verborgen, und im Fall der Noth, herrlich und wohl darzuthun*. Ubi notandum est 1) verbis: *Ausserhalb Rennen-Paums*, nihil indigitari aliud, quam extra li-

mites territorii & Jurisdictionis urbicæ, vel *ausserhalb den Lubischen Baum*, ut de re forensi ad jus Lubecense æstimanda, loquendi ratio tulit. Nam *Rin f. Ren*, apud OTTFRIDUM, veteri germanico, denotat *terminum s. litem*, à verbo *Rinnen, separare*, quia terminis agri atque ditiones determinantur: Unde *Rein-Strom* dictum, autumatur SCHILTERUS in *Glossario Teut.* ad voc. *Rinen*, quod WIPPONIS, in *Conrado Salico*, fide, germaniam a gallia separavit. Ut, si rationes has in eas, vox: *ausserhalb den Rennen-Baum*, sit *arbor & pestulus, locum juridici, seu cancellos ejusdem munienis, aut jurisdictionis limites determinans* & dictum: *ausserhalb Rennen Baums*, non aliud, quam quod antea interpretatus sum, innuat. Conficereetur hinc demum, *jus Suerinense*, in agris fundensibus, extra territorii & Jurisdictionis urbicæ fines, (quod extra *Stades-Marck* in Diplomatis dicitur) utique usum habuisse. Haud prætereundum 2) videtur, ultra etiam ditionem peculiarem Sundensium s. prædia in proprietatem & possessionem civitatis data, ad illa jus nostrum pertigisse, quæ non possessione quidem, sed proprietate tamen, eidem adscripta erant. Quod enim, illis temporibus, usu frequens esse solebat, ut terræ Principes in-

§. II. Hæc igitur in tuto esse arbitror. Jam vero, quæ processus ratio, quæve devolvendarum sententiarum series, eo jure observanda fuerit, ex instituto edisserendum est. Expediam utrumque. Et sigillatim. Litis initium facturus, ad judicem ordinarium & proxime competentem, querelam deferebat: quam, si fundatam ille reperiebat, & acceptabat. Condicebatur tum dies partibus, ad disceptandum causam. Poterant contendere ipsimet litigantes; poterant, qui vicem gererent, Patronos sistere (*). Non quovis diei tempore judicium habebatur.

B 3

Sta-

tegrorum prædiorum, domuum singularum arearumque ruralium, quas *curtes* dicebant, & aliorum bonorum immobilium proprietatem, cum Jurisdictione, aut communitatibus, aut privatis, largirentur; id à Principe Rugianorum WITZLAO III, anno 1290 & filio Successore, ejusdem nominis quarto, an. 1319 fundensibus tanta liberalitate contigerat, ut quacunque ad primum ab urbe lapidem sita bona, in peculio, & eodem beneficio, comparandi etiam potestatem haberent. Igitur, quamvis non compararunt quidem omnia, vi tamen proprietatis, inde ab ea Principum suorum munifica donatione, juris, per eadem, administrandi, plena facultate usi sunt. Neque minus 3) circa verba adducta, observari meretur, quod Senatus Sundensis asseveret, se ultra centum annos jam datotum fuisse *jure Suerinensi* in prædiis illis suis. Nam, si cogites, hanc confessionem, annum 1547. præferre, & stricte sumas assertum, ad medium fere sæculi XVii origines ejusdem juris ap. ipsos reducendæ forent. Sed ea altiore, quam pro presenti negotio, Cæterum nec Stralsundia, unicum ejusmodi exemplum adest,

De *Gryphiswaldia* nostra simile videtur in der *Einleitung in die Pomm. und Rug. Justitz - Historie* p. 54. *Not. I.* Neque *Demminum* causas ruralium suorum, aliis, quam *Suerinensibus* *Legibus* excussisse, paratum, præter alia, argumentum habeo, sententiam quandam a subfelliis demminensibus pronuntiatam 1484. in causa *Claus Reppinen* actoris contra *Tidecke Trogben*, incolam villæ *Dewen*, ob duos mansos agrorum *Drönevitzensium*: quam vel eo nomine rariorem puto, quod procedendi ad jus *Suerinense* modum, haud exiguam partem, exponit, cujus mox uberior copia dabitur. Stat igitur sententia de juris illius usu in prædiis *Sundensium*, eoque magis indubitata est, quod nec ipse Princeps in Rescripto suo de 1573. d. 19 Sept. id diffinitur, verbis his diserte dicens: *Es wäre vielen ihres Mittels nicht unbekusst, daß man vor alters allein Lübsch Recht, in der Stadt und Ringmauren, in den umliegenden Dörfern, und auf dem Lande aber Schwerinsch Recht gebrauchte, und in fürfallenden Sachen darnach gesprochen und erkannt babe.*

(*) Secus id fuisse putet, qui legitur apud KANTZOVIVM &

Statum erat, quo iudex & assessores, five *Gefindi* illius conveniebant. Post confessum factum, cancelli clauderantur. Sic formare iudicium moris erat, quod *Hegede Ding* dicebatur. Ubi comparuerant Actor & Reus, tota causa exponebatur disceptabaturque. Tum Judex in commune consulens, utrinque ponderatis meritis, jus dicebat. Si emanferat reus, secundo & tertium, in Jus vocabatur, singulis quatuordecim notitium spatii interjectis. Venire non ausus, aut aspernatus, deseruisse causam credebatur. Ita denique sententia Judicis, causam dirimebat: Non inaniter certe, sed severa exequendi auctoritate, ut in rebus, ad Jus fasque pertinentibus, nec lenitati nec levitati quicquam tributum videretur (†).

§. III.

KLEMPZENIUM fl. cc. Es muß sich im Schwerinschen [Recht] selbst niemand verantworten, sondern durch einen Fürsprecher, und wo er ein Wort redete ohn fürgebetene Erlaubniß, so hat er den Hals verbrochen, den er mit Gelde lösen mußte. Sed videbimus mox exemplum stantis, in foro suerinenti, actoris ipsius & causam suam perorantis.

(†) Hanc adumbrationem, qualiscunque sit, veterrioribus chartis atque membranis judicialibus debeo, quarum præcipuam aliquam, nec forte injucundam, & prope rem nostram, hæc copia B. Lectori exhibeat: In Erlüchtede Hochgebohrne Fürste unde Here, Here Buggeselbaff tho Stettin, Pamern, Cassuben, der Wende Hertoghe unde Förste tho Ruigen, Greve tho Gützkou, de Burgermestere und Rathmanne tho Demwyn, nach unterdanigen stedigen willigen Dienste, dohn künde, wytelick, apenbar juwen Förstlichen Gnaden, allße unsen gnedigen leuen Heren unde enem jedermanne, dar desse bref vorkommende

werd, dat wy hebben befablen unsern Unterrichter dorob Schweimer Recht tho richtende vor unsre Stadt Dore, by namen dat Calandische Dore, uppe de clage Claves Reppyn unsre Börger gegen Tidke Trogbe wanende tho der Dewen van wegen twyer bouen in unserm Felde Dronnevixze belegen, van beiden parten Klage unde Andtwordt tho hörende up erer beider bewies, so uns desilve unsre Underrichter wedder ingebracht best mit des vullkamen richtes unde Gesindes ock der Tbüge bir to geropen underschreuen stan, dat be mit enen vullenkamenden heghede Richtre stien best to Rechte, rechter rydt daghes up den middewecken vor der Cruzwecke, dat de Claves Reppyn syne Klage vorbrachte, dem de Richter bestundt, wo de vorbenannte Tytke Trogben synen acker ploghet und seyet badde merb waldt unde neuen rechte, sunder synen willen edder der synen, dat be allße ein Anckleger bewysen woldt, unde barb sück dorob recht ene besate up de frucht na Ordel unde Rechte, de richter den

§. III. Jam vero nec ambigo dicere, eadem methodo, controversias in prædiis civitatum subortas, ad oppidanum cujusvis Judicium pertinuisse. De Demmino, ex literis modo allatis, res expedita est. Æquius vero de Stralfundia nostra dubitaret? Nempe non alio referendum existimo, quod de causis, prima querela, ad *Strallum* Stralfundense de-

wolde darup fürder vortvaren alsē Schwerinis Recht, alsē denne mit Ordtele sodane Sacke sēbeen was, dar denne Claves Reppin syne erste Klaghe up ansette, de vorth gefunden warth na Ordtele unde Rechte, tho der andern Klage auer veerteeygen nacht thom negesten Dinge vort to varende na Rechte, alsē de utstimmende recht dach quam, up den middewecken vor Pingesten heft claves Reppin, darfulvest na vorsarner wyse, syne andere Klage dan up de besate des Ackers unde de Frucht unde warth vorth gefunden mit Ordell unde Recht der drüdden Klage tho folgende vort auer verteygen nacht alsē Schweriner Recht were, unde dat man den beklageden tho haue unde tho huse wittlik don schulde, darumme be bützen richtes beseten were, este be tho der clage antoverden vvolde, he que-me edder sende syne mechtigers edder nicht, nichts desto min vverth procederet na Rechte, alsē Schwerinis Recht utbrvyset, also denne de drüdde Rechtdach up den Frydach vor Johannis Baptiste quam, quam Claves Reppin vor dat vulkamende Hegede Dinge, mit der drüdden clage unde vvardt vorth gefunden meth Ordtele dorch Recht, alsē de beklagede nicht vorquam, so em dat vor wittlicket vvardt unde vorkundiget vor

tho haue unde tho huse sçhriflick unde mündlick dat den beklagede Tidke Trogh noch to aren mablen dom Dinge eschen unde ropen scholde, alsē na rechten sēbeen was, de beclagete nich vorquam, noch niemand von sy-nen wegen de tho der clage antvorden vvolde, edder bewisliche breue Claves Reppins vveddersprecken este drien konde, vvardt vorth gefunden na Schwerinischen Rechte, alsē de beklagte up dyt alle vorschreuen nicht to antverde quam unde be also tho Rechte esket unde ropen vvere, mochte de Richter Claves Reppine de clage acker mit der Frucht tho richten unde na Rechte enne daran vvyßen, em unde synen eruen to bruckende, alsē sick de Richter meth des Richtes Gefinde wool beraten hadde, heft Claves Reppine tho den bouen mit der fruchte vormittelt enema Teken yngevvyset unde thogerichtet em unde synen eruen tho ewiger bruckinge mit vvedderdarlanginge Koste unde Schaden, ock vvardt fürder funden mit ordtele unde Rechte, este claves Reppine jemand vvaldt daranne dede este den synen unde se dat sturen konden, vwarde van den vveldenern woll wunder edder dothgeschlagen, schal imme Rechte nen broke nasolgen. Hirumme gnedige leue Here wollen Juwe Fürstliche Gnaden bidden demödiget.

deferendis, commentarii nostri testantur (*), quam quod Judicium civitatis Sundensis ordinarium (advocatiā ea Sæcula vocitabant) hoc nomine intelligendum sit. Illud, inquam, civitatis Judicium, quod, pariter ac in aliis Pomeraniæ Rugiæque urbibus, inde ab incunabilis earum, ad Principum Regalia spectaverat; donec primum nobilibus OSTIIS, deinde Senatui Sundensi Civitatique oppignoratam, & denique totum totum, insigni pecuniæ summa, anno MCDLXXXVIII. a BOGISLAO X, iustæ venditionis emptionisque titulo comparatum erat (†). Nec temere interpretor; sed monumentorum mediæ ævi vestigiis incedo, subnixus fide eorum, qui scrutando abdita veteris linguæ nostræ, investigarunt, *Stallum*, sensu forensi, cum iudicio utique paria facere (††).

§. IV. Floruit autem longo ævo illud apud Sundenses forum municipale & ab civitatis ipsius natalibus originem repetit. Pariterque ac Demminense aliaque civitatum aliarum ejusmodi iudicia, suum iudicem ejus-

dem upgenanten Reppine unsem Bürger
bypflichtinge unde bystand don in synen
rechtsferdigen Sacken, verschulde wy
wedderomme in enem vele groterem
- - - Juwe Gnaden nba alle unsem
vermoghen, Gode almechtich Juwe
Gnaden sunde sparen tho langhen see-
lighen ryden, dir an unde awer syn
gewesen de Ersamen manne Lauren-
sius Vüneke, Hinrik ghodebend, Tyd-
ke sebake, clawes Wiben, Marthias
Plate, Hans Lewmecke, Hans Han-
nemban, Hans Blyseke, Clawes Han-
nemban, Hans - - - Clawes Sadou,
Marquardt Meyer, Clawes Brunswow,
Hermen Hadelers, Michel Kruze, Her-
men Motwe, alle Bürger und mehr
louen werb synde, in Tüchnisse der
Wahrheit, dat dyt allus gescheben
ys, Ys unse Stadt Secret gehengen
gesen benadden desen unsen bref de

seveuenn yss vor nativitatiss Marie an-
no Domini MCD oßuagesimo quarto.

(*) Verbis: Wan jemand in den
Stadt Güthern gefreuel, oder Gewalte
geübet, bat er allemahl auf den Stadt-
Stall (als wofelbst auf des Raths
Vergönstigung auch die Landbegü-
terte das Schwerinsche Recht gehal-
ten) das Rechte erwarten müssen.

(†) Vid. m. Hist. Bericht vom Ur-
sprung der Stadt Greyswald. ed.
Gryph. 1733. 4. p. 64. not. k, 65. sq.

(††) Diu me ambiguum habuit
vox *Stalli Sveralsundensis*, nec satis
intelligere potui, quid hoc rei sit,
quod causæ villaticæ, in *stabulo sun-
densi* [auf dem Stall zu Sveralsund]
dimetiendæ fuerint, Tandem, ubi
CAROLUS du Fresne in gloss. ad
Scripp. med. & infimæ. latininitatis
spem meam fecellerat, e SCHILTE.

eiusdemque *Gefindos* s. iuris dictandi exercendique socios habuit (*). Erat, quod dixi, olim, sicut omnis per provincias nostras, civitatesque iurisdictionis potestas, summatus Principis pars, perque castellanos & advocatos eiusdem administrabatur: magna designatione: præcipua apud Sundenfes. Et tanta, quod mireris, ut neque effusa WITZLAI III. largitas, neque summa indignatio WITZLAI IV. adversus eosdem, neque WARTISLAI IV. præmi, e Pomeranis, Rugianorum Principis, in omnem commendationem novi imperii parata liberalitas, ad detrahendum quidquam ex ea dignitate, valuerit: nisi eo referas, quod, istius indulgentia, ad constituendum advocatum Sundenfem, con-

RI *glossario* didici, *Stall* atque *Stapel* eiusdem notationis vocabula esse & proxima quidem vi, stabulum, equorum imprimis, ac quamvis fixam sedem stationemque significare, sed tralatitio usu, etiam ad locum juri dicundo inservientem, referri. Quin ipsi Principum palatii, quæ tunc temporis, pro tribunalibus erant, adhibitum esse, nec obscure, apud eundem Schilterum, proditur. Et MEIBOMII sententia, celebratissimæ antiquitatis *Herestallum*, non aliunde hoc nominis accepit, quam quod palatium ejusmodi Francicum in diocesi Leodiensi fuerit. Ne dicam de *stallo Stromburgensi* [dem *Stall zu Stromburg*] de quo videre est, apud LIMNÆUM *J. P. IV. 87. Et add. 7.* Juvat insuper egregie, quod SCHILTERUS *stalli* synonymon *stapulam* facit, de qua Excellentissimus Dn. MANTZELIUS *Selekt. Jurid. Specim. XIV. Post. Mecklenb 3* recens exploratum dedit, non aliam quam. Judicii urbici inferioris notionem illi subesse. Nec aliorum re-

spicit, quod de appellationibus ex municipis nostris, ad Judicium Lubecensium, dici consuevit: *daß sie an den Stapel zu Lubeck gegangen.* Accedit etiam domesticum JurisVandalo-Rugiani testimonium, quod Tit. 163. *judicium provinciale rugianum diserte Stapulam vocat.* conf. Tit. 167. Ita demum colligo assertum: *stallum Sundenfe* judicium hujus civitatis inferius, adeoque *stallum* sine stabulo fuisse. Nam, quod, quasi pro interpretamento, in commentariis nostris, additum est, stabulum Senatus Sundenfis, proprio nomine tale, iudicio causarum Suerinensium, specialiter indulgentia, paruisse (*daß dasselbß auf des Raths Vergünstigung auch die Land begüterte das schwerinsche Rechte gehalten*) id quidem privata extrahentis glossa videtur, quam stabuli notionem suggerere potuit.

(*) Vocabulum *Gefinde* antiqui idiomatis nostri est & descendit a primitivo *finda* i. e. *itineris*, ut *Gefinde*, vi proxima, sint itinerum comites (*Reyse Gefebrien*). Sed abiit

C

XVIII

consulum civitatis ad stipulatione opus esset (†). Par æstimationi auctoritas, tanque insignis, ut vel suas, quæ forte inciderent, controversias, cum uno alterove civium Sundensium, eo deferendas permitterent principes nec quemquam eorum a domesticis cancellis evocandum vellet (††).

§. V. Eodem igitur, & prima delatione, ruralium lites ducebantur, qui circum circa Stralsundensium prædia colebant incolebantque. Antiquo WITZLAI III. munere, quod annum MCCXCmum insignivit. Displicebat hæc patris munificentia filio cognomini Successori. Verum est. Et, si recte in eo rationes, inter causas belli hunc principem inter atque Sundenses numerabatur. Sed illibata perflitit & post pacem redditam ipsiusmet confirmatione uberiori, an. MCCCXXI. novum robur accepit. Nec abnuere exemplum Ducis Pomeraniæ, qui post fata gentis Serenissimæ indigenæ, rerum apud Rugianos pòtiti sunt, generatim uni post alteros privilegiorum Sundensium vigorem munientes; Sed WARTISLAUS V. civitatis nostræ fortunis impensius favens, speciatim ac totidem verbis, eam iudicandi agricolarum causas facultatem, anno MCCCLXXXIII. iustis tabulis reiteravit. Neve putes, quidquam in eo mutatum esse, ex quo a Principibus terræ, ad civitatem Sundensem transit illud forum. Nam prorsus eadem amplitudine sui que simile eidem a BOGISLAO M. traditum est (†*).

§. VI.

vox in communem sensum & quoscunque familiares ac, ad idem negotium, socios adjuvantesque, notare cœpit. Ita, qui à ministeriis aulæ principum erant, *das Fürstl. Hof-Gesinde*, familia Palatina, principisque domesticis & familiares audiebant. Ut iam in propatulo sit, quo nomine iudicis *Gesinde* dicantur, qui iustitiæ administrandæ conjunctam operam navant.

(†) Nitor verbis WITZLAI III, in Privilegio sundensi an. 1321. domin. III post festum Paschæ: *in qua* (civitate nostra sundensi) *sub-advocatus nullo modo ponendus est, absque*

consensu & voluntate predictorum consulum, aut ipsi judicabunt pro nobis, aut semet ipsis, ne quis iudicio negligatur.

(††) Probant hoc varia Stralsundie privilegia, quibus *ius, illi, de non evocando*, concessum est.

(†*) Manifestum hoc faciunt litteræ venditionis emptionisque Principis huius nomine datæ Sedini, die Mercurii post festum circumcisionis, verborum hoc suo tenore: *Ock hebbe wy vorgenante Her vor uns unde unsē ewige nakomlinge midt rade und willen unser leuen getruwen Rådgerere, den gemelten unsern Burger-*

§. VI. Novimus an fallor? primum ruricularum Sundenfium litis contestanda forum: novimus disceptanda formam. Jam vero, si alterutri partium, ob sententiam molestant, non satisfactum videbatur, quo promovenda fuerit? insuper quaras. Et hærebis fortean, audivisse, ad *Paraciam Pütenssem* (*) provocaturis, viam ulteriorem juris patuisse. Sed accipe sententiam. Etenim ego, quæ de hoc Tribunali Pütensi, in commentariis nostris, memorantur, non alio interpretor, quam quod curiales Pütenses, s. templi hujus loci confortes coloni, cum *Sculteto*, i. e. præfecto suo rustico, in concilium forense coacti, causas a *Stallo Sundenfi* ad se devolutas, iterum examinandas definiendasque susceperint. Si quis dubitaverit, illum scire oportet, tantam olim, in patria nostra, pariter ac communi Germania, patrocinandæ justitiæ curam fuisse, ut non solum ipsi Principes, cum amicis suis, in jure dicundo,

C 2

pas-

meistren Ratmammen und gantzer meinheit unser ebergewordenen Stadt Stralsund und ernen gememen ewigen nakomlingen vor - - - gulden, de wy van ehn tho voller noge an guden golde entfangen und upgeboret und in uns und unser Lande bewisshen nide gekamen sind vor der makinge dieses breües to einem ewigen und echten kope, rechtlichen und realiken vor kost, vorlaten und voreignet unsre Gerichte und Vogedie thom Stralsunde mit aller Frigheit, Genütze und Herlicheit dat tho bruckende hebbende und besitende, so quidit und fry, also vorhen unsre seligen vorolderen und vorfabren dat brucket gebatt und beseten hebben - - also dat de obgenante Vogedie und gantze Gerichte beide hogeste und sietste abn Hand und Halff und süß, wo idt sich behoven schole, to richende ewiglichen, bei unser vorgeannten Stadt Stralsund bliuen und wesen schall,

und uns, este unsen nakomlingen dar nichte anne bewaret este bebolden, obne alle Gesebrde.

(*) Villa *Pütz*, quæ ad primum à Stralsundia lapidem, stagno Pütrensi adjacet, multum ætate civitatem superat. Etenim jam MCLXX. in diplomate fundati Episcopatus Suerinensis, sub vocabulo *Pitzne* occurrit, & tantæ tunc designationis fuisse ostenditur, ut toti provincie principatus cis - marini, quæ à Tribusea ultra Stralsundiam, versus promontorium *Bardehouet*, prætenditur, suum indiderit nomen. Quo argumento, haud obscure cognoscere licet, jam tum, pro more illorum temporum, aut judicium provinciale s. *Landding*, aut castrense s. *Gard. Voigtey* ibidem celebratum fuisse. Templum, quod hodiernum, multa antiquitatis specie servat, sine dubio an. circiter MCLXIV. accepit, quo, conjunctis Danorum & Saxonum armis,

passim, per provincias suas, versarentur; sed & delegati muneris, ad integras ditiones, minores tractus, singulaque oppida & villas, advocatos (ut dicebant) provinciales, subadvocatos, juris antistites administrisque alerent (†).

§. VII. Nostrum nunc est, ea explicare, quæ ad rem judicariam spectant, ut in villis agrisque olim fuit: cujus, post sollicitius comparatas rationes, hanc faciem exploratam habeo. Præerat singulis prædiis rusticianis (††), e numero colonorum, unus, qui fincipite occipitioque acutulus videbatur. Titulo muneris, tunc prægnanti, nunc ferme vacuo, *Sculetus* vocabatur (*). Officii partes variæ. Huc pertinent, ut componeret ad bonos mores pacemque, vicinos suos, & si quid secus patratum erat, pro ratione culpæ, aut amabili opera uteretur, aut via juris. In gravioribus delictis, aut aliis causis, pondus habentibus, vicinorum ejusdem villæ, quin aliorum propriorum congregatione forensi opus erat. Ita inquirebatur in casum, more judiciali. Decretum sus-

fra-

universa isthæ *Circipanorum* (ut tunc dicebant) terra expugnabatur.

(†) Hæc antiquissima, ad cultum themidis, domestica instituta, ignorare non possunt, qui rem diplomaticam nostram familiariter cognitam habent. Siquidem elaris hinc testimonii elucescit, quod dictum est. Qui per integras provincias jurisdictionem exercebant, advocati provinciales, *Landvoigte*, ipsaque collegia, judex scilicet cum *Gesinde* suis, advocati provinciales, *Landvoigereyen*, *Land Voigte-Gerichte* nuncupabantur. His subjuncti erant *castellani* [*Gard-Voigte* vernaculum nomen erat], qui per suos, quisque, tractus, primas litigantium querelas audiebant, salva provocandi ad illos potestate. Tum, qui oppidanorum lites excutiebant, Sub-advocati erant. Et denique singulis villis, præside-

bant *Sculetæ* cum colonis rusticis, vicinorum causas excepturi: quorum collegia der *Schultzen Gericht* dicebantur.

(††) Talia, præter equestria, tantum non omnia, apud nos, olim fuere. Nondum enim, illis temporibus, mos erat, semotis colonis rusticis, ad unum latifundium, rotas ejusdem villæ agros redigere; quod novum in re rurali inventum seculo XVI. demum, hic terrarum invaluit incremento, an detrimento Reipublicæ majori.

[*] Quod veteri Teutonismo, criminis atque culpæ judicem designabat, & perinde est, ac *Schultheiß*, s. Schultheis, quia in rebus, culpam habentibus, potestate jubendi & statuendi pollebat. Officium ipsum *Sculetia* dicebatur. Conf. huc du FRESNE & SCHILTERUM Illic.

fragiis. Neque litibus tantum discutiendis, aut pravis vindicandis in seruibant ea conciliabula rustica; sed & rebus majoribus solenniter consummandis adhibebantur (*).

C 3

§. VIII.

(*) Colligo dictorum fontes: qui probe memini, nihil hic mea, sed monumentorum auctoritate pervinci. Igitur, ejusmodi, olim, apud nos obtinuisse, judicia rusticana, inde patere existimo, quod in omnibus villis rusticis, hodiernum *scultetorum* nomine praefecti adfunt, non constitutione nova, sed usu longo, a remotissimis saeculis mutato. De Megapoli etiam sua hoc probat Excellentissimus Doctoris Dominus Professor MAN-TZELIUS in *Selectis J.* saepe laudatis *Spec. IV. Pos. 1. & 2.* Sed in praecipuis, ad narrata mea stabiliendum, argumentis, censo Tabulas quasdam Notarii publici Anno MCCCCXXXIV scriptas. Si negotium scire cupis, dicam. Convenerat inter Abbatem Puggloviensem & Fratres Schwerinios justo contractu, de curia *Catzeovia* cum quinque mansis. Hi vendiderant; emerat ille. Jam vero, ut corroboraretur ea transactio, convocandum erat iudicium rusticorum *Catzeoviense*. Loquatur nunc ipse notarius in suo instrumento! Ita videbimus, quae fuerit ratio ejusmodi iudiciorum, quamve haberint, in ejusmodi casibus, juris potestatem. Sic autem ille: *Et ut iam dictum contractum venditionis, ut est juris, moris & consuetudinis Provinciae, eo forcius roborarent, tunc jam dicti fratres [Schwerinii] Johannes, Henricus, Janecke & Soffecke, soror ipsorum cum marito suo prefato ad iu-*

diciam civile ipsius ville supradictae unanimiter & concorditer properaverunt, ac in praesentia sculteti videlicet Nicolai Laurens, suorumque assessorum iudicium civile representancium, nec non aliorum multorum proborum virorum circumstantium & iudicio hujusmodi adminiculum praestantium de diversis villis, scilicet Lebometze, Lütbeck, Gbagem, Gbüreke, Neuworwe, Basfu, Seoben, ac Neppermym, quorum omnium nomina hic habere voluimus pro insertis, meliori modo, via, iure & forma, quibus potuerunt & debuerunt pro se & suis heredibus predictam curiam cum quinque mansis sibi adjacentibus & omnibus pertinentiis, libertatibus, usu, usufructu ac pertinentiis suis omnemque actionem & impetitionem, ac omne jus quod ad dictam curiam ut prefatur & ad totam villam Katzeovee hac usque habuerunt pro se & heredibus suis, ad manus sculteti praenominati, per cuiusdam pilei tradicionem de manibus suis libere pure & simpliciter resignaverunt & dimiserunt. Qui scultetus nomine quo supra mox predictam curiam, cum suis quinque mansis, ac omnibus pertinentiis suis omneque jus quod ad eam ac ad ipsam villam Katzeovee praedicti fratres cum sorore ipsorum ac eorum heredibus habuerunt in & ad manus prefatorum Dominorum Henrici Abbatis, Johannis provisoris, Laurentii plebani canonico-

§. VIII. Atque eandem rationem iudicii Püttenfis fuiffé, utique perſuafum habeo. Quin ea auctoritate præpolluit, ut, in rebus Sundenfium, provocatorium & ſecundæ iſtantiæ Tribunal fuerit, præbeatque rarum, ne ad æqualem quidem, ſed ad inferiorem, appellatiõis exemplum. Quod vero commentarii noſtri, ad *Parochiam Püttenſem*, provocandum fuiffé, volunt, nihil aliud innuit, quam quod ad colonos ruſticos (*) e villis, ad Parochiam Püttenſem ſpectantibus, in iudicium vocatos, perſecuturis litem, eundum erat. Quid vero ſubſuerit cauſæ, cur ad forum ruſticanum ejuſmodi partes ablegatæ ſint, non quidem multis mihi diſquirendum videtur, qui in rebus facti enodandis verſor. Sed forte non leuiter opinor, ipſam cauſarum ruralium naturam, rurales etiam iudices poſtulafſé, quoniam cuiſlibet in ſua arte credendum videbatur. Et dixerim hæc inſtituta, inde ab illo tempore repetenda eſſé, quo Püttenſis illa, cum aliis circumquaque villis, peculio Civitatis Strallundiæ adſcribi cœpit. Tum enim, ſi conjeſturæ meæ locus eſſé poteſt, ad temperandam novæ Jurisdictionis formidinem, quæ animos villanorum iſtorum agitare poterat, illud remedium placuit, ut controverſiæ, quibus implicarentur, ipſorummet dijudicationi ſubmittendæ eſſent. Sed dixi, me conſpicere, non deſinire, non decernere.

Ita

rum ac fratris Henrici advocati vice & nomine, quo ſupra ulterius dimiſit tranſtulit & reſignavit omnemque proprietatem, utilitatem ac omne ius in hac parte in eos totaliter convertens, renunciantes cum hoc prædicti fratres, cum ſore corum præfata pro ſe & ſuis heredibus, omnibus iuribus, graciis, libertatibus iuris vel facti, quod eis aut eorum heredibus in dicta curia & quinque manſis, ac in dicta villa Karzove hucusque competebat ſeu competere potuerit in futurum, nullam actionem vel impetitionem ad dictum Dominum Abbatem vel ad ſuum monaſterium, etiam ex quacunque cauſa amplius retinentes. Acta

ſunt hæc anno, indiſſione, pontificatu & aliis quibus ſupra. Preſentibus ibidem valido viro Domino Johanne Nyenkerken milite & advocato caſtri Uzdam, nec non diſcretis viris Johanne Labban, Nicolao Roſentreder, Johanne Godekens, villarum Boſſyn, Cutzowe & Gachelyn ſcultetis, Arnolde & Petro fratribus dictis Tymmermanne morantes in villa Lobemze, Michaele Snyd in Staben & quampluribus aliis fide dignis in prenomiatis villis habitantibus teſtibus, ad præmiſſa ſpecialiter vocatis & rogatis

(*) Die auf ihren Haſen geſeſſene Bau- und Bauer-Leute.

§. IX. Ita, ut potui, interpretatus sum, quid sibi velit obscura ea, de appellatione ad Paræciam Püttensem, commemoratio. Nondum tamen hic sistebatur actio, si extrahere longius causam, alterutri partium videbatur. Redire Sundiam licebat, transferre acta, aleamque bis jactam, coram amplissimo Senatu Stralfundensi, tertium experiri (†*). Qui paululum didicit, natales celebratissimæ Reipublicæ hujus Civicæ, illi haud, certe, difficile erit perceptu, quo jure id factum sit. Antiquissimam eam, æque ac præcipuam, in omni patria nostra, habemus. JAROMARUS I. Rugianorum Princeps, anno MCCIX. præcoqua, & Pomeranorum æmulatu, mox corrumpenda initia dedit (*). Saxones huc advocatos conditores, sed eo consilio, accepit, ut in exemplum municipiorum formaretur, quibus HENRICUS auceps Saxoniam suam ornare coepit. Ad eandem amulsum WITZLAUS I. post viginti fere annos, ex primis, quas passa erat, ruinis, resuscitabat (††). Certum est, statim ab eo tempore, Senatus Sundensis luculentam designationem & auctoritatis, in suos atque rempublicam, haud leve momentum fuisse (†).

Aliis,

(†*) Ita, quam dedimus, brevis copia actorum, in causa *Offenii* contra *Stralfundiam*, de ao. 1547. habet. Et, quamvis rescriptum Principis de 1573. in causa *Gustavi Rotermunds* contra *Stewelin Volscovens*, hoc forum pariter ac *Püttense*, silentio prætereatur, litesque ab *Advocatia Stralfundensi*, mox *Suerinum* delatas, tum vero *Judicio ducali* redditas velit; illud tamen suo loco relinquendum arbitror eoque minus, aperte narratis Senatus Stralfundensis, opponendum velim, quo frequentius esse solet, causas illustres tutantibus, ne tangere quidem ea, quæ juribus privilegiisque partis adversæ proficua sunt. Nam quod lites ruralium Sundensium, antequam ad cancellos principis evocarentur, utriusque placitis Senatus subjiciendæ fuerint, id com-

mentatione nostra, iam iam, patebit & usus hodiernus comprobat, non recens, sed longe ævo traductus.

(*) vid. *Hist. meam sum. rug.* p. 92. not. q.

(††) vid. *ib. p. 96. nott. z. a.*

(†) Evidens, in id, testimonium præbent tabulæ principis WITZLAI I. quibus, ad reparandam in melius civitatem Sundensem, recens substructam in vicinia urbem, notabili, an ominoso nomine *Schadegard* vocatam, funditus excidendam, ipso, qui creditur, restauratæ illius, anno MCCXXIX, declaratis simulque nec aliorum, nisi quo fidelibus id factis atque *Consulibus Sundensibus* visum sit, expedire. Quod, uti mihi quidem videtur, neminem dubitare sinit, jam tum, in negotiis ad salutem publicam referendis, Senatuum

XXIV

Aliis, ab hinc, aliisque, ut principes suos faventes habuit, gratiæ immunitatumque cumulis crevit. Admirabilis, sane, ubi WITZLAUS III. anno MCCXC, non ditone tantum, sed & Jurisdictione, ad milliari, quoquo versum per mare, per terram patente, fortunas illius evexerat (*), firmatasque dederat & auctas WITZLAUS IV. filius, Princepsque Rugianorum indigena ultimus, annis MCCCXIV, XIX, & XXI (†). Quin eminentior prærogativa accessit juris de non evocando, advocati civitatis ad lubitum Senatus constituendi, potestatis judicariæ penes eundem

Civitatis nostræ, una cum equestri ordine, in commune consuluisse, pariterque prodit, quam mature & quasi intra origines suas, ad statuum, quos dicunt, provinciæ illustrem dignitatem, aditus eidem patefactus sit. Prorsus ut dicere possis, Stralsundiam, sicuti reliquas patriæ nostræ civitates, ætate atque flore, ita & eminentiori hoc decore antecessisse.

(*) Instrumenti munificentissimi, quod datum est Stralsundia, citato anno, tertia feria Pentecostes, huc facientia verba sunt: *Habeant etiam dicti nostri Consules Burgenses & eorum perpetui successores integram & meram proprietatem cum omni libertate & jure super omnia bona, villas, curias & agros, que ipsi ad suum usum proprium & nostre civitatis utilitatem predictæ emerunt, vel emere poterunt in futurum a dicta nostra civitate circulariter ad unum militare ex utraque parte aque salis computandam, in quibus nobis, nostris successoribus & heredibus nihil referamus.*

(†) In priori ejus principis Privilegio, cujus locus & annus & dies est: *in der Stadt thom Stralsunde*

na gades borde 1214. Vrietages na altermanne Vasten hic verborum tenor fuit: Vortmer geue we en gartzen egendom eweliken und jummer auer de Stadt Stralsund und over alle dat binnen ere sbede iss, an Lande, Watere, Versch und Solt, an Weyde an Holte, - mit aller nut unde Vriheit to der Stades Rechte - - in altero, Stralsundia 1319 domo qua cantatur Letare, dato: Dedicimus & contulimus dilectis nobis Consulibus, Oldermannis totique communitati civitatis Stralsundensis omnem proprietatem & libertatem totius agri ad utilitatem civitatis circumquaque emti & emendi cum omnibus villis & villarum proprietatibus, sive bonis de dicta civitate circulariter ad unum militare, quas villas, aut que bona suis denariis emere poterint a quocunque de quibus nobis aut nostris successoribus nullum servitium aut laborem facere tenentur, nec aliquam exactionem vel precariam nobis nostrisque successoribus & officialibus erogabunt; volumus insuper propter beneficentiam nunc & sepius nobis impensam, ut arbitrium stantur, quodcumque voluerint in civitate & suis proprie-

eundem, in suos quoscunque (††): & tam late patentis, ut neque ipsi Principes semet voluerint exemptos, si quando, cum Stralsundensium uno alterove, jure conflictari haberent (†*).

§. X. Non igitur est, quod miremur, causas ruralium, qui in ditione Stralsundensi erant, a Judicio Püttenfi reduces, tunc demum, ubi examen artis agrariæ peritorum sustinuerant, ad Senatam Civitatis revolvendas fuisse, ut, si fieri utique posset, intra lares Reipublicæ suæ absolverentur. Nempe, non alio, certe consilio Principes, tantam juris dicundi in suos potestatem, rectoribus illius tribuerant, quam, ut lites domesticas ipsimet sopirent tollerentque ac pacis publicæ aliquam partem tutandam haberent. At enim, non exuunt, novimus, qui ejusmodi jura delegant, summi imperantes, sed fastigium cumulumque sibi retinent, ut ad suam justitiæ patrocinandæ summam confugere possint, quicunque in foris succenturiatis, aut sentiunt se gravatos aut intelligunt. Jamque facili negotio patescit, post ventilatas, coram Senatu Sundensi causas, si liberat alterutri partium, tribunalia etiam Principis adiri potuisse. Et confirmant actorum compendia nostra, Sundensium rusticis, Principum nostrorum, quod in castro Lutitiorum fovebatur

D

iudi-

zatis. Tertium, quod Stralsundia, 1321, domin. III, post festum Paschæ impertitum est, non solum ea omnia repetit, sed &, novo beneficio, villarum Theuin, Teschenhagen, Wentorp, Lüdersbagen, Vogelshack, Lützou, Langendorp, & Kedingebagen solidam proprietatem dilargitur.

(††) Per privilegia allegata & prioris quidem hæc verba: *Vorbatt wolde Jenich mann, schuldeggen esse Borgere thom Stralsunde, de schal en volgen in de Stadt thom Stralsunde vor den Vhaget und vor de Rathmann tho rechre, als ein Stadis Recht is. It en were, dat he butene an einem anderen richte brecke, oder dat men ehme tho spreke umme Lebn- Guth dar he*

mann van were. Alterius de a. 1319. *Nullus Burgensium cujuscunque conditionis fuerit citabitur extra civitatem dictam, sed judicio & justitia fruatur a prima fundatione civitatis solita - * in qua sub-advocatus nullo modo ponendus est, absque consensu & voluntate predictoram consulum & aldermannorum, aut ipsi judicabunt, PRO NOBIS, & semet ipsis, ne quis judicio negligatur.* Quod totidem verbis, ab eodem Principe repetitur in confirmatione iam antea producta de 1311.

(†*) Ita Dux WARTISLAUS IX. cum Stralsundenses an. 1452. pro fide & obsequio ipsi jurarent, in amplissima privilegiorum eorundem confir-

XXVI

judicium, accommodatum fuisse (†). Nempe pristinis temporibus, non perinde ac hodiernis, univcrsa collegia Principum rebus ad Jus fasque pertinentibus, operabantur; sed quod præcepimus, varia provinciis, minoribus ditionibus, singulisque oppidis fora provisa erant. Castrensiū judiciorum, inter præcipua nomen fuit, & a castris provinciarum inditum (*). Illud, quod castrum Lutitiorum habebat, & de quo nobis

in

matione, una cum filiis suis ERICO II. & WARTISLAVO X. inter alia pollicetur *Meynde wy ok biernamabls in tokamenden tiden jenige tosprake to hebbende to etlicken van en ofie den eren persönliken mit dem willen wy uns binnen de Stadt vor dem Rade in rechte nögen laten.* Atque idem BOGSLAUS M. 1479. ipsis his verbis fecit.

(†) Namque bis illa testantur: *es wären die appellationen an den Borg-Wall zu Loitz evgangen*, quod perinde est, ac si dictum esset, provocandum fuisse ad castrum Lutitiorum: quod innumera illa, per patriam nostram, passim reliqua monumentorum ejusmodi cadauera, ipso hoc nomine suo, produunt. Conf. Commentationem meam Critico-Historicam de Jomsburgo p. 8. De remotissima castri Lutitiorum, cum ætate, tum factorum varietate, passim retulimus in *Hist. suæ Principatus Rugie*. Non confundendum est illud cum civitate Lutitiorum, quæ eadem diversitate sunt, quæ castrum & civitas Demminensis, dignoscuntur. Castra, civitatibus nostris, ut simplicia compositis, antiquiora habeo. Neque magis judicia castrensis & civitatis, pro unis eisdemque censenda. Illa ad integras provincias, hæc ad civi-

tates earundemque ditiones dirigebantur. Illis advocati principum, veteri castellanorum nomine, his sub-advocati præsidebant. Priorum *der Land- und Gard Voigte*, posteriorum *der Stadt- und Unter Voigte* vernaculum officii atque honoris axioma fuit. Civitas tamen Lutitiorum, nec ipsa recens est, nec sub-Advocatus illius. Sæctim anno 1242. à THETLEVO dynasta suo, iura Teutonica Lubecenium accepit. WARTISLAVUS IV. D. Po m. an. 1325 privilegium addidit, ne quis sub-Advocatus ibidem constitueretur, nisi è consensu consilium. Castrum, quod prope mœnia urbis, *Pani* fluvio imminet, longiori nobilitate inclaruit, omnemque Provinciam ditione sua & iurisdictione complexum est, quæ *Demminum & Gützcoviam* interiacet.

(*) Unde pristinis temporibus *Gard-Vogteyen* dicebantur, quia *Gard* nuntium locum s. castrum significat. Quod denuo asserere ausim, præsidio antiquitatis, licet celeberrimo Dn. D. ENGAU in *Elemm. J. Germ.* p. 522, impari commotus argumento, diversum statuatur, nec statuisse satis habeat, sed meam sententiam, quasi dictatorio ense, ad errores deturbare velit. Sed non ferient me istus.

in præsentiarum sermo est, ad nobilissima & longo ævo clarissima referendum duco (**).

§. XI. Dum hæc commentor, forte cupido incessit sciendi, cur lites rusticorum Sundenfium, a Senatu civitatis, ad Lutitiorum castrense forum, potius transferendæ fuerint, quam ad aliud quodcunque. Nec de nihilo quæri videtur, cum Bardenfense atque Pronenfense propiori, Sundenfibus, vicinia erant. Ego utcunque opinor, non tam imperio aliquo, quam ipsorummet optione, primitus id introductum esse: & maluisse Sundenfes, causas fuorum, remotioris paulo iudicii arbitrio permittendas, ut studii partium omnis formido procul abesset. Habebatque rationem ea electio fori. Nam perhorrescere poterant Sundenfes sententias cancellorum Bardenfium Pronensiumque, quia controversiæ pleræque ruralium fuorum, cum nobilibus, aut aliis prædiorum habitatoribus miscebantur, qui eorundem Jurisdictioni adscripti erant. Sed & principibus nostris perinde esse poterat, ad quodcunque iudicium suum devolverentur Sundenfium causæ: modo non negligenter haberetur

D 2

supre-

ejus, donec fortioribus armis uteretur & monumentorum nostrorum fides manebit. Conf. *meine Pomm. und Rug. Lehn-Hist.* p. 346. seq.

(**) Etenim plura ejusmodi, per Principatum Rugiæ cis-marinum, olim constituta fuisse, è monumentis acquisitis didici. Bardum illustrius & provinciale habuit. Proximum auctoritate castro Lutitiorum cenfeo. Tum vero & Tribuseam, Grinnam, Horstam, Pithnam s. Pützam atque deinceps, iure translationis, Sundiam, Pronum, Salam atque Hayrsburgum eadem prærogativa insignivit. De iudicio castrensi in Lutitiis, specialiter, sed strictim, commemorabo. Antequam christiana sacra, apud nos obtinuerunt, terra Lutitiorum suis Dynastis paruit, è quorum numero fuisse arbitror,

*nobiles Lutitios illos, quorum nomina nobis servarunt CRAMERUS in der Gr. Pomm. Kirchen Chr. & M. CRÆLIUS in s. Pommerlande ubi in enarratione illati, ad Pomeranos, Christianismi, versantur. Retinuerunt Lutitii suos sibi Dominos, ejusdem an diversæ gentis, ad usque exitum sæculi XIII, nisi me omnia fefellerunt, quæ verosimiliter huc attuli in der Pomm. und Rugian. Lehn-Hist. p. 249. Tunc, post fata eorum, pleno domini titulo, Principibus Rugiæ redditi, Præfectos eorum s. Castellanos reipublicæ & iustitiæ administratos accepere; restaque est hæc dynastia in provinciam Rugianam. Ab eo tempore, non alio, nisi *advocatiæ Löritzæ* titulo, reperitur in monumentis nostris, quo vocatam video, in *Matricula MSsa servitio-**

XXVIII

suprema Eorum majestas. Neque Lutitiorum castrum tam longinquo situ erat, ut litigantibus oneri potuisset esse, jus eó profecui suum. Etenim longius etiam profecutos esse, mox apparebit (*).

§. XII. Unicum, quod animadvertatur, superest: Castrum Lutitiorum in commentariis nostris, *feudum* quoque *castrense* dici (†). Notum, peritis rei feudalis vocabulum, cujus notio in eo posita est, ut castrum alicui a domino collatum sit, ad fruendum emolumentis ejus, insimulque ad custodiendum (‡). At Pomerania Rugiaque tam frequens ejusmodi munitionibus fuit, ut terram castrorum vocare possis. Per paludes, per sylvas, per maris littora, ac fluminum ripas, aut obscuris aut luculentis, aut modicis, aut stupendis ruinis, aut vacuo nomine, hodiernum reperire licet. Pars Principum, pars equestria fuere. Habendi tamen modus, dum memoria temporum est, ab imperantium summatu pependit. Ita nobiles habuerunt, ceteroquin sua: dum proprietatis dominio utebantur, subjectionis: deinde, in feudum oblationis dationisque vinculo. Eo titulo in nobiles Castellanos [*Burg- oder Schloß- Geseßene*] evehebantur (**). Castrorum principalium nostrorum

rum equestrium, ut ultimus Princeps Witzlaus IV, in Principatu cis-marino habuit & in designatione quadam oppignoratorum praediorum equestrium, ab eodem Principe redimendorum de an. 1320, quas forte ad manus habeo, licet plura ejusmodi nec desiat scriniis meis. Id iuxtim observo, primum, qui huic provinciae, in moderamen iustitiae à Principibus Rugiae, praefectus est, JOHANNEM DOTENBERGIUM fuisse, praecipuae nobilitatis virum, cuius familia multo, in Rugianis cis-marinis, flore inclaruit, & non solum Oldenbagenfis, quae nunc BOLTENSTERNIORUM benemeritis cesserunt, sed & Cowallensia cum Gristovienfis, atque Görminum etiam, praeter

non pauca, passim, alia habuerunt.

(*) Ipsum castrum Lutitiorum, ultra quintum lapidem, ab urbe Stralfundia distabat. Provinciae tamen & advocatae limites tam prone pertinerebant, ut *Falkenbugam* & *Geferant* notissimas, cis Stralfundiam, villas, complecteretur, teste *matricula servitorum equestrium*, iam allegata.

[†] Aliquoties enim habent: *Die Appellationen wären von den Rath zum Stralsund, an das Burg Lehn zu Loitz gegangen.*

[‡] Vid. du FRESNE l. c. voc. *feudum castrense*, & de vario significatu SCHILTERUM l. c. voc. *Burg-Lehn*.

(**) Vid. *meine Pomm. und Rug. Lehn-Hist. p. 132.*

rum disparem rationem observavi. Alia nobilibus circumcirca fedentibus, in servitia equestris, ad tutandum committebantur. Alia certis, aut personæ aut familiæ, ob virtutem concredita. Hæc demum vere castrensis feuda (*†). Jamque decerno, ex eorum numero, nostrum in Lutitiis fuisse. Neque leviter; Sed primo mihi testis ELZOVIVS est, Vir res nostras, quoad nobilium gentes spectant, callentissimus, qui diserte tradidit (*), PENTZIOS, equestri ordine, inter præcipuos antiquissimosque, castrum nostrum Lutitiorum, jure Castellaniæ, tenuisse. Hoc eodem interpretor, ac si dixisset, jure feudi habuisse. Nec enim alio titulo habere poterant, quod originetenus in patrimonio principum erat (†). Deinde, quod maximum est, nostra monumenta in id conspirant: atque REYNFRIEDUM PENTZIUM castri hujus custodia a WARTISLAVO IV. Pom. Duce, sub ipso Regiminis sui Rugiani principio, præpositum esse, affirmant (**). Unde procul ambiguo est, hunc virum JOHANNI DOTENBERGIO, quem antea commemoravimus, in eo *Castellanatu*, successisse. Jamque patere existimo, quid sibi velint acta judicialia nostra, ubi de *feudo castrensi Lutitiorum* loquuntur, quo appellando, in causis forensibus, a Senatu Sundenfi abundum fuerit.

§. XIII. Nondum tamen, vel hic subsistendum, post quatuor licet sententias, totidem, & diversis judiciis, latas. Quin, prolixiori itinere, extra Provinciam nostram, Sverini Megapolitanorum, novum quintumque litis periculum facere, permittum fuit. Produnt tabularum nostrarum narrata (††). Neque enim alius sensus est, cum in eisdem de prosequendis controversiis, a judicio feudi castrensis apud Lutitios, ad *Stapulam*, s. *Codicem Suerinensem*, sermo injicitur. Siquidem prior illa vox, per jam antea confecta (***) nil, nisi judicium illud indigitare potest,

D 3

(*†) Quorum, & in Megapolia, rariora quædam haud ita pridem nobis dixerit Celeber, Dn. Prof. MANTZELIUS *Sel. J. Spec. XXVII. pos. I.*

(*) *In dem Pomm. Adel Spiegel* von dem Geschlecht der Pentzen.

(†) *Vid. Pomm. und Rug. Lebn. Elif. p. 328.*

(**) *Vid. Hist. meam fin. Rug. p. 168. sq.*

(††) *Verbis: von dem Burg - Lebn zu Loitz, wären die Appellationen vor den Stapel, oder das Buch zu Schwering gekommen.*

[***] *Cap. II. §. 3.*

XXX

potest, quod *Suerini*, ad dirimendum controversias, ex eo Jure, celebrabatur & *Codicis Suerinensis*, pro insigni, nomen tulit, quia, ut Lubecæ, Lubecensis, ita, Suerini, Sverinensis Themidis genuina oracula superesse credebantur (**).

§. XIV. Neque in eo est, quod tantopere miremur, quandoquidem constat omnibus, qui in rebus patriis nostris non plane peregrini sunt, civitatibus pomeranicis saltem primoribus, eam veniam fuisse, ut quæque ad jurium suorum matrices, tanquam ad arcopagum aliquem, proferrent controversias. Eam, studia principum nostrorum in sacram justitiam, dudum ipsis facultatem concesserant. Primum, fateor, ultro facientibus non adverstando, de hinc elargiendo. *Stralsundie* & *Gryphiswaldie* ad suam *Stapulam* Lubecensem, *Sedinensibus* ad suam *Weichbildum* Magdeburgense provocare permissum. Aliis, pro beneficio levandorum sumtuum, datum erat, ne ad alios ejusdem juris nostrates, ulteriori processu abirent: *Sedinum*, quotquot jure Magdeburgico utebatur: *Colberga Gryphiswaldiam*: *Bubliza Colbergam*: *Stargardia Anclamum* (*). *Stralsundia* quidem, in illis ad Lubecenses provocationibus, nimium sibi indulgere videbatur Principi *Rugie WITZLAO IV.* qui ea, inter alias causas, indignatione commotus, ab usu illo, an usurpatione, armis etiam & durissima obsidione dimovere annitebatur. At ubi illa, validis Pomeranorum & Marchicorum auxiliis invicta perfliterat, pacis denique dulcedo animum principis præstantissimæ Civitati suæ reconciliatum adeoque propensum reddidit, ut,

(**)] Nam, uti latinis *Codex a Caudice* s. ligno interiori arboris, quod cortex ambit, dictus est: quod nihil aliud ille erat, quam contextus tabularum sine asserculorum ex eo ligno, natura aut arte, lavigato, quibus scriptura insculpebatur, ut ex melioribus Lexicographis & Antiquariis edocemur; ita veteri vernacula nostra *Boeb*, *Buch* atque *Boeck*, O. WORMIO in *Litteratura Runica*

C. 1. à *Bog* quod Cimbris & *Buch* atque *Boeck*, quod aliis Germanis factus est, derivatur; forte ob eam denominandi rationem, quia maiores nostri, suas, ad scribendum, tabulas, ab ea arbore mutuari sunt. Adeoque hoc nostrum, cum illo priorum Latinorum, ad eundem fere significatum redit.

(*) vid. *mine Pomur. u. Rug. Iulitz, Hist. p. 41. sq.*

ut, quam antea abrogandam voluerat libertatem, iusto privilegio an. MCCCXIV, impertiret ac, post novum belli discrimen, ipsis concordiae refarsæ tabulis, generali quarumvis immunitatum nomine, an. MCCC XVIII confirmaret (†). Quid postea temporis de eo privilegio retinendo, temperando, omittendo actum, disceptatumque sit, illud hic non est commemorandi locus (††).

§. XV. Tantum illa huc afferenda videbantur, ut appareret, quam prorsus olim, apud nos non fuerit inusitatum, peregrinando jus quærere. Et, si bene computo temporum intervalla, eam, ad Suerinenses, abhinc provocandi consuetudinem, appellationibus ad Lubecenses & Magdeburgenses antiquiorem etiam fuisse dixerim. Etenim, ut villæ nostræ civitatibus ætate antecedunt, ita Suerinum Lubeca saltem, qua municipium esse cœpit, prior exstitit (*). Juvatque sententiam hanc illa de remotiori Juris Suerinensis antiquitate (**): sed minus ambigue, longævus, in patria nostra, ejusdem usus. Nam si convenientiam historicam consulamus, non congruentius introducti apud nos, tempus reperire licet, quam quo principes BOGISLAI & CASIMIRI, illis nominibus primi atque secundi Pomeranis, & JAROMARUS I. Rugianis præfuerunt, quod sæculis duodecimo adulto & decimo

(†) In priori illa collatione his verbis condonat princeps: *Vortmebr der wamen und des makes willen usser Stade thom Stralsunde, geuen we unnd synderliken gûnnen en dess dat se mögen und schölen ere beschuldene Ordole voren und halen tho Lubecke.*

(††) Sed commemoravimus in *der Pomm. und Rug. lust. Hist.* pag. 52. & 61. sqq.

(*) Perhibente CHYTRÆO in *Orat. de oppido Suerino 1555. per scripta ac 1595. Rostoch. typis Ferberii Junioris impressa.* HELMOLDUS

Chr. Slav. L. I. C. 35. ed. Bangert. restis est, hodiernam Lubecam anno demum 1158. positam & à D. HENRICO Leone juribus honestissimis donatam esse; sed ex Cap. sq. 37. animadvertere licet, Suerinum jam tum, in nominatissimis Megapolæ castris fuisse. Nec quicquam inde detrahitur sententiæ nostræ, quod castrum tantummodo, non urbs dicitur. Nam & castris tribunalia adhibita fuisse, supra innotuit.

(**) De qua supra traditum est *Cap. 1. §. 8. not. (††)*

decimo tertio ineunte factum, constat. (*) Ne quid alius autumemus (†).

§. XVI. Itaque, quod volumus, ne adeo mira videatur, ea, ad Suerinenses, in jure peregrinatio. At hoc demiror & forte mecum demirabuntur alii, quod nec eorum sententia, post tot appellationum præcedentium seriem, peremptoria fuerit. In controversiis ad jus Lubecense definiendis, ubi ad Stapulam Lubecam disputando perventum erat, ultima Themidis oracula sequebantur: neque plus ultra relinquebatur. Hinc in diversum modus. Adhuc enim sub iudice lis manebat, quamvis Suerini cognita & decisa. Nam, ut volebat pars succumbens, novum iter ad *septem quercus* ingredi permittebatur (*†). Ad septem quercus! multa antiquitatis caligine oblitum tribunal, quod diu multumque circumspexi. Primum quidem in *Vagriis*. Nempe eorum provincia, quaqua patebat, ad rempublicam Slavorum Megapolensium refere-

(*) Scilicet ea etate, circiter an. 1164. Henricus L. post subactos Megapolitanos, Pomeraniam, uti nunc dicimus, Cis-penanam, jure belli, an iniuria, sibi subjectam, victis principibus nostris, titulo *homagii* reddiderat. Haudque multo post, 1168. Danorum armis conjunctus, dimidiam Rugiam ultra-marinam tributariam, acceperat. Ejusdemque victoris jussu an. 1170. *cis-penana* illa, Episcopæ Suerinensi, recens ab ipso condita, adscribebatur, quam forte fortuna Berno tunc præsul moderabatur, cujus ob institutionem in Christiana doctrina & educationem ab eo acceptam, commendatissimum nomen & multa æstimationis consilia Principibus BOGSLAO & CASMIRO II. habebantur. Certe qui has conjungit, reputatque rerum nostrarum, ut tunc fuere, rationes, ille haud ægre a se impetrabit, ut cre-

dat, jus aliquod Megapolicum, facili negotio, & Pomeranicum, quin Rugianum, fieri, insimulque effata tribunalia megapolitanorum, ad eam, apud nos designationem pervenire potuisse, ut nemo dubitaverit, in jure dicendo, ab eisdem pendere.

(†) Nam si certiora de origine J. Suerinensis e remotissimis s. vandallorum s. Slavorum, aut quorumvis consuetudinibus, haberemus, parum difficile foret, ex antiquissima illa necessitudine gentilitia, nec raro etiam Reipublicæ, qua Rugiani & Pomerani, Megapolitanis conjungebantur, vel altiore hujus iuris communionem eruere.

[*†] Fide aperta actorum nostrorum, quater asserentium: *daß die Appellationen von dem Stapel oder Buch zu Schwerin an die Sieben Eichen gegangen wären.*

referebatur & longe celeberrimo capite, Aldenburgo, nobilitata erat. Non errabundis aut inconsultis vestigiis percontando huc deferebar. HELMOLDUS spem fecerat operæ non inanis, ostentans deum, qui credebatur, terræ illius *Prouen* s. *Prouen* & in nemore inter vetustissimas arbores, sacras etiam quercus, nunini, scilicet, illi dicatas, quas ambiebat atrium & sepes accuratior lignis constructa, duabus portis aditum præbens. Et, quod augere credulitatem poterat, non ad rem diuinam faciendam, hoc sanum tantummodo comparatum fuisse, ille auctor est; sed & secunda feria populum terræ, cum flamine & regulo, illuc conuenisse, propter iudicia (†). Quid? quod memineram, huic idolo *Prouen*, Slavorum nostrorum superstitionem, præ cæteris, iustitiæ curam attribuisse (*).

§. XVII. Aliam dehinc viam ingressus sum eademque in villam, antiqua fama, apud Obotritos, insignem, perueni. Nomen *Proseken* s. *Prodseken* habet. Parum ultra Wismariam (††). Ratzeburgenfis olim dioeceseos. Templo pervetusto mater (**). Hinc, si fatendum, quod res est, nihil me prorsus, initio, movebat, præter loci nudum vocabulum. Nec ei argumento parum tribuendum videbatur, ob singularem cum re ipsa convenientiam. Namque illud nomen bifidum esse, apparet ex ultima mere vernacula voce, *Eken*, qua hodiernum *quercum*

E

no-

(†) Vid. HELM. L. 1. C. 83. unde apparet, quasi præsentibus Diis suis, Slavos terrarum nostrarum iura distitasse & quæ rebus diuinis, eadem & forensibus sacra fuisse loca, nemora, arbores, sepra religiosa.

(*) Vid. BANGERTI not. ad HELM. C. 52 L. 1 p. 126.

(††) In Provincia, cui antiquum nomen *Bresen* fuit.

(**) Quod ostendit diploma conventum an. 1210. inter Ep. Lubec. THEODERICUM & HENRICUM BUREVINUM I. de decimis insule *Pöla*, cui inter alios & *Americus* quidam sacerdos de *Proseke* subscri-

pfit. Quasque olim villas templi sui confortes habuerit, cognoscere licet, è *Registro* vetusto decimarum Episcopatus Ratzeburg. quod, post III. LUDVIGIUM in *Reliq. Dipl. & monum. MS. T. VI p. 231. PFEFFINGERUM* in *Hist. Brunsvigo - Luneb. P. II. p. 672. KLUEVERUM* in *Descript. Ducatus Megapol. recentius ed. Dn. M. DIER. SCHROEDER* ad ædem Wismariensem Mariam Archipresbyter longe meritisimus, in *Megapoliæ sua Papæ*, monumentis rarioribus stipato opere, p. 31, cum orbe litt. denuo & curatius communicavit.

notamus. Et ubi de priori evolvenda cogitabam, docebat magnus antiquarius noster SCHLTERUS (*), sub illa, veteri Teutonismo, notionem *judicii* reconditam esse. Ita enim pensitabam, *judicii quercus*, simpliciter designari, nec quidquam probabilis mihi esse poterat, quam floruisse hic loci, barbaris iam tum sæculis, illustre aliquod tantæque auctoritatis iudicium, ut per excellentiam id nominis ei inditum, posteaque temporis, in villam huc positam, propagatum sit (*). Jam vero, quod tunc, quasi divinando affectus eram, pro certo etiam habere cæpi, ex quo, fide diplomatica edoctus sum, anno adhuc MCCXLVIII, adeoque re christiana, apud Megapolitanos, jam ubere, in eodem illo loco *Prodscken*, præcipuum aliquod provinciale iudicium floruisse (†).

§. XVIII. Atque verum est, utrumque hoc iudicium veteris Megapolitæ aliquam speciem præ se ferre, qua opinari licet, unum alterumve eorum, cum eo, de quo nobis res est, tribunali a quercubus dicto, convenire. Nam, quod pertinet ad numerum septenarium quercuum, haud temere dicas, illud specialius nomen forte recentius esse & tunc demum additum, ubi post excisas in novalia sylvas, ex omni arborum multitudine, ad ornandum iudicii publici locum, facer ille numerus septem

quer-

(*) In *Gloss.* ad illud. vocab.

(*) Ansam vero, originem huius vocis meditandi, attulerat Vir Excellentiss. Consultissimusque Dn. Prof. MANTZELIUS in *Select. Jur. Specim.* XIII. Postt. 2. & 3. Cum quavis observationes meas, eidem non displicuisse, vigesimi primi speciminis positio quarta certiozem me fecisset, neque mihimet non, ob consentiens tanti viri iudicium, ea opinio magis se magisque commendare potuit. Nam quod alii derivandum voluerint à latino imperativo *prosequere*, quo sacerdotes Slavos, à CAROLO M. victos, hic loci

ad sacrum fontem egerint (vid. Dn. SCHROEDERUM l. c. p. 62. seq. hoc in lepidis fabellis habeo.

(†) Testatur eam in rem diplomæ JOHANNIS Theologi Dn. Megap. de 1248. ap. Ven. Dn. SCHROEDERUM l. c. p. 63; his verbis: *Adjicientes, ut sepelirentur homines* (sc. monasterii Reinfelderis) *ac mansorum predicatorum possessores ab omni iure secularis potestatis, utpote petitionibus, exactionibus, pontium sive constructionibus cuuscunque munitionis s. ad iudicium quod vulgo Lantink dicitur nec ad illud in Procek nec alias veniant omnino, sed liberi sint & excepti.*

quercuum, fufficere visus erat relictusque (*). Et profecto! si per omnes Megapolitæ hodiernos priscosque fines circumgredienti, nullus reperi locus potuisset, nomine septem quercuum: egomet, nec cumctanter & omni dubitatione abjecta, in eam sententiam ivissem, habiturus *judicium Prodseken*, pro ipsissimo *septem quercuum judicio*. At ille bonis avibus, repertus est, in villa apud Polabos olim (†), nunc Ratzeburgenses ad ulteriorem ripam fluminis *Stekenitzæ*, hinc ad *Leopolim* in Albim, illinc versus *Lubecam* in Travenam undas evomentis. Non recens est eo nomine, ut parum in causæ nostræ præsidium exinde sperare liceat; sed, prodente aliquo archivi Ducalis Ratzeburgensis rarissimo monumento, aut sæculo duodecimo aut omnino decimo tertio, jam adest mentio villæ ejusdem *septem quercuum* & parochiæ ab ea vocatæ *Söveneken* (**).

§. XIX. Igitur ausim asseverare, hic loci, olim, nobile illud tribunal floruisse, quod in causis suis, novissimo jure experturi rurales, adire habebant. Equidem hæctenus, non aliud mihi argumentum hujus asferti suppetit, præterquam quod, in actis nostris, relatum legitur, a *septem quercubus* ultima controversiarum decreta expetenda fuisse. Forte, in istis tenebris, aliqua mea conjectatio mythologica, non inutilis erit, ad ultra pervestigandum. Apud Polabos Slavos, villam a *septem quercu-*

E 3

su-

(*) Quod idem de *Prodseken* etiam audivit Exc. Dn. MAN-TZEL. *l. c. Spec XXI. pof. 3.*

(†) Terra Polaborum (quæ hodierna Ratzeburgensis est) in duas provincias dispartiebatur, quarum alteri *Sadelbandie*, alteri *Polabiæ* speciale nomen hæsit. Ad priorem ea, de qua hic agendum, villa *septem quercuum* refertur.

[**] Monumentum, quod hic cieo, illud ipsum *registrum decimarum Ratzeburgensium* est, cuius ad §. Cap. præ XVII. not. [**] iam memini & auctoritate usus sum. Quod vero ad

tantum illud etatem referri mereatur, id visum est Viris in republica literaria & rerum gestarum disciplinis illustri fama Dnn. LUDWIGIO, PFEFFINGERO, JARGOVIO, cuius nomen & merita ad invidiam insignia, reverenter habeo. Eisdemque in id calculum suum adiecit Ven. Dn. SCHROEDERUS in *Megapoliæ Papæa p. 309. seq.* Etenim in eo catastro & Parochia *Söveneken* & villa parochialis *septem quercuum*, his ipsis nominibus, una cum aliis, ad census episcopales Ratzeburgenses referuntur.

ebus dictam extitisse adfluximus. Intra autem eorundem fines & SIVAM deam post *Radigastum* atque *Prononem*, Megapolitanorum tertium, e præcipuis numinibus, sedem habuisse constat (†). Hanc ubertatis terræ præsidem credula superstitione venerabatur (*). Neque mihi absimile videtur vero, ut *Prononis* in rebus criminalibus (**), ita *Sivæ* istius fanum sylvaticum, in causis ruralium & lucrandis terræ provenitibus operantium, patuisse (††). Sed & lucum fanumque ipsius, eodem loco sita fuisse, quem hodiernum villa *septem quercuum* monstrat, eadem probabilitate conicio. Nisi enim totus aberro illa denominatio septem quercuum (*der Sieben Eichen*) ab ipsissimo SIVÆ deæ vocabulo originem traxit & post idololatriam penitus everfam, ad omnem memoriam illius abolendam, aut privato cleri pontificii zelo, ad communi Christianorum placito, a numero septenario (**†) demum repeti cœpit (***)

§. XX.

(†) Vid. HELM. l. c. L. r. C. 93.

[*] Quod videre est ap. HELM. l. c. in notis à BANGERTO adjectis & ELSCHEDIUM de *Diis Germanorum* ad p. 728. ex ipsius icone ib. obvia. Cum quibus conf. Jll. Dn. a LUDEWIG Diss. III. de *Idolis Slavorum* §. 30. & ABRAH. FRENCEL. in *Comment. de Diis Soraborum aliorumque Slavorum*.

[**] Nempe ad *Prononis* fanum, de causis vitam & necem tangentibus præcipue iudicatum esse, vel ex eo innotescit, quod effigies ejus, ubi ubi, apud scriptores de Diis Slavorum, dextro brachio ferrum probationis præferentem, exhibet. Unde eundem, justitiæ patronum eminentioris existimationis habitum, puto.

[††] Triga idolorum præcipuorum *Prono*, *Radigastus* & *Siva* regnum te-nebrarum in Megapolitanis sustinebant. Ille, uti mihi videtur, rebus d stat um publicum referendis, iste militaribus, hæc æconomicis præsi-

debat. Singulorum illorum, in rebus ad suam tutelam spectantibus, iustitiæ insuper patrocinia adscribebantur. Ita, quæ tranquillitatem publicam concutiebant, homicidia, furta, rapinæ ac huius generis crimina alia, in conspectu, quasi, *Prononis* vindicata: militaria vero delicta ad *Radegasti*: ruralia ad *Sivæ* nutum fanumque delata diiudicataque.

[†] Qui alioquin, ut numerus, multis gentibus, sacer, à præsentis negotio non abhorreret. Quamvis farear, tunc satis me perspicere haud posse, quare nec *Prods-Eken* & lucus *Prononis* cum suis iudiciis publicis à *septem quercubus* vocata sint. Nam eadem omnibus eismodi; locis sanctitas tributa, eadem sanctitatis symbola postulare videbatur.

(***) Et augere videtur verisimilitudinem sententiæ, quod proprio nomine & *Syeba* dicatur, quam HELMOLDUS ex eloquio Slavonici oris *Sivam* & alii *Dziuum* pronunciavere

§. XX. Denique statuendi ratio est, abrogatis licet sacris idololatricis, adornata ad novam & ritibus christianis dignam faciem judicia publica, eisdem locis relicta esse: ne populus indigena morum suorum nimia everfione ad indignationem commoveretur. Etenim prudentiæ politicæ est, ut quaqua parte respublica mutanda sit, ultra quam quod urget necessitas, nihil innovetur. Jam vero pristina judiciorum loca, quibus Slavi adfueverant, ubi superstitione & idololatrico cultu fœda esse desiderant, eadem sanctitate thémidi christianæ inservire poterant, qua novimus, sana etiam non pauca, vero Numini Ejusdemque sacris mancipata fuisse. Neque ignoramus, sed rerum monumentis genuinæ fidei certiores sumus, post profligatam gentilismi spurcitiem, stans, ab antiquo, locis, sub quercubus aut aliis fastigio eminentioribus atque frondosis arboribus, judiciorum solennia celebrata esse (*). Quid igitur attinet dubitare, judicium ad *Syebæ* vel, si malis, ad *septem quercus*, tanquam e præcipuis, eodem argumento, innoxie inveteratæque consuetudinis, servatum, causisque christianorum non *Syebæ*, nec commentitii alius numinis, sed principum terræ auspicio, adhibitum esse.

§. XXI. Ita demum dictorum summam facio: causas ruralium Sundenfium, novissimo juris ambulantis peregrinantisque itinere, ad tribunal, quod descripsimus, quereubus suis septem, an *Syebæ*, inclytum, devenisse, ultimamque themidis manum expertas esse (†). Jamque

scripseruntque. Nam *Syebæ* vox tam prope elementis suis toroque sono cum teutonico *siben* convenit, ut nihil promptius fuerit, quam utrumque invicem confundere & habere pro *septem quercubus*, quæ pro *Syebæ* quereubus habendæ erant.

(*) vid. *Pomm. u. Rug. Iust. Hist.* p. 48. ff. n. I ubi varia judiciorum sub dio & arboribus habitorum exempla, e domestica Historia allata sunt.

(†) Qui toties judiciorum sub quercubus celebratorum mentionem

feci, nec commemoravi, quid hoc causæ fuerit, cur harum, præ cæteris, arborum tanta, apud præfatos, designatio obtinuerit, fortassis eo nomine culpari poteram; nisi notissimum esset eruditus, quam sancte olim atque inde a remotissimis temporibus, id arborum genus habitum sit, tantum non universis, per orbem terrarum gentibus. Et otia fecerunt, in eo genere, scriptores, ut superflua suscepturus esset, qui in illis non acquiescendum putaret. Brevi

XXXVIII

que me video prope destinata[m] metam. Per sentes perplexos & tenebrosos hæc præire vestigia volui. Quæ, si non satis tuta videntur, circumspecte ingrediaris & studio circumquaque rimandi. Ita demum,

si plures sequentur & fortuna conatus iuvat, in viam evadet, quæ hæctenus ne quidem semita fuit. Mea tunc gloriola erit, prætentasse.

manu, sed larga tamen, satiabunt cupidos SCHEDIUS l. c. ed. JARKII Cap. præsertim XXIV. & doctissimus antiquam Germaniam nostram Dn. M. SCHÜTZIUS in nuperrime edito *Tr. de superstitiosa germanorum gentium reverentia lucis consecratis exhibita*. Sed qui curiosius his antiquitatibus indulgent, illos abunde

& cum delectatione, docebit sagacissimus auctor. anonymus P. congregationis S. Mauri, in elegantissimo & multifariis antiquitatum arcanis referentissimo opere: *La Religion des gaulois* L. II. C. 6. quod inscribitur: *Origine de la veneration, que les peuples de toutes les nations avoient pour le chêne*.

Errata.

p. IX. Not. (f) lin. 5. *Pomeranicis* leg. Pomeranici MS.
p. XV. Not. (f) lin. 44. *drien* leg. driven,

ANIMADVERSIONES
AD
DISSERTATIONEM HISTORICO-CRITICAM
DE
SERIE PROCESSVS ET PRO-
VOCATIONVM FORENSIVM
IN CAVSIS AD IVS SVERINENSE
DIRIMENDIS,
QVÆ APVD STRALSVNDENSES
OLIM VSITATA FVIT.

ALPHABETIC

INDEX

OF THE

LIBRARY

OF THE

UNIVERSITY

OF LEIPZIG

11

AD
Cap. Imum.

§. II.

Neque posteri ipsorum quibus Tatarorum recentius nomen obuenit. Tatarorum verius nomen esse, nec à Polonis, Russis, Turcis, Persis, Indis, Chinesibus, ipsisque Tataris aliter efferri, auctor est Dn. PHIL. JOH. à STRAHLENBERG militiae Suedicae Pro-tribunus, in amoenissimo & multiuigæ antiquitatis nouitatisque singularis locupletissimo opere *der Nord-und Ostlichen Theils von Europa und Asia*, p. 4. atque confirmat insuper JAC: GOLIUS in *notis ad Alterganum* p. 106. cum ANDR. MÜLLERO, stupenda orientalium peritia Viro nostrate in *commentatione alphabetica de Sinarum magnæque Tatarie rebus* p. m. 55. seqq. ubi obseruauit, Sinas etiam vltimum R omittere & non nisi *Tata* dicere, quandoquidem lingua eorum caninum illud elementum respuit. Tataros illos per borealem & australem Europam Asianque, ad miliaria nongenta, & si vltra Chinense imperium metiaris, mille centumque in longitudinem &, pro diuersitate, ad centum, ducenta trecentaque, in latitudinem, porrigi, Idem STRAHLENBERGIUS *l. c.* p. 30. designat. Propagines Scythiarum sunt veterum illorum, quorum apud Scriptores, græcos pariter ac Latinos, tam multa tamque laudabilis commemoratio occurrit: vnde & Sarmaticæ gentes atque Germani nostri aliorumque populorum examina prodierunt: tanta copia, ut diuersa regionum Europæarum, non tam occupare, quam in undare potuerint. Sed Tatai hodierni profapia eorum domestica manserunt. Gens non æque barbara & virtutis naturalis expers, ac vulgari fama creditur; sed, quoad muhamedanismi corruptela intactam reliquit, rationabili pietate insignis, honesta, atque auita iustitia laudabilis. Referam huc, quæ de moribus eorum à præfectis militum Suedicis, accepti, quibus post prælium Pultauense, apud illos, hospitia captiuitatis data erant. Sciendum est autem, de iis potissimum mihi fore sermonem, qui intra limites astracani regni sedes sibi constitu-

tas habent. Segreges cohabitant, per familias s. tribus inde à remotissimis temporibus propagatas, quarum, apud ipsos, *Hordeu* vocabulum est. Primogeniti singulis prædident, more regiminis, per longas temporum periodos, à primo cuiuslibet stirpis Satore, accepto. His tanta obsequii religione parent vt, siue omittendum sit quidquam siue faciendum, ad nutum dirigentis, congeneres spectent. Cultum Dei unius, summi rerum conditoris, seruant. Ipse protribuni alicuius nostratis hospes, cum in conspectu illius, genu posito procumbens, matutinis precibus, ad solem orientem adorasset: *ne existimes, dixit, me soli supplicem fuisse. Deum supremum veneratus sum. Quandoquidem vero Ipsi, in terrenis, opes & beneficia, eo fidere facundante, nobis proueniunt: ex ritu nostro, illuc, inter suspiria ab Deum mea, conuerrendi oculi fuerunt.* A Trinitatis dogmate alienos se profitentur, qui philosophari tantum in rebus diuinis volunt, credere non didicerunt. Quin nec credibile videtur deo filium esse, quem coniugem nesciant. Vbi sacro epulo nostros aliquando passos viderunt, pariter obstupentes ad magnitudinem mysterii hæserunt. Interrogauitque aliquis eorum, quomodo id concoqui posset, vt idem, qui redemisset Seruator, manducandus bibendusque esset. Verum vt acceperat, neque nosmet fidei hæc dogmata capere, sed ob reuelationem diuinam pro certis habere, reuerenter atque modeste regessit: *Si oraculis diuinis nitimini, nihil est quod obloquar. Quin fidem vestram in tuo collocatam arbitror.* Cæterum doctrina de expiatione generis humani per Seruatorem mundi mirifice ipsis placuit. Et felices nos prædicauerunt, qui eo intermedio, cum deo in gratiam redire possemus: qua parte, semet potissimum laborare, facti sunt, qui praua commissa sua, nouo obsequio emendare quidem studerent, neque tamen confidere possent fore, vt eo remedio, contractam, apud Deum, culpam exuerent. Hinc grandæus quidam Tatarus, de expiationis opere, frequenter, cum dicto Pro-tribuno nostro, habitos sermones, tam alta mente reposuerat, vt, vbi cum lethali morbo colluctabatur, hanc vltimam eum amicitiam rogaret, vt inter extrema vitæ suæ, de Christianorum Seruatore, ab ipso, commoneretur. Ex quo intelligas, quam prope hic homo civitatem Irahælis fuerit. Morum integritate profus egressi sunt. Nulla furtorum delicta. Ne metus

metus quidem. Nihil custoditum est, nihil sub fera. Quos bello captiuos duxerunt, mite tractant. In eodem, cum gentis suæ confortibus, labore, in eodem conuictu habentur (*): cumque mirarentur hoc nostri, dixerunt, *iustum esse, ut ita in alios consulamus, sicut in nosmet consultum vellemus, si in eorum loco essemus.* Rarissima exempla malorum, in tota gente, sunt. Et si inueniuntur aliquando, acerrima pœna persequuntur. Prima vice delinquens, vna cum parentibus atque vicinis, ad iudicium domesticum vocatur. Tum prima, quasi mirum esset peccari, de occasione deprauationis, quæstio habetur. Si euincitur, neglectum educationis in causa esse, parentes scutica Tataricæ triginta nouem verberibus lacerantur. Si denuo prauè agit, ipse totidem plagas accipit. Si tertium redit, capitis deminutus, alligatis ad pedes truncis, ad fordidas, per *bordam*, operas damnatur, in omnem vitam cælebs futurus, ne, quod interpretantur, malus pater, peiorem sobolem faciat. Tantum de honestate atque virtute Tatarorum istorum, quin plura laudanda, accepi. Amplissimam rerum Tataricarum notitiam haurire licet ex Historia huius gentis, quam composuit aliquis Princeps eius, vernacula sua, & in gallicum idioma translatum edidit anonymus, qui non nisi litera nominis sui D. innotescere voluit: cuius titulus est: *Histoire genealogique des Tatars traduit du Manuscrite Tatarè d'ABULGASI-BAYADUR-CHAN & enrichie d'un grand nombre de remarques authentiques & tres curieuses sur le veritable etat present de l'Asie septentrionale, avec les cartes geographiques necessaires, par D*** à Leyde chez Abram Kalleuier 1726. au depens du Traducteur* in 8. qui liber mira fata habuit, donec in lucem editus est, de quibus cernere licet apud STRAHLENBERGIUM in PRODROMO operis citati 1726. & de contentis eius, in ipso Opere illo p. 113. seqq. Caterum accuratius obseruari meretur, tributina Tataros habitare, more à maioribus tradito: ita, ut angustæ, ab initio, familiæ in gentis multitudinem nomenque singulæ excreuerunt. Neque *bordarum* vocabulum, quo ab inuicem distinguuntur, aliam designationem præfert. Domesticum, ut diximus, cuilibet regimini, avitæ leges, iurisdicundi potestas. Eo habitu iustas ciuita-

F 3

tes

(*) Merentur huc conferri quibus TACITUS de M. G. c. 25. conditionem feruorum apud veteres Germanos describit.

tes faciunt. Plures tamen, ut ad vim externam vel oppugnandam vel propulsandam valeant, vnius imperio coniunguntur, cui, ad maiestatem significandam, *Chani* titulus habetur (*) Eiusmodi vinculo ad vnum reipublicæ systema rediguntur & omnis Tataria, qua per Europam Asiamque patet, variis multisque huius structurae regnis continetur: nisi quod, fortuna ita ferente, quidam aut *Zingis-Chan* (**) aut *Tamerlanus* (***) aliquando armis ita invaluit ut plurimas, quin tantum non omnes reipublicas illas particulares, eodem imperio complexus sit. Hæc scire, multum conducit, de origine deque mutata paulatim facie formaque Germaniæ nostræ Politicæ sciscitantibus. Etenim antiquissima &, quæ ab hinc secuta est, ætas cuncta apud nos perinde habuit. Maiores nostri primæui, quocumque nomine, è Scythia, communi patria progressi, eum gregatim & per *bordas* commemorandi morem secum attulerunt.(****) Ita J. CESAR intelligendus est, qui de Sueuis L. IV. commentatur, annuatim illos dimidiam partem in bella exiuisse, domique relictos exeuntium interim rem familiarem curasse: nempe ea, per singulas *bordas*, officia in absentes propinquitatis sanguinis imperabat. In bellis etiam, aciei turmas & cuneos non casus nec fortuita conglobatio faciebat; sed familiæ & propinquitates, TACITO l. c. C. 7. teste, ut diuersæ ad fontes, per campos, in nemoribus habitabant ib. c. 16. Neque alio interpretor pagos s. *Gauen* Teutonum nostrorum, quos centum tribuit Cæsar Sueuis nostris l. c. & TACITUS L. de M. G. c. 19. commode vicos dicit, quam quod

(*) *Chani* vocabulum apud Tataros nil nisi principem regnantem notat. Principes autem nondum imperio potius Sultanorum ipsis nomine salutantur. de quo ampliter docetur in *Histoire genealogique des Tartars* p. 4. not. b.

(**) de *Zingis-Chan* miracula armorum fortuna vid. ib. p. 156. seqq.

(***) compendium vitæ ipsius vid. ib. p. 402.

(****) ausim dicere, per *bordas* habitare idem esse ac gregatim agere.

Nam familias eiusmodi numerosas huc atque illuc pabulatum euntes, non absre est, instar gregis haberi. Nec dubito Tataricum illud *Horde* cum vernaculo nostro *Herde* ouaria atque *Horden*, ouilibus campestribus, ad eosdem Scythicos natales referendum esse. Nam quæ apud antiquissimos populos iam in usum fuerunt, eorum vocabula plerumque ad nostram ætatem perdurarunt &, vna cum rebus, in mores linguasque nostras transferunt.

quod eiusmodi gentis tribus fuerint. His singulis *Gaugravii* praesidebant, domesticam (vt apud Tataros hodienuum) Jurisdictionem exercentes. Vid. SCHILTERUS in Thesauro *Antiquit. Teuton. Tom. III.* Voc: *Gaw.* Coniunctis vnus f. Chanus f. rex imperitabat. Talem nobis ARIQUISTUM Suenorum flitit Caesar. Slaui, neque minus gens Scythica, eundem morem segregatis familiis cohabitandi, per Sarmatas, in patriam nostram megapoliamque inuexerant. Hinc, monstrantibus membranarum monumentis, tot utrobique minutiores provinciae (*) & exillis conflatae respublicae Wagriorum, Polaborum, Obotritorum, Kissinorum, Circipanorum atque aliae obuiam sunt, quae modo omnes, modo aliquam partem, vnus Principis (f. Chanus siue rex dicendus sit) auspiciis regebantur. In hunc modum vniversa Germania nostra variis maioribus, minoribus, aut dynastiis aut regnis discretata fuit, quae singulae summi arbitrii iuribus gaudebant; donec Caroli M. victricibus armis in prouincias regni Francici redigerentur. Renascebantur tamen, postquam saeculo IX at X, lentis illud ruinis consumptum erat, & demum, salua superioritate sua, sub vno summo imperante, in praesens Imperii Romano-Germanici systema, coalescebant.

Ad §. IV.

Bonos mores apud nostrates plus valuisse quam alibi bonas leges. Bonos mores hic intelligendos esse puto, non tam de honestis actionibus, quam de institutis & consuetudinibus iudicialibus. Quae notatio huius vocis apud Latinos genuina est. Vt CICERO in Verr: *Negavi*, inquit, *moris esse graecorum, vt in conuiuio virorum acouberent mulieres.* Non igitur tam viuendi rationem germanorum, quam obseruantias, quas dicunt, legales f. iura non scripta, aliorum popu-

(*) Non inaniter coniectandum existimo, modicas illas prouincias, in quas, prodentibus antiquissimis tabulis, Pomerania nostra olim diuisa fuit, omnisque germania, eodem loco habendas esse, cum sedibus pristinis segregum gentis germanicae familiarum: ac eo magis existimo, quod

SCHILTERUS l. c. sub. voc. *Hooran* testis est, vocabulum *Horde* etiam veteri germanorum eloquio, non incognitum fuisse & notionem ditiosis siue territorii praese tulisse. Nec quicquam aliud existimo pagos Taciti in germania fuisse c. 6. 12.

XLVI

populorum & potissimum Romanorum suorum legibus scriptis, senatus consultis, plebiscitis, edictis perpetuis aliisque statutis, quorum multitudine laborabant, opposuisse videtur. Et nisi me omnia fallunt, ipse verborum contextus cum præcedentibus interpretationem hanc meam suffulcit: ut iuris consuetudinarii apud Germanos hæc remotissima memoria habeatur.

Ad §. V. & VI.

Magnum usum habet sciuisse, quod non intruferit se Vandalorum rebus gens Slavica, sed amicabili via, ingressam esse, quod explicatum dedi in *Hist. feud. Pom. Rugieque* p. 21. seqq. Etenim admirabiliter pragmaticum est hoc datum historicum & formam regiminis atque reipublicæ, quam Pomerania Vandalo-Slavica habuit, luculenter recludit: præsertim si respiciatur insimul ad eos effectus, qui posteris temporibus, aduentu Saxonum in terras nostras, redundabant. Quanto opere enim, hoc ipso, status publicus Patriæ mutatus sit, tanquam quod propius ætatem nostram contigit, ex rerum monumentis accuratius cognitum habemus. Jam vero, ut Slavorum olim & Saxonum abhinc intromittendorum eadem ratio fuit, primum est cogitare, ad eundem fere modum, quo admissi Saxones reipublicam nostram, primum quidem Slavo-Saxonicam, tandemque mere Saxonicam fecerunt, Slavos antea, initio, Vandalo- & denique inere Slauicam fecisse.

Ad eundem §. VI.

Tantum non omnis litium tractandarum ratio eodem tenore iuerit, qui, tempore Taciti, in Teutonia nostra obseruabatur. Hoc tamen recentius &, hic terrarum, à Slauis, iam tum, additum videtur, ut singularum prouinciarum castris castellani principis, aduocatique præsiderent, in tutamen pariter ac iurisdictionem administrandam. In villis, quicumque domini, iidem & iuris arbitri erant, nisi quod in causis peregrinorum, princeps, cum possessore, in communi iudicaret. Quod me docuerunt rarissimæ tabulæ transactionis inter WITZLAUM I. principem Rugiæ & BRUNWARDUM Antistitem Suerinensem, MCCXXI, de decimis, post receptos Teutones, e principatu suo cis-marino, perfoluendis inita. Etenim per illas, conuenit, yt

vt princeps Episcopo prædium aliquod duodecim manforum elargiretur, cum omni Jure & iudicio ita videlicet, vt si aliquem colonum de ipsa villa capitalem subire contingeret sententiam aut manus amputationem, quicquid emendationis inde proueniat, Dominus episcopus haberet integraliter. Si vero in eadem villa vel infra terminos eiusdem, aliquis hospes capitis aut manus abscisionem inire debuerit cum aduocato nostro Domini episcopi Iudex in eadem villa causam talem iudicabit ita ut compositionis illius pars reuera nobis cedat & supradicto episcopo dua partes. Ita apparet, simultaneam Jurisdictionem in causis peregrinorum delinquentium, etiam intra ditionem priuatorum, penes principem fuisse.

Ad §. VII.

Saxones -- nostrorum ducum liberalitate imitati. BOGISLAUS II. atque CASIMIRUS eiusdem numeri in Pomeranis, JAROMARUS vero primus cum filio WITZLAO I. in Rugianis, auctores fuerunt. Non temere, vti arbitror, sed qualibuscunque rerum monumentis edocti, iam olim, ante sexcentos, qui tunc præterierant, annos, maiores atque in imperio antecessores suos principes, eodem remedio admittendorum, qui tunc forte in vicinia aderant, Sclavorum, detrimenta populi sui reparasse. Bis igitur res publica nostra Pomerano-Rugiana, nouorum aduenarum solenni receptione, solitudini suæ consuluit. Vtraque uicè in melius. De emolumentis, quæ Sclauis debentur, videre est *Hist. meæ feud. p. 24.* De Saxonum in patriam hanc meritis, *ib. p. 132. 157 & 161. sqq.*

Ad eandem §.

Ad condenda per prouincias nostras municipia, insignibus munificentie leuamentis, accendebantur. Quicquid principes nostri in commodum ciuitatis, aut Dei aut suæ vnquam fulceperunt, non parca manu, sed augusta liberalitate promouendum duxere. Episcopatus Caminenfis, municipia nostra, ultra conditionem plurimarum ciuitatum Imperialium, ditionibus prædiisque ditata, Academia Gryphica munificentissime prouisa, gloriæ monumenta æternum durabunt.

G

Ad

Ad eandem §.

Nobilibus rura impertiebantur, clementiari lege, cultui & fertilitati reddenda. Operæ pretium erit ipsos scriptores nostros, saltem præcipuos, ea de re narrantes audire. THOM. KANZOUIVS in *Chronico* suo, siue ut rectius dicam, primis lineamentis illius, paucissimis tetigit eam, potioreque rationem aduenarum habuit, qui ad vrbes condendas, quam qui ad agros colendos huc inuitati erant. *So war, inquit, bey dieser Fürsten (Bogislai II & Casimiri II) Zeit, etliche jar gut Fried, darumb erholete sich das Land und khemen Teutsche und Sachsen berein bei hauffen, und baueten viel Stette, etliche von new auf und etliche so zuvor verwüestet weren, darunter in Vorpommern --. NICOLAUS à KLEMPLEN in genealogia ducum Pomeraniae aliquanto explicatius refert. worauf dan (memorauit ante liberalem ducum inuitationem) viel von Adel deren geschlecht noch auf heutigen Tag in diesen Landen im grossen Ansehen und guten vermögen seyn als die Ramelle, Blanckenburge, Platen, Horne, Lancken, Münchhausen, Winterfeldte, Heiden, von der Leine (in Chronico suo von der Lübbe vocat) und andere mehr sich herein begeben, welchen die pommerseher Fürsten Herzog Bugslaff und Casimir wüßte Feldmarken eingethan und verleiher und haben dieselbe, aus ihr Landarth sächsische Bauren in Pommern gebracht, Höfe und Dörffer gebauet, den verwüesteten Acker wiederrumb begatet und also das Land ihrer besten Gelegenheit nachgebrauchet. In Chronico suo, post nominatas easdem nobilium familias, ita: und denselben Edelleuten haben die Fürsten hin und wieder wüßte Feldmarken geschenket, welche vortan haben sächsische Bauren berein gebracht, Höfe und Dörffer gebauet, die verwüesteten Acker geradet und begadet und also das Land zur dracht gebracht. III: VAL. EICKSTEDII nostri sequens, in eam rem, relatio habetur: (duces BOGISLAUS II & CASIMIRUS II) cogati multis annis reipublice præfuerunt, & quod ingenuos principes maxime decet, commodorum suorum obliui omnes suas cogitationes ad pacem & publicam utilitatem conuerterunt. Ex Saxonia & reliqua germania homines industrios, qui desolatas atque desertas regiones excolerent, neglectos agros recenti cultura fecundos redderent, auersas vrbes instaurarent & nouas conderent magnis sumptibus, dataque omnium sere onerum ac vestigalium immunitate accersuerunt &*

iure antiquo vterentur, permiserunt. MICRÆLIUS demum sæculi præcedentis scriptor, in sua *Pomerania* L. III. §. 5. paulo apertius elocutus est, peregre convocatos nobiles, titulo feudi, agris donatos esse, his verbis vsus: *als haben sich* (ad inuitamenta pollicitationesque principum nostrorum) *viele von Adel vnd Uradel aufgemacht vnd sind, wie man saget, also in dis Land die Ramel, Blanckenburge --- und andere mehr zu uns bereingekommen, welchen die Fürsten wüßte Feldmarcken eingethan und ihnen verlehnet, dass sie solche mit Sächßischen Bauren, die sie dazu schaffen mussten, begateten, und nach ihrer besten Gelegenheit braubeten.* Quæ L. VI. n. 42 in eundem sensum repetuntur. Hic, sane ob oculos est, scriptores nostros antiquiores, ne quidem directis verbis, memoriæ prodidisse, quod aduenis nobilibus illis, agri desolati, feudi lege, traditi sint: nisi eo intrepetari velis vocem *verleihen*, qua solus KLEMPZENIUS vsus est: quanquam & illius notio non necessario concessionem feudalem inferat, sed traditionis factæ modum in medio relinquat. Quin ipse KLEMPZENIUS, loco Chronici adducto, de plena donatione explicasse videtur. Neque EICKSTE-
DII auctoritas maiorem rei lucem affundit, quandoquidem ille titulum nouæ possessionis ne tetigit quidem. Cuncta ad MICRÆLIUM recentissimum chronicographum redeunt. Ita vt prætenui argumento inniti videatur, ea de feudis in Saxones nobiles collatis, sententia, nisi aliunde paratis fulcris substruatur. Nam si KLEMPZENII vltimo effato verbotenus inhærere velis, eodem iure dixeris, pleno peculio prædia ipsis data esse & eodem iure habenda, quo indigenæ nobiles possidebant terras suas, longa hæreditate auitas. Non tamen ego quidquam nouandum duxi; siquidem, & apud Historicos & Jureconsultos nostros recepta hypothesis illa iam dudum inualuit, quod Saxones iure feudali, agros, à ducibus nostris, obtinuerint suos: sed quantiscunque rationibus in *Historia feudali Pom. & Rugiæ* p. 127. sqq. insuper evincere conatus sum, non alium possidendi modum, aut principibus nostris aut aduenis illis, pro præsentis rerum suarum statu, commodiorem fuisse. Neque in eo tum explensisse mihi videbar partes meas. Sed &, quo loco habenda sint ea, quæ tunc enascebantur, feuda expofiturus, subductis, vt poteram, rationibus, pronunciaui, *datorum*, non *oblatorum* numero fuisse. Verum ea, Viro Excellentissimo atque

L

Consultissimo Dn. D. AUGUSTINO BALTHASARI, Professore, in hac Alma, Juris Celeberrimo, tantopere displicuit doctrina mea, vt refellendam susceperit in aliqua animaduersione, ad præloquium suum aclusi inaugurali disputat: Dn. RUDLOFF præmissum, quam reperire licet, in eleganti farragine opusculorum suorum, nomine *Ritualis Academiæ MDCCXLI. 4.* edita p. 342. Spero tamen fore, vt non æque displiceat meum quod nunc subeo, qualiscunque responsionis officium. Tria, vt prævideo, peragenda erunt. I. vindicare habeo sententiam meam, II. examinare rationes Balthasarianæ, III. pauca, de pondere hujus controuersiæ, superaddere.

Quod pertinet ad primum caput, bene consultum existimo sententiæ meæ, ex silentio Scriptorum nostrorum. Nempe, quia apud illos collatorum in Saxones aduenas prædiorum tam manifesta, constans atque vnanimis memoria est, feudorum quidem commemoratio occurrit, hoc silentium vtique me ed adigere poterat debebatque vt præter fidem atque testimonium eorum nihil admitterem; quia Historici non est, comminisci atque effingere, sed rerum monumentis & probæ fidei traditis insistere. Bene habeat tantisper monitum celeberrimi Dn. BALTHASARIS, *quod a silentio scriptorum domesticorum in re tam antiqua, non liceat deducere argumentum, cum non mox cum ipsis feudis etiam literæ inuestiturarum innotuerint.* Valeat hoc quantum potest. Sed à præsentî casu alienum puto. Nostri Scriptores, qui de Saxonibus, annum circiter MCXC, receptis deque agris in illos collatis, tam euidenter tradiderunt, non magis ignorare poterant, neque tradere omisissent, si indigenæ nobiles nostri, intra illud octennium, quod ab anno receptorum principum Pomeranorum in ciuitatem Imperii, millesimo centesimo octogesimo primo s. secundo, ad proximum nonagesimum eiusdem seculi effluerat, oblationis spontalis prædiorum suorum in feudalem obligationem, iam tum, vna alteraque exempla fecissent. Nam hæc mire videri poterat res & non minus memoratu digna, quam illa de feudis saxonibus. Jam vero, vbi nihil prorsus de eiusmodi teudis tam mature oblati, tamque memorabilibus, referunt, illud silentium non leuem, eerte, vim habet probandi, nec quidquam, circa hæredia nobilium indigenarum, intra octennium

nium illud immutatum esse. Verum hæc omnia meam ne quidem
 causam contingunt, qui nusquam asseruisse memini, e translatis in
 Saxones prædiis, rei feudalis nostræ primas origines resultasse; aut
 non alia feudorum, etiam oblatorum, exempla anteuisse. Saltem
 pagina 129 Historiæ meæ feudalis, ad quam Excell. Dn. BALTHA-
 SAR, eam in rem prouocat, nunquam id euincetur. Hæc igitur mihi
 veluti obruiditur sententia: quamuis, si quis flatuere vellet, per ratio-
 nes allatas, non infrunitam existimarem. Mea cum Dn. BALTHA-
 SARE controuersia erit: num feuda Saxonibus concessa, indolem
 habuerint *datorum* an *oblatorum*? Illud ego, hoc Ille affirmamus.
 Hanc autem causam meam, non, ut quidem visum est Dn. Dissenti-
 enti, ex silentio Scriptorum, sed ex aperte proditis eorundem & ipsa
 rei gestæ natura discepto. Saxones alienigenæ, bona conferenda prin-
 cipum erant, aut iure domanii antiquo aut consolidationis recens factæ.
 Vtrumque testimonio Scriptorum domesticorum certum habetur. Jam
 dicat mihi aliquis, rogo, quomodo illi Saxones peregrini, quæ ipsorum
 non erant, bona principibus nostris, in feudum offerre potuerint. Dari
 autem poterant, adeoque per ipsam naturam suam perque liberalita-
 tem principum nostrorum, feuda fiebant data: non vero oblata. Nec
 quidquam faciet, ad dirimendam hanc litem, si vel maxime sibi con-
 staret systema Balthasianum, quo contendit, ante hos Saxones, iam
 vnos alterosque indigenas nobiles nostros prædia sua, in nexum feuda-
 lem obtulisse, tuncque principes nostros ea gratia in aduenas illos vfos
 fuisse ut eodem iure, iisdemque privilegiis feudorum oblatorum gau-
 derent. Namque hæc omnia, salua origine historica eorum, fieri po-
 tuerunt. Cum, quicquid indulgentia principum ipsis tribuit, non
 propterea habendum est, tanquam quod indoli eorum natium fuisset.
 Meum autem tunc erat, ex manifestis narratis Scriptorum nostrorum
 exponere. Quantum autem verisimilitudinis insit, illi, de prædiis *al-*
lodialibus ante aduentum Saxonum, in feudum oblati, principio Bal-
 thasiano, de eo nunc pluribus disseram.

Celeberrimus Dn. Dissentiens I. coniecturando hoc adstrui posse exi-
 stimat. Coniectura ipsius est, *tam eo tempore, cum principes BOGIS-*
LAUS I & CASIMIRUS I. an: MCLXXXI vel sequenti, consensu Sla-
uorum ac nobilium imperiis, consilium inierint, terras suas Imperio

imperatori in feudum offerre, etiam inter principes nobilesque ex ordine statuum consultum fuisse, sua prædia principi eodem, more reliquarum Germaniæ prouinciarum, in feudum offerre; quod consilium capiendum eius temporis ratio acerbulentus, ob crebras dissidationes Germaniæ status postulasset. At enim videor mihi hichabere exemplum, de eo, quod nimum est in coniecturando. Coniectura est, qua ex circumstantiis aliquid colligimus esse aut non esse. Jam facilis sum credere cum Excell. Dn. BALTHASARE, principes nostros de negotio tam arduo, quo alienum ipsis subeundum imperium & reipublicæ Pomeraniæ nouus atque à pristina longe diuersus habitus comparandus erat, nihil ex suo arbitrio, sed adhibitis ordinum suorum consiliis, definiuisse. Etenim huic coniecturæ ratio subest, quandoquidem non ignoramus, eam, inde ab antiquissimis temporibus, reipublicæ nostræ formam fuisse, vt ordines illius in partem curarum venirent, si quid, communis salutis causa, aut consultandum aut decernendum esset. Hactenus igitur coniectura ipsius bene habet. Sed ulterius progrediendo languescit. Nam quod, eadem opera, Principes nostros atque nobiles inter, conuentum sit, de prædiis horum in feuda oblata commutandis, id, certe, eiusmodi est factum, quod probandum, non diuinandum erat. Nam quid quæso, in Systemate Historiæ nostræ obuium est, quod huic coniecturæ ansam aut fundamentum præberet. Principum nostrorum, à nobilium, longe, tunc temporis, dispar conditio, erat. Illos circumstantab angustia undiqueque urgentes (vid. *Hist. feud. p. & R. p. 116. sq.*) nec alio remedio eluctari se posse existimabant, quam vt Imperatoris FRIDERICI conditionibus speciosis obtemperarent. Hos ad mutandum statum nulla necessitas compellebat. Neque enim dubitandi ratio suppetebat, quin sub patrocinio principum suorum, iure pristinae subiectionis, æque feliciter agere possent, quam nouum fidelitatis vinculum in eundo. Principibus vero nostris perinde esse poterat, siue subiectione siue nexu feudali obstrictos nobiles haberent. Celeberrimus Dn. Dissentiens quidem opinatur, morem reliquarum prouinciarum Germaniæ illos ad id commouere potuisse. Sed sciendum est, nondum eo tempore, etiam in reliqua Germania, feuda nobilia tam frequentia fuisse, vt non frequentiora fuerint herædia. Fidem rei faciunt tabulæ huius ætatis, in quibus plura allodia quam

quam feuda reperias. Nec desunt domesticæ; nam forte ad manus effundatæ ciuitatis Tribuseæ diploma de an: MCCLXXXV, quod aperte testatur, Vicum Tribuseensem, qui vrbi imminet, allodium MARQUARDI cum thorace s. PLATENI fuisse. Hoc obseruasse, multum iuuat. Nam Platenorum gens, vnanimi Scriptorum nostrorum consensu, ex earum numero est, quæ evocantibus terræ principibus, huc accessere & agris desertis ditatæ sunt. Vt vel illo documento eluceat, nobiles, qui tunc temporis, prouinciam nostram foris ingressi sunt, saltem non omnia latifundia sua in feudum, sed quædam etiam in peculium accepisse. Nisi enim, quæ circumspexi, rerum gestarum series me totum fallunt, MARQUARDUS ille primus allodii eius acquirens fuit. Siquidem ex aliquo Principis Rugiani WITZLAI I. diplomate cognitum habeo, extraneos Teutones an. circiter MCCXXI, demum in terram hanc Tribuseanam admissos esse. Augeturque coniectura mea, quod, prodeuntibus literis illis dotatæ Tribuseæ, MARQUARDUS a PLATEN, non ad annum vsque MCCLXXXV. allodium illud possedit, sed quondam habuisse dicitur. Unde intelligitur, quam prope possessio ipsius annum intromissorum Saxonum MCCXX primum contingat. Jam vero quid inde erues, si vel maxime concedatur, quod in reliquis Germaniæ prouinciis, feuda iam tum frequentia esse cæperint? Nam cum domestica monumenta loquuntur, quod ne aduenis quidem mera feuda, sed & allodia intermixta concessa sint, multo minus conicere licebit, adeo perplacuisse indigenis nostris nobilibus feudalem obligationem, vt tam propere illam, præ auito possidendi modo, maluissent. Quod principes eorum, non nisi ægre fecerant, cur ipsos lubenter & festinanter imitari voluissent existimaueris? Omnis periculum habere videtur mutatio atque non nisi cunctanter suscipitur. Quam parum aliorum mores & instituta, in eiusmodi rebus, ad commouendum valeant, Orientalis Frisia exemplo est: cuius, maiorem partem, incolæ rurales, hæreditaria proprietate acceptos agros tenaciter seruant, neque principum suorum neque aliarum prouinciarum Germaniæ dudum præuia uestigia, quidquam morantur. Non magis opitulari videtur coniecturæ Balthasarianæ dissidationum obtectus metus. Necdum sæculo XIIimo, quod retrahere Dn. Dissidentium placuit initia feudorum quæstionis nostræ, ea latrocinio-

miorum grassabunda violentia regnabat inter priuatos, quæ sæculo de-
 mum XIIIo adulto, longioris interregni occasione, intolerabiliter
 gliscebant. Quorsum, si lubet, mecum differre successiua feudorum
 nostrorum oblatorum incunabula, in eandem sententiam pedibus me-
 eantem inueniet *Hist. Feud. Pom. Rugique p. 131.* Si non videtur, ian-
 è confectis illam coniecturam suam de præmaturis, quæ præcipitatis
 indigenarum nobilium nostrorum ad obligationes feudales consiliis,
 rationibus desitutam experietur. II. Alterum præsidium sententiæ
 Dn. BALTHASARIS ponitur in asserto Ducis Sedinensis PHIL-
 LIPPI II. *dass, so bald Pommern an das Reich gekommen, auch zugleich
 die gemeine Lehn-Recht dafelbst in Vebung gekommen, quod reperiri
 dicitur in decreto aliquo fori Ipsius aulici d. XX. Nouembris MDXCIX.*
in causa feudali DEWITZIORUM, promulgato. Quod si enim, in-
quit, Jus feudale, mox eo tempore, obrinnit, etiam mox eo tempore feuda,
*hic locorum, adfuerunt, quibus Jus feudale Langobardicum applicari
 potuerit. Ad Saxonum autem feuda id fieri non potuisse, quoniam illi
 non statim adfuerint, sed post fata demum primorum Pomeranæ ducum
 BOGISLAI I. & CASIMIRI I. an. circiter XCum eius seculi, pedem hic
 locorum fixerint. Verum ut magna sedulitas, ita parum roboris inest
 huic argumento. Nam neque Dux PHILIPPUS, neque dicasterium
 Ipsius, allegatam illam sententiam pronunciauere: neque à principum
 & tribunalium edictis principia veritatum Historicarum repetenda
 sunt. Quod nunc sepono, sed pluribus excutietur, ad §. huius Capiti-
 tis II. ubi de initiis LL. Langobardicarum, cum Honoratissimo Dn.
 Dissentiente, amice conferendum, insimulque de auctoritate MI-
 CRÆLLI hæc adducta, dispiciendum erit. Cæterum de eo inter nos
 non queritur, an infirmiores nobilium indigenarum familie diu ante,
 prædia sua in feudum obtulerint, quam potentiores Borkiorum, Wede-
 liorum aliorumque id exemplum imitati sint; sed an debiliores
 actutum post receptionem principum nostrorum in ciuitatem Imperii
 id fecerint? Illud, nec de infirmioribus tantum, verum & opinioris
 fortunæ nonnullis e.g. BEHRIS atque OWSTINIS largior: Hoc
 autem, ob rationes paulo ante depromtas, negandum duco. Jamque per
 hætenus disceptata apparere puto, non, uti quidem Excell. Dn. BAL THA-
 SAR arbitratur, tam *inconcussam illam assertionem suam esse, de feudis
 indigenarum nobilium tantopere maturatis.**

Deni-

Denique de momento huius controuersie pauca commemoranda veniunt. Etenim altius de eadem cogitanti, fortassis oggeri posset quaestio: an plus intersit rei feudalis nostrae priuatae, aut hanc aut illam amplecti hypothesein? Nempe, vt reputo, nisi fallor, nexus rerum gestarum Balthafarianus, *indigenas nobiles nostros, statim post annum MCLXXXIII initium offerendi praedia sua in feudum fecisse: formata deinde, ad eundem typum, etiam esse Saxonum aduenarum possessiones atque ita demum omnem feudorum nostrorum indolem, ipsa originatione sua, ex oblato prouenisse*, ille inquam, rerum gestarum nexus, in maiorem cause commendationem verti videtur. Sed contra interpretor. In rebus facti, praeter fidem Historicam, nihil est asserendum. Idem arbitrariae rerum gestarum nihil operantur. Si probari posset illa euentuum series, aut probabili saltem coniectura adstrui, salua res foret & egomet promptus in assensum. Nunc secus omnia. Ne credibile quidem est, nobiles Pomeranos, intra proximum ab anno MCLXXXII decennium, de mutando antiquo statu suo cogitare potuisse, adeo bellis inferendis reprimendisque tota haec patria distinebatur: tantum abest vt exequi potuissent, incumbentibus vndique hostibus, tumque vltimam illam ruinam parantibus quam, post mortem parentis BOGISLAI I, Filii BOGISLAUS II. & CASIMIRUS II. intromissis Saxonibus, reparare connitebantur. Vide vt nulla, ne leuissima quidem, uestigia fundamenti relinquuntur, quibus innitatur nouum illud de feudis indigenarum tam citis, systema. At mea, vt ab initio euictum est, & testimoniis scriptorum, & naturae rei ipsius gestae, atque analogiae Historicae, quin monumentorum illibatae fidei, ad amissum, conuenit respondetque hypothesis. Et, si extra partes pensitaueris, rem feudalem priuatam Pomeraniae in excellentius adumbrat. Nam quod profapiae nostrae, cana antiquitate illustres, dominium in terras suas autum tenacius seruauerint & non praepropere, sed suspensis ad prudentiam consilii & diu praemeditatis, successiue demum, vt cuique visum erat, deposuerint: quod & Saxones aduenae, saltem non omnia, in feudum, sed & plura in *allodium* acceperint bona sua, id sane eiusmodi erat vt offerendis denique in obligationem feudalem praediis, maiora priuilegia, excellentiores prerogativas, angustiores immunitates, prorsusque tales compararet, quales e-

H

questrem;

questrem, in Pomeranis, Ordinem olim splendidum fecerunt, & hodiernum, munificentia incomparabili Augustissimi FRIDERICI I. Regis, exquisitius nobilitant. Ita, è rerum gestarum nexu meo, cuncta in fauorabilius resultant. Nec quemquam offendat, quod in *Hist. feud. P. Rugiaque* p. 128. quæ in Saxones conferebantur feuda, non oblata, sed data fuisse, dixi. Nam, vt Historia & rei gestæ natura præuente, id asserendum fuit, ita principum nostrorum indulgentia, oblatoꝝ indolem ipsis tribuere potuit, non demum, vti Celeb. Dn. BALTHASAR existimat, in præuia, quæ nondum erant, indigenarum nobilium feuda intuenſo; sed vt voluntariis pactis videbatur, vt aliorum in Germania, hujus indolis feuda ob oculos erant, vt denique in fuorummet indigenarum prædia id aliquando mutationis genus aut contingeret aut successu temporis, iam tum in conspectu erat. Quid? quod inter ipsos Saxones suos, habere poterant, qui mutatis in feuda *alodis* suis, exemplum præberent. Ita eluctamur. Atque ex istis principiis, neque egomet dubitavi asserere in *Hist. feud. cit. p. 681. not. (*)*, Saxonis nostris feudis, origine historica *datis*, *oblatoꝝ* naturam additam esse. Postremo parum interesse videtur, quicquid discriminis, natales aut fata feudis nostris attulerint: sequiora tempora ad eandem formam redegerunt & Patris patriæ indulgentissimi FRIDERICI I. elementia, qua Pomerania cum Rugia mansuetio sceptro Maiestatis Ipsius fouetur, perpetuo edicto, æqualia fanciuit (*).

Ad §. VIII. p. 7.

Quæ hæctenus legibus, non-scriptis quidem, sed consuetudinibus in normam receptis, vsa erat. Inter leges domesticas patriæ nostræ antiquissimas &, non tantum à temporibus Slanorum, sed & Vandalorum, repetendas præter instituta iudicialia Slavo-Rugiana, quæ in codice Juris Rugiani, ad vnum systema redacta sunt, non immerito etiam referas, leges nauticas Pomerano-Rugianas. Etenim ea prærogatiua, hæc patria nostra reliquas veteris germaniæ prouincias antecellit, vt vrbibus non qualibuscunque, sed prægrandibus & per omnem Europam fama insignibus emporiis, Vineta, Julina, Arcona, quæ ipso nomine suo Scythicas origines præfert, atque Careenza, superbi-

(*) Vid. *Hist. feud. P. & R. p. 1371.*

buerit. (*) Vineta Stralsundium nostrum, quin totum Rostochium, vt hodiernum rudera ipsius submersa ostendunt, amplitudine superavit. Julinum, post Constantinopolim, celeberrimum emporium fuisse creditur. Habitarunt vtrumque Winithi, Vinni, Heneti, Suenones, Slaui, Vandali, Dani, Sueci, Cambriui, Saxones, Gothi, Circipani, Judæi, Rutheni t. Russi, ob fidem ecclesie orientalis, Græci dicti, quæ singule nationes suis coniunctæ erant plateis: & quanta multitudine? exinde intelligas, quod an. MCXXIV. in solo Julino 22000 ciues christianis sacris initiati sunt. Arcona commerciis prædisque marinis ditissima cultuque spurii numinis Suanteviti frequentissima: neque minus Carentia tanto populo fuit, vt, cum Danis an. MCLXVIII. submittere tur, 7000 ciuium armatorum in conspectum venirent (**). Tantæ magnitudinis respublicas incolarum natione, deuotione, operisque diuersas, quis crederet, sine legibus atque statutis, etiam positinis & ad societatis habitum accommodatis, vivere potuisse? De Vineta atque Julino credendi ratio est, Jus ciuicum apud illas, è melioribus nationum ante dictarum moribus, conflatum fuisse, cumque & Judæi intererant, non abs re est dicere, legum Judaicarum intermixta nec abfuisse. Sed præprimis amplissima illa commercia per mare Balthicum perque oceanum frequentata, sine legibus nauticis, neque salua esse neque succedere potuerunt. Vt, si iustas horum omnium rationes inire velimus, tantum non pro indubitato habendum sit, antiquissima iura ciuica pariter atque nautica, intra Pomeraniam nostram Rugiamque querenda esse. Vnde, quis dubitaret, cum ipsis comerciis, pretiosissimisque rebus Vinetæ aquis paulatim exese, in Visbiam Gotlandiæ commigrasse, vel saltem iuri nautico Wisbensi lineamenta atque stamina suppeditasse, illa nostratia antiquissima? (*) Tum vero porro

H 2

con-

[*] Vid. Programma meum von dem Alter und Ursprung der deutschen Städte ins gemein, wie auch der Pomeranischen und Rugianischen insonderheit, quod præmissum est dem historischen Bericht vom Ursprung der Stadt Greiffsw. 1733. 4. Gryphitw. ed.

[**] Vid. CHYTRÆUS in Præam. Metrop. p. 30. RANGO in Orig.

Pom p. 27. 65. SAXO Grammaticus Hist. Dan. L. XIV. BONNUS L. I. c. 2. II. c. 12. CRANTZ. VANDAL. L. V. c. 12. addantur Nostrates Historici MICRÆL. L. II. c. 15. Pomeraniæ & Syntagn. Hist. Pol. L. III. Sect. 12. p. 109.

[*] conf. BERTIUS Comment. Rer. Germ. L. III. p. 712. de Wisbia.

LVIII

consequeretur, ut ultimæ originæ Juris, quod successu temporis, in civitatibus maritimis germaniæ, & præsertim Lubecenſi floruit pariter ac nautici s. Hanſeatici s. Belgici, è Pomerania potissimum nostra & Rugia earundemque emporiis, reliquas omnes ætate antecedentibus, repetendæ sint (**). Cæterum cum hæc tum alia, quæ forte fuerunt, pristina iura nostra, pro non-scriptis olim, habenda erunt, donec, si sperare licet, evidentiora argumenta contrarii reperientur. Si per characteres Runicos scribendi ratio ad eam ætatem referri potest, uti referendam non dubito, fieri id sane potuerat, quandoquidem & Gothos, inter urbium nostrarum incolas, fuisse constat: neque Judæos scribendi gnaros defuisse. Sed Historici non est acquiescere in mera possibilitate, verum, quæ facta sunt, narrare, quod, sine præſidiis scriptorum monumentorumque, non est audendum. Igitur neque ego ausus sum in *der Einleitung zur Pomm. und Rüg. Justiz-Hist. p. 10. 199.* Forte ratio politica obsuit, quo minus iura scriberentur. Alioquin dixerim, emporia illa nostra, ob commerciorum proluxa & vim omnem felicissimæ memoriæ excedentia negotia, scribendi arte, carere non potuisse, quocumque caractere exercenda. Denique monendum est, Legum nostrarum *Jomsburgenſium* monumenta me iam exposuisse l. c. p. 14. seqq.

S. Ad eandem p. 8. & 9.

Legibus in patriam nostram foris allatis, quarum hic mentio facta est, adiciendæ sunt leges *Danica*, quarum Rugia potissimum imbuta est placitis, ex quo Danorum rex Waldemar I. eam an: 1668 ad imperata sua clientelamque suscipiendam, victoricibus armis compulerat. Etenim, ut solent victoris populi mores & instituta devictorum consuetudinibus misceri, ita & Rugiani nostri, ab eo tempore, paulatim, in rebus iuris dicundi exercendique, ut ita dicam, danizare inceperunt. Testimonium ea de re omni dubio maius exhibet congesti codicis Rugiani Auctor MATTHIAS NORMANNUS, in præfatione eiusdem ad principem directa, ubi de STOISLAO ZUMIO nobili Rugiano, prædicat, quod non tantum *monarcha pene Juris Vandalici*

[**] *Meine Einleitung in die Pomm. und Rüg. Justiz-Hist. p. 14. in der Anmerkung.*

lici & Rugie consuetudinis, sed & osor non minimus Iuris Danici fuerit: cum, e diverso, BALTHASAREM JASMUNDUM præfectum Rugiæ, ob nimium iuris Danici studium notat, etsi in administrando iure tam caute versatus sit, vt contra præscripta iuris Rugiani nihil unquam pronunciauerit. Baltzer van Jasmund, inquit, is hernach Landvogt geworden und ob er woll dem Dänischen und Swerinschen Rechte sehr beygefallen, so hat er doch gemeiniglich niemalen diesem nachgeschribenem Rechte (Rugianum innuit) etwas zu widern erkannt. Elucescit exinde, quam sedulo cauerit NORMANNUS, ne quid Iuris peregrini siue Danici s. Suerinensis codicem suum ingrederetur, quem limpidissime Vandalor-Rugianum cupiebat. Igitur ille merito pro genuino thesauro habendus, in quo Jus illud consuetudinarium obuium est. Nec dubitare attinet, varia ipsi instituta inesse, quæ à themide non tantum Vandalica & Slauiæ, sed & Scythica proficiscuntur.

Ad eundem §.

Culmensis. Jura culmensia, quoad legibus & consuetudinibus domesticis originem debent, longis retro sæculis Pomeraniæ vltiori, non tam innotuisse, quam propria fuisse, credendum est. Nostra enim Pomeranorum terra, vt olim versus Poloniam atque Borussia excurrebat, prouincia sua Suetzensi, ad tractum Culmensis tam prope accedebat, vt non nisi Vistula flumen discrimen vtrinq; interponeret. Quod tamen non ita insuperabile fuit, quin Pomeranica virtus sæpius transgressa sit. Quicquid igitur apud Borussos Culmensisque olim pro consuetudine legali obseruatum est, ab institutis Pomeranorum vltiorum, non admodum alienum existimes. Nisi omnino dicendum est, jus culmensium, qua primas origines, Pomeranorum moribus tantum debere, vt semi-domesticum fuerit &, vel eo nomine, se illis commendare potuerit. Cæterum animaduertere licet, in apographis monumentorum nostrorum, pro iure Culmensi (*dem Culmenschen*) vitio seripcionis, plus simplici vice Colonienſe (*das Cölnische Recht*) me inuenisse: quod monendum hic duxi, ne lectores rerum nostrarum ignari, eo errore in avia se patiantur abduci. Nam vti patria nostra ab usu ponderis in re monetaria, prislinis temporibus,

non abhorrui, ita iuris colonienſis vllam rationem habuiſſe, me, fa-
teor, ignorare: Si diſceſſeris à Capitulo Caminenſi, cuius priuilegia
& immunitates ad iura atque inſtar eccleſiæ Colonienſis, indulgentia
p̄ncipis CASIMIRI I. attemperabantur (*)

Ad eiusdem ſi not. (*) p. 9.

Primas origines feudorum Pomeranicorum, introducto, apud nos,
iuri Langobardico anteuertitſe, cum, loco hic citato, tum in *Historia
feudali Pomeraniae Rugiaeque* p. 147. ſeqq. aſſerere auſus ſum. Non
temere, vt putaueram, ſed rerum geſtarum tenorem, qui tunc fuit,
diligentius penſitando. Attamen ſententiam, abhinc, meam, in da-
bium vocauit Vir Juris-Conſultiſſimus atque Collega meus Honorati-
ſſimus Dn. D. AUGUSTINUS BAL THASAR in *Præloquio actui diſpu-
tatorio inaugurali* Dn. Candidati IKII *præmiſſo*, quod reperire licet in
ipſius *Rituali Academico* p. 363. Neque dubiam tantum facere, ſed &
*omni verofimilitudini, reſtimonio probatiſſimorum documentorum, ac ip-
ſi experientie ſubſequentium temporum aduerſam declarare voluit.* Non
ſiniſtro in me animo, quem procul illum habere conſido; ſed ſtudio
veritatis rimandæ, in commodum Hiſtorie patriæ, quam deamat Vir
Excellentiſſimus & laudabili prædentiæ conſilio, cum doctrina vſi que
iuris coniungit. Igitur hic quoque committam, vt ratio ipſi conſlet
ſententiæ meæ. Ante omnia fatendum eſt, nulla, ad eiusmodi quid
ſtatuendum, me adiuuare potuiſſe litterarum monumenta; quando-
quidem nec tabulæ vllæ collatorum feudorum nec aliæ huius argu-
menti chartæ ad illam ætatem pertingunt. Ex ſolo ſyſtemate Hiſto-
rico opinandum fuit. Quod, ſi intueamur conſulamusque, primum
quidem, pro certo, dictitat, ante principes noſtros BOGISLÄUM &
CASIMIRUM I. in ciuitatem imperii R. G. adoptatos, feudorum,
priuatorum nobilium non quidem nulla ſed rariora, in Pomeranis
exempla fuiſſe. Neque ipſos ſua ſponte, ex auito ſummæ poteſtatis
faſtigio, in illam clientelam tranſuiſſe, conſtat; ſed variis demum Im-
peratoris FRIDERICI I. ſolicitationibus delinitas, & rationibus, qui-
bus tunc circumſcripti erant, permotos. Vid. *Hiſt. meam feudal. P.
atque*

[*] Vid. dipl. eiusdem Principis apud RANGONEM, *Pomerania di-
translationem episcopatus Pomeranici plom. p. 154.*
Julino verſus caminum confirmans

atque R. p. 115. seqq. Hæc apud me reputanti, non potuit esse tanta audientia, vt crederem, primores prouinciæ nostræ, actutum, in ea vestigia Principum suorum succedere voluisse: cum neque analogia Historica, neque scriptorum nostrorum tradita quidquam produnt, quod ad mutandum pristinam conditionem suam, vel leuiter eos commouere prouisset. Et Historicum me agere memineram, cui, vbi in rebus facti versatur, comminiscendo fidem corrumpere, nullo viri probi argumento, fas est. Circumspicienti igitur atque excutienti quasi omnem ætatis illius historiam nostram, non priora obuiam fuerunt priuatorum feuda, aliquo numero, quam quæ principes BOGISLAUS & CASIMIRUS, illis nominibus secundi, nobilibus peregre accitis, ad vniuersum consensum scriptorum nostrorum, largiebantur, accepta invicem sponcione seruitorum. Jam vero, quod ad partes meas scribentis Historiam feudalem, tunc quidem, pertinere videbatur, cum alia me deficerent præsidia, coniectura assequi studebam, ad quamnam amissim ea feudorum in istos nobiles collatio exacta sit. Non oblitus tum sui Juris Langobardici, sed impetrare à me non potui vt crederem, Jus alienum, quadraginta circiter annos ante, in Italia Italisque compilatum, tam citis passibus, omnem germaniam pervagatum esse, vt iam tum fines etiam nostros, scholis, quorum beneficio innotescere potuisset, prorsus vacuos, ingredi (*) & paciscentibus invicem Principibus nostris nobilibusque aduenis de agrorum Pomeranicorum possessione atque habendi ratione, pro norma esse potuisset. Neque succurrebat mihi vel minima conuincendi ratio, maluisset eosdem, in eo negotio constituendo, ad Italianas leges adstringi, quam ex Jure Naturæ, quod pacta euidenter dirigit et patris moribus, destinata metiri. Nam

ex-

[*] Etenim nihil ad rem Pomeranicamque nostram facit, quod Excellentissimus Dominus BALTHASAR J. c. p. 313. de scholis Juris Langobardici sub Imp. LOTHARIO iam florentibus, commemorat. Ne dicam, citra testimonium scriptorum, Virum amplissimum hoc asseruisse atque insuper, in eo, aliquid passum

esse humani, quod scholas istas Langobardicas ante Jus Longobardicum congestum, sibi imaginatus est. Quandoquidem hic congestus, vt communiter, atque ipsimet, creditur, annis circiter MCLII. sub Imp. FRIDERICO I. contigit, postquam LOTHARIUS II, iam MCXXXVII, ex hoc seculo migrauerat.

extranea jura tum demum aduocari solent in partes, vbi eiusmodi est, quod tractamus, vt domi non habeatur vnde prouideamus. Et nostros pariter ac alios germaniæ principes, adeo, nouimus, ad alienas leges haud pronos fuisse, vt vel ipsas Iustinianeas, nullo iussu suo, receperint. Non poteram igitur eò deuenire, vt verosimiliter crederem, Bogislaum & Casimirum, in adornandis rei feudalis suæ primordiis, peregrino illam potius, quam voluntario habitu induere voluisse. Atque hinc mihi Juris primæui feudalis nostri notio subnata est, quod *domesticam fuerit, ex compactis principum nobiliumque voluntariis & natura proprietatis auita prædiorum nostrorum equestrium, primis initiis, coaluerit, cui Langobardorum placita paulatim in subsidium data.* Ita usu, apud nos, frequens esse cepit. Succedentibus aliis, post alios, nobilibus nostris indigenis & peculia sua, in eandem conditionem offerentibus, vt denique, quod in *Hist. feudali cit. p. 239.* præcepi, Jus non tam Langobardicum, quam *Vasallagicum consuetudinario-statutarium provinciale,* exinde emanatum sit. Jam vero, cum in omnia contraria discedit Excell. Dn. BALTHASAR & ne quidem fatishabet, cum B. Dn. GERDESIO nostro, juris Langobardici usum in Pomerania, Sæculo XIII. asseruisse: sed & sæculo præcedenti XII, adeoque ipsis feudorum nostrorum initiis iam adhibitum esse, affirmat: eam mihi, apud Illum veniam futuram spero, vt qualemcunque sententiam meam de argumentorum, quibus id euincere studet, robore, an instabilitate, hic edisseram.

Primum causæ Balthasarianæ præfidium in eo positum est, quod, quo tempore principes nostri BOGISLAUS I. & CASIMIRUS I. cum Pomerania sua, clientelari nexu Imperio fuerint subiecti, eodem & nouis aduenis nobilibus Saxonis, sub fidelitatis lege, prædia concesserint, indigena autem successu temporis ipsi prædia sua principibus in feudum obtulerint. Sed, inquit, antea feudorum indolem, in Pomerania nostra, plane incognitam fuisse: oportuisse igitur, vt ad certa quedam principia regulatiua veraque pars semel adstrinxerit: Quod non aliter fieri potuisse, quam secundum iura vicina, tunc temporis Imperio R. G. usitata, qualia, secundum superius deducta, fuerint jura Langobardica. At enim, circa hæc principia concludendi, pace Viri consultissimi, varia obueniunt monenda. Nam (1) salua ueritate Histo-
rica

rica dici haud potest, quod receptio principum nostrorum in ciuitatem R. G. & introductio feudorum priuatorum, tam arcto & indiuiso temporis interuallo cohzereant. Hoc citra fidem est omnium Historicorum nostrorum, qui uno ore affirmant, non ipsos illos, qui clientelam Imperii subiuerant, Bogislaum & Casimirum I. sed illius filios eorundem nominum secundos, inuitatis aduenis, novae in Pomerania rei auctores fuisse: vnde, cum CASIMIRUS II, anno MCCXVII, BOGISLAUS II. vero MCCXXII, diem supremum obiit, in promptu est intelligere, instituta illa feudalia, saeculo demum labente XII, aut omnino XIIIto ineunte, prima initia sumfisse. Sed de indigenis credere licet, altioris id ipsis visum esse indaginis, & paulo maturius cogitandum, quod semel faciendum; quandoquidem auita illa possessio, quam à remotissimis temporibus, per maiores suos traditam habebant, ipsis non poterat non perplacere. Nam, vt omnino mutatio periculosa, ita & haec videri saltem poterat. Prorsus igitur persuasum habeo, quod & ipsa negotii illius natura postulat, aliquam, & insignem temporis periodum abuisse, donec, neque aliter quam pedetentim, in exemplum nobilium aduenarum, oblati in clientelam praedii suis, concesserint. Vide & *Hist. feud. P. & R. p. 145.* Neque (2) tam illimitate (pro principio assumendum erat, ante annum MCLXXXI. quo Principes nostri, nexu feudali cum Imperio coniungebantur, *indolem feudorum in Pomerania, plane incognitam fuisse.* Ipsimet BOGISLAUS & CASIMIRUS, suscepta ab HENRICO L. prouincia Tribuseana; iam anno MCLXIV, clientelae eiusmodi exemplum fecerant. *Hist. m. finn. Princip. Rug. p. 74. coll. Hist. feudali p. 92.* Neque alio quam beneficii clientelaris nomine, Rugiani, Principatum suum ultra-marinum, an: MCLXVIII, à Danis expugnatum sibi seruabant. Et, ne putes, priuata saltem ignota fuisse, specimen dabit Historia mea feudalis p. 293. not. (1) insigniter luculentum conobio Grobenfi, iam ante annum MCL, & iure Langobardico ne tum quidem compilato, à Principe nostro RATIBORO I. collati feudi. De quo pariter ac illo Danico-Rugiano, nec leuissime coniciere licet, quod ad placita Langobardorum informata fuerint. Ne quid commemorem de feudis ecclesiasticis decimarum fundorumque, ab Episcopo Pomerano, nondum adulto saeculo XII, aut congesto Codice Langobardico,

dico, concessis, quæ, si parallelas atque cœneas rerum series, ut Historico conuenit, intueri velimus, nulla veri speciei, ad eundem exigi potuerunt (*) Hinc (3) mea, ut, exigua est, sagacitas non capit, vnde ea, quam venditat Dn. Dissentiens, Pomeranis Principibus Nobilibusque enasci potuisset necessitas, in constituendis feudis suis, ad jus Langobardicum, quasi ad sacram anchoram confugendi, ut, quemadmodum verba ipsius habent, *aliter id fieri non potuerit, quam secundum illud ipsum*. Nam, per Ipsiusmet deducta in præloquio modo citato, quam commodissime illud fieri potuit, secundum instituta & consuetudines domesticas, quas Pomerania nostra, pariter ac reliqua Germania habuit. Et quid multis in eam rem siue consuetudinibus siue Legibus opus erat, quæ nudis pactis absolui poterat? Etenim Jus naturæ, cum placitis atque moribus domesticis circa pacta ineunda obseruandis, toti huic negotio sufficiebat. Neque in ea, quæ tunc erat, temporum simplicitate, materiam de feudis tam perplexam fuisse atque spinosam existimandum est, ut multis, ad definiendam eandem, legibus opus fuerit. Quin, si ex hypothese Celeberrimi Dn. BALTHASARIS l. c. p. 342. (de qua supra disceptatum est) prima nobilitum feuda apud Pomeranos, non data, sed oblata fuerunt, sique jus Langobardicum, ut ibidem p. 346. quam rectissime præcipit, à summis principum nostrorum iuribus alienum est, sane, per propria principia Ipsius, illud, de necessitate huius Juris ad formandam rem feudalem nostram, assertum inuertendum potius erat dicendumque, *fieri non potuisse, ut feuda nostra ad illam formam aptata sint*: cum
tam

[*] Tacebo insuper, non deesse inter Historicos, qui contendunt, megapoliæ vicinas terras, iam sæculo X, quo Germanos adhuc ignorasse leges Langobardicas, celeberrimus Dn. BALTHASAR ipsemet forsitan fatebitur, & ab HENRICO aucupe & filio OTTONEI. ad nexum feudalem redactas esse. Quin fallor, aut Dn. Dissentiens in *Præloquio actui Disputatorio Dni. Candidati RUD. LOFF præmissio p. RITUALIS* 340.

atque seqq. totis viribus id agit, ut ostendat, consuetudines feudales patrias in Germania, Langobardicarum receptione antiquiores esse. Jam vero scire cuperem, nam Pomeraniam ad Germaniam, ut tunc erat, referendam existimet, an ab eadem secernendam velit. Si prius statuer, vereor, ne proprio se jugulet gladio; si posterius placet, aut difficilem, aut inanem, ad pervincendum, probationem habeat.

tam principibus nostris, quam nobilibus, præscripta Legum Langebardicarum eo usque à prominentibus iuribus prærogatiuisque suis discedentia, neutiquam se commendare potuerint. Nam si illos species, ex summæ maiestatis suæ apice ad ciuitatem Romano-Germanicam accedebant, & longissimo discrimine à Langobardorum officialibus atque Capitaneis diuersi erant. Si uero ad nobiles nostros &, uti quidem Dn. BALTHASAR contendit, indigenas species, prædia illi sua, à remotissimis inde sæculis, in peculio habuerant iamque principibus suis sponte in feudum offerebant. Quæ cum apud Langobardos omnia secus erant, quis, quæso, sibi imperare poterit, ut credat, pacificentes principes nostros æque ac primores prouinciæ, noua destinata sua ad amusum tam vehementer incongruam, & nulla quidem necessitate incumbente, exigere uoluisse? Sane, qui hanc diuersitatem vna eademque regula conciliari posse, existimaret, illi nec difficile erit existimatu, cereuissiam vlnis aut pedibus mensurandam esse.

Alterum, quod contrariæ sententiæ substernitur fundamentum, repetitum est ex decreto aliquo fori Aulici Sedinensis, quod die XX. Nouembris MDCIX, in causa successione feudalis inter DEWITZIOS, emanauit, & speciatim verbis illius: *Dass, sobald Pommern an das Reich gekommen, auch zugleich die gemeine Lehn-Rechte daselbst in Übung gekommen.* Tum & prouocatur ad testimonium MICHAELII nostri in *Chron. Pom. LVI. n. 54. pr.* Sed quod pertinet ad (1), citra offensam monere habeo, non esse verba illa decreti, eo tenore transcripta, quo leguntur. Saltem in meo, quod fide ANTONII PETERSDORFFII cum autentico collatum est, ita fluunt: *In Lehn-Sachen ist dem Sächsischen Recht vielweniger gefolget worden; sondern ehe dan sich die Herzoge zu Pommern unter das römische Reich begeben, sind keine Lehn in Pommern, vielmehr alle Güter allodialia gewesen. Nach berührter Zeit aber die gemeine Kayser-Rechte in Übung gebracht:* qui verborum nexus immane quantum discrepat à Balthasariano & plane non innuit, quod eodem, quo Pomerania ad imperium accessit, tempore, communia iura feudalia ibidem invaluerint; sed nude atque simpliciter eo tendit, ut ostendatur, nunquam pristinis temporibus (uti altera pars litigantium venditauerat) aliquem, in Pomerania, usum iuris Saxonici, circa rem feudalem & simultaneam inuestituram, obtinuif-

se; sed post Pomeraniæ cum Imperio coniunctionem, communitia Casareaque jura recepta esse. Num vero citius hoc factum sit, an tardius, id in medio relinquitur, tanquam quod in foro historico, non iudicario disceptandum erat. Vnde, si vel maxime etiam verba haberent, uti, à Celeb. Dn. Dissentiente adducta sunt, non tamen, quod arbitratur, hoc omni exceptione maius testimonium foret: quia veritates Historiæ non pendenti à tribunalibus, sed monumentorum præsidiiis. Neque (2) MICRÆLII apposita auctoritas hic quicquam promouet, ut integræ fidei sit. Siquidem, vel primo intuitu cognoscere licet, citatum in rem præsentem locum illius, e decreto dicaasteriali, de quo, modo, sermo fuit, verbotenus descriptum esse. Igitur non nouum hoc argumentum est, sed cum priori prorsus idem, ut eadem responsione huc repetenda, pro expedito haberi possit.

Ita mihi videor satisfecisse dubiis consultissimi Viri, & liberasse me ea culpa, quod sententia mea de feudis Pomeraniæ primævis, non ad leges Langobardicas, sed voluntaria paciscentium placita ordinatis, & omni vero similitudine & probatissimorum documentorum testimonio quin ipsi experientie subsequentiæ temporum aduerteretur.

De verosimilitudine non prolixus ero. Spero hanc commentationem pro ea militaturam. Et penes Lectorem Ipsum ac Dn: Aduersarium Amicum, iudicium esto, nullo hypotheseos studio. Quod ad *probatissimorum documentorum testimonium* pertinet, non in plurali ea commemoranda erant, siquidem non plura sed vnicum è decreto Sedinensis dicaasterii allatum & ex MICRÆLIO haud ita multo post scribente, repetitum erat, quod abunde excussum puto. Nam quod Vir Celeberrimus l. c. p. 325 sq. ex aliquo Priuilegio Sundenfi anni MCCXC de voce *Uasallagii* attulit, parum illud, quin nihil ad causam eius facit, cui cum B. & longe meritissimo Dn. GERDESIO non amplius est quæstio, an Jus Langobardicum sæculo XIII fere siniente, aliquo, interris nostris, usu esse cæperit; sed an ipsis incunabulis rei feudalis nostræ, ultra centum annos ab eo priuilegio, uti contendit, retro agendis, iam tum illud adhibitum fuerit? Ne dicam, quod leue mihi argumentum esse videatur, ab uno alteroue vocabulo Juris Langobardici, in ueterioribus tabulis nostris sorte obvio, statim concludere
velle

velle, ad usum ipsius receptum. Jamque hallucinari eam argumen-
tandi rationem, monui in *Hist. feud. P. & R. p. 148.*

Quod denique *experientia subsequenrium temporum* sententia mea
aduerfetur, id tum demum culpandum foret, si negassem, Jus Lan-
gobardicum vnquam in subsidium rei feudalis nostrae acceptum esse.
At ego tantum à primordiis eius illud alienum volo & successu tem-
poris interuenisse largior, *per usum fori*, vt Jple Dn. D. BALTHA-
SAR b. c. p. 324. interpret est, Vnde p. 327. not: (††) frustra, fey-
tentiam meam exinde premi existimat, quod experientia constat,
nunquam, post haec tempora, iura communia feudalia solemniter re-
cepta esse, quod tamen Scriptorum Pomeranorum industriam non effu-
gisset. Quid enim haec omnia ad me? qui non asserui, solemniter
unquam recepta esse. Neque magis id opus erat successu temporis
accedentibus, quam, ex hypotheli Balthasariama, ad ipsa feudorum
nostrorum initia referendis. Ceterum ignorare me fateor, quid
commouerit Virum celeberrimum, vt praecocem Juris Langobardici
& ad saeculum XII, apud Pomeranos nostros, retrahendum usum, tan-
topere aduersus me vireret: Quandoquidem Ipsemet *l. c. p. 322. not.*
(†) pr. & p. 224. pr. diferte praecipit, *Germanos inde à temporibus CA-*
ROLI M. propriis usos esse iuribus consuetudinibusque in causis feu-
dalibus: Jus vero Langobardicum NB saeculo XIII vna cum Jure
Ciuili Romano, per usum fori, in Germaniam transisse. Quin, si con-
ferre libet praeloquium ad Actum disp. Dn. RVDLOFF p. *Ri-*
tualis 340 sqq. in omnia diuersa, ab hac sua sententia abeuntem vi-
demus. Fatetur enim, cum Ill. Dn. WESTPHALIO, *mores Ger-*
manorum (Pomeranorumque) *ante 7. Langobardicum originarios: in-*
dolemque illius receptionis non esse exclusiuam aut correctoriam que
deroget legibus primariis atque vetustioribus, sed esse suppletoriam le-
gum Germanicarum atque subsidiariam, que Juri feudali patrio tri-
buat prerogatiuam atque Jura natalitia prioritatis. Fatetur totidem
suis verbis, *patrias consuetudines Langobardicarum receptione esse ue-*
tustiores & harum receptionem saltem factam esse in subsidium, non
abrogatis legibus domesticis: denique p. 342 sqq. operosus est, vt
ostendat, quam aliena sit natura feudorum nostrorum à sanctioni-
bus Langobardorum. Quae omnia, si coniunctim sumantur, ne mi-
nima

LXVIII

animam quidem probabilitatem relinquunt, aut principibus nostris aut nobilibus, ubi de re feudali instituenda, consilia inibant paciscebanturque, Langobardorum placere potuisse statuta. Sed si dicas, tota initia feudorum nostrorum pactis liberis ad ius naturale, consuetudines patrias, reipublicæ Pomeraniæ, quæ tunc erat, statum & indolem possessionis bonorum auita, temperata tandemque, his atque illis emergentibus casibus, Langobardica placita accita esse, nihil difficultatis remanet, sed cuncta in expedito esse videntur.

Ad eiusdem Si. not. (†)

Rarissimas iudiciales tabulas, quarum hic mentio facta est, angustia tunc paginarum non patiebatur. Verum, ut rariores æstimo, ob processus quem reuelant, formam, & usum quem demonstrant, Juris Justiniani in foris nostris, iam tum frequentem; ita, hic inferere illas, eo gratius rei forensis nostræ antiquæ amantibus officium erit, quo rariora Comitatus Gützcouienfis monumenta habentur. Etenim litem, inter Abbatem monasteriumque Urdomense, quod postmodum, à noua sede, Pudglaiense audiit, & Comites Gützcouia JACZONEM ac CONRADVM fratres, recitat, eodemque tenore, quo è codice diplomatico Cœnobii illius pergameno depromptum est, ita habet:

Hermannus dei gracia Camynensis ecclesie episcopus. Omnibus presens instrumentum auditis. Salutem. Anno gracie MCCo. LVIo. XIIIo. Kalendas Januarii. Constitutis coram nobis Venerabili patre Wyardo Abbate de Vzunum pro se & monasterio. Johanne & Conrado fratribus de Guzcowe filiis bone memorie Jaczonis quondam dicti de Salzwedele. die de assensu partium constituta. pro causa que inter eosdem Wyardum abbatem. Jaczonem & Conradum fratres pro decima in lipa insula ventilatur. Dicti Jaczo & Conradus fratres habito consilio petebant in iudicio coram nobis ut ipsos restitueremus possessioni decime de lipa quam de gracia nostra tenebant. ut dicebant. et per nos fuerant spoliati. Ad quod ex parte nostra est responsum. Quod cum idem abbas prius matrem ipsorum & ipsos conuenerat coram nobis & petierit se nomine monasterii sui restitui utpote eadem decima spoliatus. Et ipsi e contrario respondissent. Se dictam decimam à duobus episcopis decessoribus nostris in feudum pacifice possedisse. arbitros communiter elegerunt qui eos ad concordiam reuocarent qui cum eos non poterant concordare. fructus eiusdem decime per sententiam interlocutoriã possui-

posuimus in sequestro. neutram partem dicta decima spoliantes. sed eam usque ad exitum iudicialis examinis referuantes. Surgens autem aduocatus Domini Abbatis profiliit in hec uerba. Sicut olim coram uobis domine pater reuerende proposuit abbas scilicet adhuc nomine monasterii sui conqueritur & proponit. quod cum monasterium suum decimam in lipa canonice fuerat assecutum & eam XL annis & amplius pacifice possessam bone memorie Conradus quondam Camryn. episcopus dei timore postposito ipsum dicta decima non conuentum nec conuictum contra iusticiam spoliavit & eam in dictum Jaczonem fratrem suum & heredes ipsius in feudum transtulit in anime sue dispectum & ipsius monasterii preiudicium & grauamen. Quare cum spoliatis & ciectis sit per restitutionis beneficium succurrendum ut docetur IIa. q. IIa. 4. IIIa q. Ia per totum. Petit abbas ut olim petebat. nomine monasterii sui se restitui possessioni decime a qua ciectus erat uolenter. contra heredes dicti Jaczoni qui eum decimabant & hoc per const. Innoc. III Exa. de resti. spo. sepe contingit. Et ff. de delicto pa. in gna. her. q. l. post. lit. con. rest. & Exa. de rap. In literis petit etiam fructus sibi restitui quos ipsi & parentes eorum perceperant a XVIII annis & amplius minus iusto. et qui percipi poterunt. Et hoc per l. ff. de pe. he. Illud quoque & ff. de rei uen. Certum est. preterea ut dictum est fructum sequestratione durante. homines dictorum heredum de mandato suo & matris ipsorum. uillam monasterii Slatcow vi armata intrantes in prediis animalium & rebus aliis ipsi monasterio dampna graua ad estimationem trecentarum marcarum examinati argenti dei timore postposito intulerunt. Quare petit sibi ablata restitui & eorum interesse. Et hoc per l. C. Va. VI. Si quis in tantam & IIa. q. IIa. redintegrandi & ff. de pe. her. Illud. preallata petit & testes ipsius super hiis omnibus in continenti recipi & admitti. utpote lite coram uobis prius in eodem iudicio contestata Pars aduersa uidens. quod abbas sicut olim ita & nunc querimoniam deponeret & coram nobis. a nobis contumaciter illicentia recessit propter quod cum ipsius contumacia eam faceret pro presenti haberi. petebat pars abbatis eius probationes admitti. Nos autem non de rigore iuris sed de benignitate mansuetudinis ipsorum tunc contumaciam distimulantes. de prudentium consilio. diem ipsis continuauimus usque ad horum diei terciam subsequenti. Sequenti uero die nobis iudicio presidentibus & coram nobis partibus constitutis petebat pars abbatis ut in die petierat prece. dente. Pars autem aduersa nobis humiliter supplicauit. ut quoniam ad respondendum abbati ibidem ea uice non uenerat sed ad tractatum nobiscum habendum super decimis memoratis nec etiam legitime citata fuisset ei dignaremur diem aliam assignare. Ad quod est ex aduerso responsum Quod cum ad petitionem dictorum fratrum Iudex eis & parti aduersa diem ipsam pro peremptorio statuisset & eas ore ad os uocasset ad causam finaliter terminandam. super petitione sua minime debeant audiri. sed testes abbatis super spoliacione sua essent recipiendi. Cuius binc inde aliquantum concertatum fuisse

LXX

fuisse. Nos habito consilio peritorum quoniam ad nostram memoriam reuocauimus, quod ad respondendum abbati sepe dictis fratres J. & C. & testes audiendos quos abbas pro se induceret legitime non uocaueramus petitionem ipsorum duximus admittendam. Ita tamen quod secunda feria proxima ante dominicam letare quam eis pro preemptorio assignauimus coram nobis in Camyn in ecclesia sancti Johannis baptiste sepe dicto abbati compareant per se vel per procuratores idoneos eam causam defendendam sufficienter instructos finaliter responsuri.

*Sententia in foro Episcopali ad hinc
pronunciata.*

In nomine patris & filii & spiritus Sancti Amen. Auditis & intellectis meritis cause, que inter Wyardum Abbatem de Uznam nomine ecclesie sue ex una & inter Johannem & Conradum heredes domini Faxzonis quondam dicti de Salewedele ex altera. super decimis in lipa vertebatur. Auditis etiam testibus & eorum depositionibus quos uidem abbas super spoliacione & electione pro se & ecclesia sua induxit. Nos qui ex inuncto nobis officio. tenemur reddere unicuique quod est suum, de prudentum consilio. diffiniendo pronunciamus. Dicitur abbatem nomine ecclesie sue ante omnem ingressum esse restituendum possessioni decime qua sine iudicio erat spoliatus. Restituentes eundem eidem possessioni auctoritate nobis a domino tradita & concessa. Acta sunt hec in Camyn Anno gracie Mo. CCo. LVto. pontificatus nostri anno tercio.

Nondum tamen ea sententia Gutzcouiani comites à suo iure dimoueri se patiebantur. Trahebatur illa controuersia in longius & anno demum 1297, compromittentibus utrinque partibus, ab HENRICO abbate Hildensi & HENRICO BEHRIO milite, eò definiebatur, ut quicquid iuris Comites in inula Lipa habuerant, ad monasterium Wdromense, postliminio rediret: cui sententia ipsi Gutzcouientes dynastie JACZO & JOHANNES, anno sequenti, patentibus suis literis, Ducis BOGISLAI IV. & HENRICI *Albais* sigillo confirmatis, Gryphiswaldie subscribebant.

AD CAP. Ildum.

AD
CAP. II dum.

§. I. p. II.

Ad Verba: quibus assertum est, rusticos etiam Suerinensia iura habuisse. Reperi in litteris quibusdam anni 1356, contractus emtae venditæque curiæ Crowlin in comitatu Guzcouienfi, inter alia memoratu digna, hanc quoque cautelam haberi, vt nec quicquam ab eo, posteris temporibus recedatur, cuiuscunq; etiam iuri manciparetur ea curia cum colonis & mansis suis, Lubecensi, Suerinensi an Castrensi: quod prodit, aut fallor, quam variis, rura nostra, olim, legibus patuerint. Neque intactum relinquere possum, quod ex eisdem litteris didici, commune, tunc temporis, ius quoddam provincie Guzcouienfis obtinuisse, nomine Des Gutzkouschen Bur-Rechts, quod, quorsum spectet, numve de iure quodam rusticano intelligendum, an alio sensu antiqui idiomatis fumendum sit, peritiores rerum prisicarum interpretes dilucident decidentque.

Ad eandem §. not. (*) p. II

Es begunte aber das schwerinsche und wendische Recht, umb seiner Unbilligkeit willen, sehr abzunehmen. Ita KANZOU-UIUS atque KLEMPZENIUS accusant, fidemque facturi dictis, sequentia iniquitatis Capita allegant: Und damit man etwas davon wisse, so muss sich im Schwerinschen selbst niemand verantworten, sondern durch einen Fürsprecher undt wo er ein Wort redete ohn fürgebetene Erlaubnis so hatt er den Hals verbrochen, den er mit Gelde lösen musste und der Unbilligkeit viele. In wendischen Landrecht ist, wan einer erschlagen und viele fromme Leute in derselbigen Staube und Zeche webren, die doch nichts darzu ibeten und der Theter entkompt, so gibt des Todten Freundschaft denselben den Todten, als hetten sie ihne erschlagen, vna das heisset sie, die vrreime genüge. Quin & Juris Lubecensis indigna quædam citant: So ist auch in Lübischen, dicentes, das ein un-natürlich Recht, dass sie sagen, würde einer zur Nothwehr gedrungen, und wiche für bis gen Rom, das er denienen der ihn nöthigt nicht schlüge und sich dennoch weile würde und erschläge ihn, so soll ihme die

K

Noth-

Nothdurft nicht helfen, sondern er soll wieder sterben und solche Vngebüßlichkeit in andern Fällen mehr. Notatuque maxime dignum est, quod scriptores illi saeculo XVIto viuentes de iuribus illis indiscriminatim, tanquam de nondum scriptis statuunt, indeque, quicquid illud est iniqui, deriuent. Welche Vngebüßlichkeit, pergunt, sieb daraus so viel mehr mehret, das die gemelte Recht nicht beschreiben seint, sondern aus alten Gebräuchen gehalten werden und ein ieder darnach richtet, wie es ihm düncket. Denique ordines & præcipue ciuitates aliquando de medela, huic malo afferenda, cogituros esse, confidunt. Darumb achte ich, ita vterque, die Landschaft und sonderlich die Städte werden einmahl solche vnordenlichkeit und Vnsuge derselben Rechte mercken, und mit den Fürsten andere masse darin treffen, die billicher und leidlicher seint.

Ad eandem not. (*) p. 12.

Dixi Vocabulum *Renn* natua vi sua indigitare separationem, qua diuersa ab inuicem dignosci possint; cui quidem asserto dilucidando inferuire videtur, quod in Ordinatione militari Imperatoris SIGISMUNDI ad bellum Hussiticum ap. DATTIUM de pace publica L. III. inter alia constitutum legitur, singulis imperii agminibus s. legionibus, suum vexillum nomine *Renn-Fabne* s. *Renn-Paner*, futurum. Scilicet hoc eo comparatum existimo, vt illo signo internoscerentur distinguerenturque. conf. A. F. GLAFEY *Hist. Germ. Polem. L. II. C. 10. thes. 9.*

Ad eandem s. not. (*) p. 13.

Verba: *Sed ea aliorum res indaginem meretur, quam pro presenti negotio.* Et expediui vtcunque in der Einleitung zur Pommund Rüg. Just. Hist. p. 16. quocum conf. quæ in ipsa hac dissertatione p. 9. not. (†) commentatus sum. Hoc sane certum est, Senatam Sundensem de longæuitate vsus J. Suerinensis in suis villis hic indefinite locutum esse & certum temporis intervallum, pro incerto allegasse, quod in libellis forensibus, non infrequens esse solet. Siquidem procul est omni dubio, quod longe ante saeculi XVti tempora Jus Suerinense, in villis rusticis Sundenfibus, vsitatum fuerit.

Ad

Ad eiusdem §. notam eand. p. 13.

Exemplis à Stralsundia, Gryphiswaldia atque Demmino hic petitis, adiungere nunc liceat aliud, quod ad Academiam nostram Grypticam pertinet. Etenim in *Annalibus* Ordinis Philosophorum T. 1. fol. 63. reperi ad annum MCDXC. inter notata Dn. M. *Matthai Wolterstorp* r. t. Decani, habuisse iam tum Collegium Philosophorum suos rusticos, eorundemque nonnullos ad instantiam Dn. Magistri & Professoris *Ewaldi Klenen* primum quidem Demminum, tum vero & Suerinum citatos euocatosque esse. Quod certe non leuem opinandi occasionem præbet, Academiae nostræ rusticolas, ad ius Suerinense, agitasse lites suas. Quod uero proxima via, versus Demminum hæc causa delata legatur, id eò factum arbitror, quod rustici illi, quibus cum Dn. *Ewaldo* controuersia fuit, forte trans Panum flumen incolentes, ad tribunal Archi-Diaconatus Demminensis, ordinaria Jurisdictione, pertinuerunt.

Ad §. Idem p. 13.

Hæc igitur in tuto esse arbitror. Forte non arbitrabitur, qui priuilegia Stralsundensia paulo familiarius cognita habet. Est enim inter ea aliquod WITZLAI IV. principis Rugianorum, quo ciuitati MCCCXXI. proprietates prædiorum *Theuin, Theschenbagen, Wentorp, Lüdersbagen, Vogelsanck, Lützow, Langendorp & Kedingehagen* imperitur, cum notabili illo adiecto, *quod quicquid consules diète ciuitatis nostre in iisdem villis JURE LUBECENSI iudicauerint, hoc idem nosser aduocatus de Sundenis iudicabit plenarie cum iisdem.* Quæ certe uerba quam apertissime prodere videntur, in istis villis saltem, non ex Suerinensi, sed ex Lubecensi iure, iudicium exercendum fuisse. Neque tamen propterea causa nostra succumbit. Quandoquidem, testantibus commentariis præmissis, & principis ipsius & ciuitatis contestatione, in foro contradictionis edita, liquet, quod in villis Sundenibus, iuris Suerinensis usus obtinuerit. Igitur ad elidendum hoc dubium, dicendum erit, aut exceptionem à communi regula, in illis villis locum habuisse, aut Magistratum Sundensem, sponte sua, huius priuilegii usum se abdicasse & ne quid nouationis periculosa reformidarent incolæ, mutato antiquo Jure, cuncta in eo genere, quo fuerant, loco reliquisse.

K 2

Ad

Ad eandem §. not. (†) p. 14.

Sub dio celebrata fuisse Veterum iudicia, advibrantibus arboribus, notum est monumentorum fide, probatumque id dedi, in *der Pomm. und Rüg. Justiz-Hist. p.* Hic exemplum rei exhibent litteræ Senatus Demminensis, ad Ducem Bogislaum X. datæ, in sententia ante portam civitatis illius, cui à Calendis nomen est, lata. Sed, quam dudum, eodem loco, Demminensium iura administrata sint, vita Ottonis Bambergensis, testis sit L. III. c. 4. memorans, ipso die adventus Episcopi in Pomeraniam posterioris, Demminenses, ante portam civitatis suæ, conuentus forenses egisse. Igitur, iam anno MCXXVIII. quem adventus ille memorabilem fecit, hunc morem, apud paganos adhuc nostrates obtinuisse, in manifesto est.

Ad eandem §. p. 15. not. (*)

Verba: *Tho der andern Klage aver veerteygen Nacht.* Mos ille definiendi terminos iudiciales noctibus, et antiquissimis & tantum non omnibus gentibus Europæis in communi fuit. Quem (multo argumento videtur) ex prima cunctarum patria traductum esse. Eo iam interpretatus sum, nec sine monumentorum fide, in *der Einleitung zur Pomm. und Rüg. Justiz-Hist. p. 27.*

Ad §. IIIam.

Vocabulum *Stapula* nil nisi iudicium denotare, testatur etiam jus Vandalorugianum, Tit. m. 158. Verbis: *Vor Fürst. Gn. Land-Gericht und Stapel.* atque perinde pluribus in locis. At quod de *Stallo Sundensi* ad huius §i not: (††) assertum est, non alio id significatu, quam iudicii Stralsundensis s. advocatiæ vrbicæ, dictum esse, nouo argumento corroborare didici, quod Lubecensium hodierno etiam vsui debetur. Etenim nuper demum ab amico quodam Lubecensis Reipublicæ probe gnaro edoctus sum, peculiare iudicium & duobus ex ordine Senatorum assessoribus illustre, ad diiudicandas decidendasque ruralium Lubecensium causas, eodem *stalli* nomine, hodiernum ibidem foueri, tantæque æstimationis esse, vt, qui præsent aut administrande, in eodem, iustitiæ operam navant, in honorem muneris, Optimates stalli (*Stall-Herren*) vocitentur. Igitur, quod de *stallo Stralsund-*

sundersi, in eandem mentem commentatus sum, utique sibi constare & stallum illud sine stabulo fuisse, confidentius dixerim.

Ad eundem *S. nor.* (H) p. 17.

Verba: *Stabulum* - - *quamvis fixam sedem stationemque significare*. Tam ampla notatione, ut & stilo curiæ romanæ, subcellia templorum, Canonicis aut personis aliis à ministerio sacrorum, viri- tim destinata, *stallorum* nomen haberent. Ita, ut ab aliis permultis documentis dilcedam, in aliquo notarii publici instrumento, an. MCCCCXCVI, super solenni introductione JOH. BELZMANN M. & Prof. Philolophiæ Gryphiswald. recens constituti, ad Canonicatum ecclesiæ cathedralis Nicolaitanæ, sequentia leguntur: *Venerabile capitulum eiusdem ecclesiæ retroscriptum Dn. & M. JOH. BELTZEMANN ad Canonicatum eiusd. ecclesiæ admisi & eundem in Canonicum per impositionem bireti & osculum pacis recepit & acceptat recepto tamen ab eodem - - iuramento iuxta ritum eidem ecclesiæ prestari solito presentibus dominis GEORGIO LÖTZEN & HINRICO BUKOU, qua quidem admissione & receptione facta, mox & in continen- ti, venerabilis vir Dn. ERASMUS VOLREDT dicte ecclesiæ Vice- Decanus de mandato capituli prefati eundem Magistrum JOHANNEM in & ad possessionem corporalem realem & actualem prebende retro- scripte induxit & instituit ac STALLUM in choro eidem assignavit. Jamque & rationem introspicere mihi videor, quare à *stallis* siue sub- celliis iudicia inferiora dicta sint. Etenim in eorundem publicis locis, iam tum apud Romanos, auctore ASCONIO PEDIANO, iudices & qui solennibus iudiciis operabantur, vni post alteros confidebant, ut Tribuni, Triumviri, Quæstores atque alii iudicia minora exercentes, qui non in curulibus sellis nec tribunalibus editis, sed in subcelliiis ordi- natim dispositis, confidendi potestatem habebant. Hinc subcellia pro ipsis iudiciis inferioribus veniebant: quod prodit Ciceronis illa lo- quendi ratio de re, à subcelliiis, in rostra deferenda, quæ non alio pertinere videtur, quam quod causa, in iudicio aliquo inferiori, di- scceptata, ad superius forum deoluenda sit. Nostra autem vernacula, quod Romanis subcellium erat, commode vocabulo *stall* aut, si mauius, *Stell* dici poterat, quo hodiernum significamus locum fixum,*

K 3

quem

quem quis sedendo, stando aut cubando occupat, quo vsu v.g. dicere confueuimus: *ich werde meine Stelle schon bekommen*: aut, si minus conuenit de re aliqua, vel loco: *Se können sich nich so samen stellen*.

Ad §. IV. p. 17. & 18.

Ad constituendum aduocatum Sundensem, consulum ciuitatis ad stipulatione opus esset. Naturali aequitate didicante. Ne obtrufus videretur iudex, qui forte maleuolus esse poterat. Hinc non maiores tantum, sed & minores ciuitates nostræ, Bardum, Lütitium, Triburæa atque alia, eiusmodi priuilegiis maclatæ erant. Quandoquidem autem Stalli Sundenfis præsidem, ex genio illius sæculi, *Aduocatum* nuncupauit, forte non displicebit aliqua de themidis præsulibus istis, commentatiuncula mea, vt è membranis, potissimum domesticis comparatam habeo. Ita supplebuntur p. 20. not. (†) in eum sinem iam allata: nec frustra hanc operam futuram duco, qua propius innotescere potest, quanta principum nostrorum rei forensis expediendæ sedulitas, quæue ratio fuerit. Primum igitur sciendum hic est, aduocatum, antiquiori & pura latinitate, notasse quemcunque illum, qui alteri in causa aliqua, consilio atque auxilio adfuit. Ita teste CICERONE pro Syl: *Consul de pecuniis repetundis Casilina fuit aduocatus*. Sensu mere forensi, à *Patrono & Cognitore*, eo discrimine, internoscatur, vt ASCONIO definiente, Patronus diceretur, qui alterum, in iudicio, perorando defendebat: aduocatus, qui ius suggerebat & Cognitor, qui præsentis causam nouerat atque vt suam tuebatur. Sed vsus mediæ ætatis idemque diplomaticus ab illo discessit. Nam quocunque dispexeris, in vetustis tabulis, quoad de rebus forensibus loquuntur, nominationem aduocati, vbiuis in eum sensum adhibitam experieris, vt non, veluti hodiernis moribus nostris, causidicum tantum aut Romanorum patronum denotet. Quin prægnantiorum, quam quæ cognitoris Romani erat, ideam involuit, atque, breuiter dicam, ipsam Iudicem s. iustitiæ administrandæ præsidem, sub auspicio principum terræ, munere fungentem designat. Etenim, quod probe sciendum est, omnis, olim, penes imperantes nostros, iuris dicundi potestas erat, perque aduocatos eiusmodi, iussu eorum, exercebatur. Auctoritas atque amplitudo muneris varia. Augustiori utebantur, quo-

quorum ad integras terras dirigebatur potestas. Aduocatorum provincialium hi, nomine insignes erant. Vernacula *Land-Voigte*, iudiciumque eorum *Land-Tbing* (*), munus pariter ac territoria Jurisdictioni eorum adscripta, aduocatiæ provinciales, *Land-Voigteyen*, dicebantur. Harum in numero, per patriam nostram habebantur, aduocatia *Rugiana*, quæ hodiernum floret: in cismarino principatu, *Bardensis*, fide diplomatice: *Horstensis*, quæ ex patrimonio GRISTOUIORUM conflabatur (**). *Aduocatia vltra-Oderana*, cuius nomine HENRICUS WOSSOU in aliquo SUANTIBORI & BOGISLAI ducum Sedinensium diplomate de MCCCLXXIII, aduocatus illorum vltra Oderam salutatur: *Ukerana*, quæ, dum marchia ad Ukeram pomeranicam parebat, limitibus eius circumscribatur: *Gryphenbergensis* cuius ditioni terræ etiam Treptouiana, Caminensis & Wollinensis addictæ erant (***) : *Slauensis* cum qua & prouinciæ *Belgarda* & *Neo-Sedinum* coniunctæ erant (****) : *Stolpensis* in vltiori Pomerania, quæ cum aduocatia præfecturæ Stolpensis ad Penam flumen, non est confundenda (****) & *episcopalis Caminensis* quæ iuri dicundo per terras episcopatus

[*] Etenim veteri Gothica atque Saxonica dialecto *Tbing* atque *Ding* iudicium, indeque *Things* s. *Dingstag* iudicio destinata dies eademque congnatione, *thingen* litigare in foro, *githingen* iudicare s. causam dirimere, *thinger* aduocatus et eiusmodi alia deriuatiua dicebantur, teste SCHILT. l. c. voc. *Ding* atque GROTIUS in nominibus appellatiuis & uerbis gothicis, uandalicis & Langobardicis *Historie ipsius Gothica, Vandalica & Langobardica, adiectis.*

[**] de illustri familia GRISTOUIORVM eiusdemque fati vid. *Hist. feud. Pom.* & *Rug.* monstrante indice rerum, voc. *Gristou.*

[***] Teste RANGONE in *Indice familiarum nobilium, quæ deserunt,*

vbi Syfridus Lude aduocatus terrarum Gryphenberg. Treptou. Camin. & Wollin dicitur.

[****] Testimonio esse potest, quod NICOLAVS PVTKAMER 1566 aduocatus provincialis Slauensis, Belgardensis ac Neo-sedinensis fuit. In rerum & Rugenwaldensem terram habuit, cuius vtriusque comes s. iudex provincialis 1243 UEITVS quidam apud KANTZOUIVM occurrit. Aliquando tamen ipse Slauensis cum Stolpensi vnam fecit. Sicuti GANTZERS de ERICK 1357 & 74 & JAC. KLEIST 1580 vtrobique hoc munere functi sunt.

[*****] Hæc enim, post emendatam demum Sacra nostra, e prædiis Cænobii Stolpensis coaluit adeoque re-

LXXVIII

patus Pomeranici inferuiebat (*). Ita rei Judiciariæ nostræ octo tribunalibus prospectum erat (**). Quibus ab initio sæculi XIVti, ad coercendam grassantium latrociniorum prauitatem, in Pomerania citeriori, duo alia addebantur: alterum in prouincia à Demmino, Penam inter Suinamque, porrecta, & comitatu Gützconia sub præsidio comitis illius; alterum in terris castri Demminensis, Treptouia ad Tollenfam, Groswinensi & Ukermundana (***). Sed ubi hæc extraordinaria & ad tempus constituta erant, ita commemorasse sufficiat. Priorum vero illorum accuratior habenda est ratio. Antequam collegia dicasterialia Patriæ nostræ contigerunt, nobilium controuersis illuc pertinuerunt, quorum ab antiquo ea prærogatiua erat, vt primum litis periculum in foro prouinciali facere possent. Neque enim omnes poterant. Et tribunalia dixi, quoniam insuper prouocationibus eorum patebant, qui iure ulterius experiri cupiebant. Proflus vt mihi videatur, Aduocatas illas prouinciales eodem loco, olim apud nos fuisse, quo in Germania reliqua Landgrauatus erant, dum pro munere hi habebantur non hæreditario, sed ex lubitu principis conferendo. Suberant autem illis iudicia inferiora aduocatarum specialium, per ditiones minores totius prouinciæ, quæ, si amplitudinem spectes, hodiernis præfecturis nostris respondebant. Quin castrensia iudicia (*die Burgerichte*) eò referebantur (****). Quorum præ-

recentioris ætatis est. Inter aduocatos Stolpenses prouinciales reperit mihi est ALBERTVS de CALUE in diplomate Bucouienſi de an. 1357.

[*] Huic officio SVANTVS de BONIN circa an. 1321 præerat, nisi forte iam VMMA huc referendus est, qui ap. RANG. *Pom. dipl.* p. 162. in aliquo diplomate anni 1208, inter testes, nomine Castellani reperitur. Etenim postquam Episcopi maioribus subinde terris ditabantur, maturæ ipsis de eiusmodi præsidibus iustitiæ cogitandum fuit.

[**] Potentissima Regina Sueciæ CHRISTINA his nonam *Wolgasta-*

nam addendam destinauerat, vti videre est in *der Königl. Schwedischen Lands-Versaffung in Pommern* quæ 1651. iussu Maiestatis Ipsius designata erat, Cap. IX. *von den Collegiis iustitiæ als Hof-Land- und Stadt-Gerichten.* §. *Itte nechst will auch von nöthen seyn.* Sed hoc intra consilia substitit institutum.

[***] de vtroque vid. *Hist. feud. Pom Rugieque* p. 279 sq. & 312.

(****) Unde Præfecturarum iudicia illa particularia, in *der Königl. Schwed. Lands-Versaffung in Pommern* Cap. IX. non aliter quam iudicia castrensia, (*die Burgerichte*) vocitantur.

fecti, apud Rugianos, aduocati gardenfes (*Gard-Voigte*), apud Pomeranos, Castellani audiebant. Rugia infularis vndecim eiusmodi aduocatis describatur, *Bergensi*, *Garzensi*, *Gigstana*, *Hiddenseensi*, *Jasmandana* s. *Sagardensi*, *paleo-Traietana* (*die alten-Fäbrische*), *Pazigensi*, *Rambinensi*, *Schaprodenfi* (quæ aliquando Hiddenseensem coniunctam habuit) *Sireyensi*, *Wittouiana* (***) . In cis-marino principatu *Salensis*, *Hertisburgensi* (†) *Pronensis*, quæ postea Stralfundium translata est (5†) *Grimmensis*, *Tribuseana* (6†) *Lütizensis* (7†) fuere. Pomerania plures eiusmodi habuit, quam pro commemoratione mea. Inter nominatissimas sunt *Demminensis* (8†) *Güzcouiensis* (†) *Wolgaflana* (†)

L. Vz-

(***) Quod didici ex apographo fide digno matriculæ episcopatus Roschildensis, quoad illa Rugiam nostram contingit, monumento rarissimo & multæ, in re Historica nostra, doctrinæ.

[††] *Hertisburgum* [*die Hertes-Berg*], munimentum ad fluium *Prezouiensem*, in insula *Cingsta*, quæ, vna cum peninsula *Darzensi*, ad illud referebatur.

[5†] Pristinis temporibus *Pätra* fuerat, cuius loci tantum olim momentum habebatur, vt integræ provincie, ex eo, nomen hæeret.

[6†] Castrum *Tribuseanum* prima mentio est in Bulla pontificis *Innocentii*, qua 1140 episcopatus *Caminensis* confirmatur. *Wernerus*, *Nicolaus* & *Thidericus Longus*, sub titulo *Castellanorum de Tribuses*, occurrunt in diplomate Principis *Rug. JAROMA. RI II. de 1248.*

[7†] de qua vide *dissertationem ipsam* p. 26. not. [*] & 27. not. [*]

[8†] à castro *Demminensi* sic dicta, quod urbem huius nominis longa ætate antecedit. *Innocentii* citata bulla omnium primum facit; quo tem-

pore forte iam habuit eundem *JOHANNEM* Castellanum suum, qui 1170. in diplomate ap. *RANGONEM Pom. dipl. p. 150.* inter testes adest, *NORMARUS* quidam 1208 & *MIROSLAUS* 1228, eodem titulo conspicui sunt, in chartis publicis.

[†] Per eandem Bullam Papalem, quæ deprauata, apud Italos, nomine, *Chozk*, appellauit. Castrum hic loci, montanum ad claudendum, per *Pannum*, aditum, inde à remotissimis temporibus extitit, & comites *Gutzkouiæ* sedem habuere. *PRIBAM* Castellanus an. 1175 eidem præfuisse, diplomate ap. *RANG. l. c. p. 155. eodectus* sum.

[††] de huius castrum antiquitate vid. *Historiam meam finium Rugg.* p. 47. sq. Ad principatum *Rugianum* olim pertinuit, ib. p. 14. sq. 54. Tunc aduocati provincie fuisse, non leuiter autumo. Circa an. 1121 ad *Pomeranos* transit. ib. p. 45. qui capitaneo i. castellano suo regendum dederunt. *CRAMERI Gr. Pom. Kirchen-Chron. I. B. XXXI. Cap. conf. Bamberg.* in *vita Ottonis*

Vznamensis s. Vslomensis (1*), Grosviniensis (2*), Juliniensis
s. Wolliniensis (3*), Camminiensis (4*), Sediniensis (5*), atque
aliae

[1*] Jam urbem fuisse Ursdomiam
1124, ex Hist. vitæ OTTONIS Bam-
berg. elucet: iam castrum habuisse
1140 è citata *Janocentii* bulla, qua
Huznoim vocatur. Nam vehemen-
ter diversum reperias nomen huius
urbis castrique, elementis & scriptio-
ne. Sed nostrum est ad forensia at-
tendere: quo pertinet, dixisse, OS-
TROBODVM, GVSTIZLAVVM,
ZAVISTVM, POWOYVM, in chartis
an 1159, 86, 75, & 88 iam obuios ha-
beri castri Vznam castellanos.

(2*) Prouinciæ Gros. s. Grozwi-
nensi, ultra Penam, prope Anclamuna
circumiectæ, à castro atque vrbe
præcipus eius vocabuli, nomen hæsit.
Jam videre licet in litteris fundati
946, ab OTTONE I. Imp. episcopus
Hauelbergensis, inter prouincias
diocæsi eius adscriptas. Hinc statu-
ere in promptu est, de grandæuitate
castri. Maxime vtriusque memora-
bilia, quorum documentis inuidis
temporum pepercit, in vnuni con-
spectum redacta, legere licet ap-
meritissimum de Historia nostra
CHR. SCHÖTTGEN in *dem A. u.*
N. *Pommerlande* p. 374 sqq. Sed
Castellanorum huius loci memoria
nulla ad nos peruenit: quod non
difficiliter inde interpreteris, factum
esse, quia egregia illa vrbs cum castro
suo an: circiter 1183, Danorum armis
extrema fars habuit. In JNNO-
CENTII cir. bulla 1140 adhuc sa-
perites apparet.

[3*] Julini natales, ultra tempora

Christianismi, fama extulit. Quam ce-
lebre emporium fuerit, diximus.
Castri uel remotior credenda est æ-
tas. Prouinciæ s. insulæ Wollin-
nensi exinde nomen & iura data.
VENZESLAVM castellanum Julien-
sem (ita scribitur) diploma aliquod
Grobense anni 1168 à tenebris vindica-
vit, quem eundem alia litteræ de 1175
& 1182 castellanum de Wolyn vocant.
Vnde Juliensem peinde ac Wollingen-
sem esse, aperte constat. Neque i-
gnorare nos sinit sæpe adducta Jano-
centii confirmatio, Julinum vetus si-
mul & Wollini nomen iam habuisse.
Nam & eodem appellat, adeoque præ-
ter rationem esse, ostenditur, quod
vulgo credi solet, hanc vitimam de-
nominationem, hodierno Wollingen-
sium oppido tantum natiuam esse.

[4*] Ipsum Camini nomen, Slaui-
co idiomate suo, locum munitum
significat: quo argumento intelligi-
tur, vt originem habuit, castrum
fuisse. Prouinciæ *Slurim* protexi-
t. Jam tum sæculo ineunte XII, eo nu-
mero erat, vt WARTISLAVS I. ple-
rumque aulam ibidem haberet. Epi-
scopus OTTO Bamb. 1124, gentilismi
extripandi commodum tutumque
asylum reperit. 1168 ZAVIST, 1708
VMMA castellania ibidem fundæ
sunt: testimonio chartarum uete-
rum.

(5*) Ciuitas atque castrum inter
antiquissima nostra numerari meren-
tur, iam multo ante Christianum

alia (*). Harum omnium eo comparata erat ratio, ut in criminibus æque ac civilibus primas quasunque querelas, ad cancellos suos delatas, excutiendas dirimendasque assumerent, etiam nobilium præfecturis adscriptorum (*derer Ambr-Sassen*). MICR. l. c. L. VI. C. 42. Neque tamen sententiæ earum eousque peremptoriæ erant, ut iuris prosequendi nulla via superesset. Patebant enim, porro experturis, tribunalia, quæ memorauimus prouincialia, ad penitus definiendum, Ut, si conferre velis Pomeraniam nostram, cum Germaniæ mediæ habitu forensi, castrensis eius iudicia (*seine Gard-Voigseyen vnd Burg-Gerichte*) nihil aliud fuerint, quam *Burg - Grauius* (**): vel, si maui ad Poloniam comparate, in aduocatis nostris prouincialibus, Palatinatum: in particularibus, Castellaniarum palatinibus succen-

L 2

tura

cultum, apud nos, incluta. An 1168 Dn. WARTIZLAUUS castellanus de Stetin in diplomate cœnobii Groben- sis, inter alios illustres sponsores occurrit, quem ipsum principem WARTISLAVM II. RATIBORI I filium fuisse, non leuibus argumentis inducor, ut credam.

[*] Quas hic, breuitatis causa, prætergredior, ut per vniuersam Pomeraniam diffundebantur. Potissimæ erant, Stargardensis, Pyritzensis, Treptouiana, Colbergensis, Belgardiensis, Jomsburgensis, permultæ reliquæ, quarum exactam, ut in antiquis, rationem redditurus sum, si Deo uisum est, me diutius superstitem iubere fortunæ que meas eò disponere, ut *Geographia quædam antiqua & media Pomeraniæ Rugiæque* pariter ac *Historia præfecturarum (eine Pommerseb. und Rügianische Aempter-Historie)* à me edi possent, cuius vtriusque materia, in scriniis meis, gloriæ diuinæ & patriæ, sacris, collecta habetur colligiturque. Quin, si pu-

blica sollicitudine fouerentur curæ meæ ac operæ, si ad elaborandum otis, si ad imprimendum sumptibus prospiceretur, nec Pomerani Rugiæque, quasi res patriæ minus ad ipsos pertinerent, loculis temporis que parcere uellent, ubi, quæ multo sudore, in Historia nostra, prodeunt, scripta, tolerabili pretio comparanda legendaque sunt: varia, quæ supersunt, destinata mea in lucem succedere possent, non inuilia certè aut tempori traducendo tantum inferitura, sed eiusmodi, quæ in rebus præsentibus publicis pariter ac priuatis, usum habereat. Nam quod omni historiæ scite compositæ tribuendum est, ut homines ad prudenter agendum instruat, idem & de patria nostra sperare licebit.

[**] Nec temere ita statuas, sed præcuntibus ipsis monumentis nostris. Nempe non tantum aduocacia Güz-kouiensis *Burgwardium* dicitur, in aliquo diplomate Grobeni à CASIMIRO I, 1175, dato, sed & Casimi-

turiatarum imagines habebis (*). Non tamen ad causas feudales aduocatarum, in iure dicendo potestas pertinebat. Habebant illæ sua sibi tribunalia, præsidio ipsorum principum & præcipuorum aulicorum consiliis eminentiora. Ea plerumque aulam sequebantur (**); donec Sedino prærogatiua illa abrogabatur, *Garzámque & Pirizium* concedebat (***) : Jam & ciuitates nostræ municipales, quæ coloniis Saxonis, sæculo XIIIto, instruebantur, noua sibi forma posscebant. Tametsi enim illæ proprio iure suo utebantur, potestas tamen iuris dictandi erogandique Principibus terræ referuabatur, uti olim ea ma-

iestati

rus Borko alique milites ipso *Burg. grauiorum Colbergensium* titulo insigniti à BARNIMO I. & BOGISLAO IV. in litteris donationis de 1276, ap. RANG. *Pom. dipl. p. 165. sq.* occurrunt & UITICO Borgrauius, in litteris D. SVANTIPOLCI III. Bucouiensibus an. 1265 & WOYEMER 1243 Burggrauius Dantiscanus ap. KANTZOUIVM p. 136.

[*] Neque alio referenda puto Polonorum hodierna iudicia *Grodzka* [die *Grod Gerichte*] quam quo spectabant nostra iudicia particularia [der *Burg Gerichte und Gard-Voigteyen*]. Nam quod veteri Vandalogothico *Gard*, id Slauonico idiomate *Gorod* f. breuius *Grod* effertur. Eadem utriusque notatione, munitus locus innuitur. Vnde etiamnum Polonis *Sady-Grodzkie* iudicia castrensia dicuntur, restante HARTKNOCHIO ap. RANG *Orig. Pom. p. 64. conf. in. Einl. in die Pom. und Rüg. Justiz. Hist. p. 30 sq.* Præprimis Pomerania ul erior mores Polonorum, iam tum imperantibus Ducibus suis, imitando, cum Dantisci, tum Slauenæ, Stolpæque Palatinos, Tribunos, Castellanos, Dapiferos, Pincernas, Camera-

rios aliosque Polonorum consuetis honoribus ornatos ministeriales habuit. Quin, post fata MESTOUINI II arque ultimi Ducis sui, propius ad eam resp. Polonicæ formam accessit: vti videre est, in aliqua sententia iudiciali à PRIMISLAUO Rege Poloniæ Successore illius, 1295, Principis eius emortuali anno, Stolpæ pronuntiata, cui Dominus SWENTZO Palatinus, Dn. BVGISLAVS Iudex, Dn. NICOLAVS Palatinus & Dn. MATHEVS sub-camerarius Slauenensis subscriperunt. Cæterum in istis aduocatis, iudiciorum illorum, quæ hodiernum in præfecturis nostris habentur, primæ origines adsunt. Jam tum enim WARTISLAVS IX, in priuilegio Gryphiswaldensibus 1452 impertito & BOGISLAVS in eodem 1479 totidem verbis repetito, ipsimet eo interpretantur, his verbis: *Weret ok dat wy up vnsen Schiltoten Uogede NB effie Anchtlade bedden.* [**] *Hist. feud. P. Cy R. p. 496. conf. p. 618.*

(***) *ibid. p. 366.* Erant enim *Vkeramunde, Wolgasti, Gryphenberga, Rügenwaldia, Belgarda* constituta eisdem sedes. *ibid. p. 619.*

iestati ipforum adhaerent inque Venedicis ciuitatibus maximisque emporiis suis, per castellanos administrandam curauerant. Igitur & in nouis illis municipiis, nomine aduocatorum vrbicorum (*der Stad- Voigte*), iustitiae administratos suos alebant. Sumebanturque ex nobilitate, vt maior officii dignitas esset (*). Talem inuenio, in priuilegio WARTISLAI Ducis Diminensis & HERMANNI episcopi Camminensis de MCCLV, BERTOLDUM in *Gripeswald* (**): in diplomate Bardenfi WARTISLAI IV. MCCC. XXV HENNINGVM SCHMACHTESHAGEN in *Bard*: in alio ERICI MCDLXVI, ZI- VERT WOPERSNOV in *Belgard* alibique alios, titulo aduocatorum nominatos. Qui Sedinenfium iura moderabatur, more Magdeburgico, Sculteti axioma plerumque insigniebatur (***) . Interdum & sub-

L 3

(*) Quin ex more antiquo. Nam pristinis temporibus cuncta reipublicae munia nobiles obibant. Quid? quod municipia illa nostra, sumptibus eorum aut cura, condebantur. Vnde & antiquissimi consules fenatoresque illorum, ex ordine nobilium, fuerunt vid. *m. Hist. Bericht vom Ursprung der Stadt Greiffswald*, 14. S. & *Pomm. und Rüg. Lahn-Hist.* 271. S.

(**) qui, vel ipso anno diplomatis prodente, aut conditae aut saltem traditae principibus nostris Gryphiswaldiae, primus iudicii praeses fuit.

(***) Ita in diplomate, quo BARNIMVS I 1243. ius Magdeburgicum Ciuitati erogat, Sculteri h. l. prima fit mentio, nam ante castellani ibidem rebus forensibus praefuerant. Ab illo tempore WILKENIVS quidam 223; aduocati, sed 1293 HEINEKINUS denuo Sculteri nomine occurrunt. Aliquando & nudo *praefecti* vocabulo ornantur, quod factum legitur ab OTTONE, in literis donationis super aqua *Cramm* dicta de 1301. Honoris tanta de-

signatio, vt in priuilegio Sedinenfi Bogislai IV. de 1294, Sculteti ante Consules mentio habeatur, verbis principis: *recognoscimus quod dilectis & fidelibus nobis, Sculteto, Scabinis, Consulibus ac vniuersis conciuibus ciuitatis nostrae Stetin dedimus*. - An: 1334, quae haecenus ambulatrix & personalis fuerat, sculteria Sedinenfis, WVSSOUHS PETRO atque JOHANNI, in feudum gratiae hereditarium comittebatur. Quod relatum ex ipso monumento dedi in *Hist. feud. P. & R.* p. 393. Aliam eiusdem mutationem annus 1378 habuit, quo SVANTIBORVS & BOGISLAVS duos iudicii trientes Senatui ciuitatis oppignorabant. Neque tamen minus feudum Wustouiorum mansit. Nam in instrumento donationis, quae idem Duces Sedino 1382 *Cramm* conferunt, PETR. WVSSOUIVM Sculterum suum Sedinensem appellant [*Vnse Schult to Stettin*]. Quae post id temporis, de Sculteria hac acta sunt. vid. *Hist. feud. cit.* p. 632. 679. 1066, conf. *Einl. in d. iustit. Hist.* p. 50.

sub-advocatorum caractere, in diplomatibus, fiſuntur (*). Quod patet è privilegio Bardenſi, à WARTISLAVO IV. an. MCCCXXV, concesso. Inde forſan, quia advocatis provincialibus aut caſtellanis principum tanquam ſuperioribus, ſuberant & ab illorum ſententiis, ad hos, prouocare licebat (†): vel quia in nonnullis ciuitatibus, præfertim maioribus illis, quibus, ratione adminiſtrandæ iuſtitie, certa etiam proportio provincie adiecta erat, præter advocatum ordinarium alius interdum ſubſtituendus erat, ne ciuium cauſæ atque lites negligerentur (††). In advocatia Sedinenſi luculentum rei exemplum eſt. Wuſlouii illam, quaſi primatu aliquo, obtinebant, habebantque ſacramento ſibi obſtrictos ſubadvocatos, qui rei iudicialis apud Sedinenſes curam gererent (†††). Sed ſucceſſu temporis, alie poſt alias ciuitates eam à principibus iurisdicundi facultatem ſibi conquiſiuere: niſi

[*] Hinc, procul dubio, iudiciis noſtris illud nominis hæſit, vt hodiernum *die Nieder-Gerichte*, dicantur, vti in literis præſæ lingvæ noſtræ, de *Vndervöge* & *undervögden*, audiunt.

[†] vid. RANG. *Pom. dipl. p. 168 ſq. & 173.*

[††] Quam vltimam ſententiam ipſum illud Bardenſe diploma de an. MCCCXXV. innuit, in quo, cum inter teſtes iam appareat advocatus, qui eodem tempore reuera ibidem exiſtit, nihilominus Dux promittit, Subadvocatam huic ſuperaddendam, quotiens id efflagitaturi eſſent ciues. Advocatus igitur, qui hic in numero teſtium adeſt, nihil mihi aliud fuiſſe videtur, quam quem hodie dicimus præfectum (*einen Haupt- oder Amtmann*), ſubadvocatam idem ac *Stadt-Voigt* ſ. *Stadt-Richter*.

[†††] Teſtatur id ſententia BO-

GISLAVI X, 1507, in cauſa Senatus Sedinenſis & LÜDEKE WVSSEVII, pronuntiata, verbis: *die Underrichter in demienigen, wat dat Gerichte be-drepet, ſchal dem Rathe alſo wol ſchweren as dem richter & in confirmatione eiusdem ſententie de 1509. So ſchal der Wuſſonen Unter-Schulte, de da nu leuet un in ebokamenden tiden van die Wuſſonen wegen ſtende wert, den Rade van Stetin Eyd dobn, na Lude vn vermöge deſſeluen anſes Ordels, als ok in unſre Gegenwerdicheit van dem unterſchulten de nu tor tid van em geſetter, geſebeben iſſ. - wat im gerichte fällt ſchölen ſe like entzwey teilen, wegenamen wat dem Richter van ſines amts wegen, dem unterſchultzen, u. dem Schriuer van oldegs gebörd vnd ſe in bruke gehavt und dar andere Erf-richter in den Steden, dar meideburgiſch recht is, allein genobmen hebben und noch nehmen.*

rifi quod, in minoribus quibusdam, penes eosdem manserit (†). Nobiles porro nostri, in prædiis ruribusque suis, ipsimet iudicia faciunt: non indultu demum aut privilegio principum stabilita, uti civitates acceperant, sed originario atque ex Scythia olim secum allato iure: Sicut à maioribus vltimis tradito more Asiæ & Europæ euro-aquilonaris populi scythici, Tatari atque alii in propagines suas se-greges familiasque, iuris dicundi potestatem, etiamnum exercent. Pe- rinde, nobiles nostri, iure *proprietatis* atque dominii, quod olim oc- cupatione primæua terrarum suarum acquisiverant, quin iure domus atque familiæ, in suos, quod ius fasque erat, statuebant (††). Hinc, mutata licet pristina possessionum suarum conditione, ut, quæ *alodia* fuerant, *feuda* fierent, eadem illis iudiciorum per terras suas, inque suos, exercendorum prærogativa mansit & hodiernum superest. Nec in criminalibus tantum civilibusque, sed & feudalibus causis, quando- quidem nec hodie defunt, qui nobiles suos sub-vasallos habent (†††), si- cuti ante feuda, apud nos, introducta, *cenfitos* & *cenfuales* habuerunt (††††). Denique vero, per singulas villas, ad causas ruralium minores, *Scultre- tie* institutæ erant, de quibus, in ipsa dissertatione, ad §. VII. iam vtcunque commentatus sum.

Ad §. V. p. 18.

Verba: *Antiquo WITZLAI III. munere, quod annum MCCXC insigniuit.* Privilegii an: cit. tertia feria pentecostes Stralfundicæ da- ti, verba huc facientia sic sonant: *Habeant etiam dilecti nostri*
con-

[†] de quo vid. *Einf. in die P. und Rüg. Justiz-Hist.* p. 39. sq. Gryphiswal- dia nostra omnium prima hoc pri- vilegium obtinuit, donatione Wartis- lai IV. 1322. *ibid.* p. 38. & *Hist. Berichts vom Ursprung der Stadt Greiffsw.* p. 64. not. [k] 64. sq.

[††] Nam pristinis temporibus, ut apud Scythas, ita & in aliis popu- lis atque ipsis romanis, ea per fa- milias liberorum hominum, naturalis patrum potestas erat, ut domesticis

in suos imperio fungerentur. Testa- tur Festus, *Familia*, dicens, *antea in liberis hominibus dicebatur, quorum dux et princeps generis vocabatur Pa- ter & mater familiæ, unde familiæ nobilium Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum & familiares, ex eadem familia.* Postea hoc nomine etiam fa- miliæ appellari ceperunt.

[†††] vid. *Hist. m. feudal.* p. 943. sq. conf. 1176.

[††††] vid. *ibid.* p. 6. sq. 148. sq.

LXXXVI.

consules, Burgenſes & eorum perpetui ſucceſſores integram ac meram proprietatem cum omni libertate & iure ſuper omnia bona, villas, curias & agros, que ipſi ad ſuum uſum proprium & nomine ciuitatis uilitatem prædicte emerunt vel emere poterunt in futurum, à dicta noſtra ciuitate circulariter ad unum militare, ex utraque parte aque ſalſe, computandum in quibus nobis noſtris ſucceſſoribus & heredibus nihil reſeruumus.

Ad ſ. VI. p. 19. not. (*)

Verba: Templum quod hodiernum, multa antiquitatis ſpecie, (villa Puttenſis) ſeruat, ſine dubio, an: circiter MCLXIV. accipit. Jam uero, ex eo tempore, dubius factus ſum de tam alta templi Puttenſis ætate. Verum eſt, HENRICUM I. Saxonix ducem, expugnato principatu Rugiano eis mare poſito, lucrandi incolas CHRISTO multam curam impendiſſe. Num ſalutis eorum cauſa, an ſuæ utilitatis fecerit, in ambiguo eſt. Saltem præuidere poterat, patientiores futuros ſui iugi, ſi doctrina ſalutari manſueſcerent animi eorum, quos idololatria effrenos eſſe ſinebat. Certum eſt, arbitrio eius, epiſcopatui ſuo Suerinenſi, ſubditam eſſe hanc omnem prouinciam in cœleſtibus curandam. Nec, qui tunc antiſtes erat, BERNO, quicquam omittebat laboris, ut hic populus, intra ouile CHRISTI redigeretur. Sed, quæ mox ſequebantur, tempora continuis bellis turbulenta, primum quidem pios uiri conatus aut ſufflaminabant aut inuitiles reddebant, & denique tantam elade ſua ſolitudinem efficiebant, ut uix ſuperſeſſent homines, qui in meliorem Numinis cultum formari potuiſſent. Nihil igitur, ſi iuſtas rerum geſtarum rationes computamus, in tantum promotum fuiſſe, exiſtimare licet, ut integri conuerſorum cœtus coaleſcere potuerint, quibus templa curialia opus eſſent, aut qui ſubſtruendis alendisque pares eſſe potuiſſent. Tunc demum eo prouectam eſſe rem ſacram huius prouinciæ credas, ubi principes Rugiani, ad exemplum Pomeranorum, Teutonice Saxonibusque dudum chriſtianis, nouales deuaſtatosque agros illius recolendos tradiderant. At hoc ſæculo XIII. iuuenefcente, annum circiter MCCXXI. demum factum eſſe, monumentorum eſſato, compertum habeo. Itaque ex his omnibus conficitur, neque Püttenſem neque aliam paroecialem ædem ſacram citius, in eadem hac prouincia noſtra,

ex

extitisse, nisi à *Boraniensibagenſi* ac *Vögedeshagenſi* recedendum est (*). De ædificiis, quas *Capellas* vocant, non diffiteri aufim, plures earundem parochialibus omnibus antiquiores esse. Nam probabilitas est credere, singulas villarum communitates, vt passim è Slaus ad christiana sacra accesserunt, aut è Saxonibus conflatae sunt, ante sibi prospicere voluisse qualescunque domunculas sacris peragendis inseruituras, quam tot circumcirca nascebantur, quæ consortio sacri coetus inuito, matri ecclesiæ erigendæ stabilendæque sufficere possent (**).

Ad §. VI.

Quod in nota ad h. §. de iudiciis rusticis olim apud nos vſitatis attulimus, id nouum robur sortitur ex Jure Vandalo-Rugiano, cuius capite decimo mei MSti asseritur, etiam in causis criminalibus & homicidii, Praefectum Iudicii provincialis Rugiani, si trucidatus rusticus fuerat, eiusdem conditionis villano cuidam, partes iudicis demandasse, sicut eandem ille potestatem nobili tradere consueuerat, si quando nobilis interfectus erat. Apponam huc verba Codicis ipsa: *Iſſ de enliuede ein bubre, so setzet he (de Landvager) einen bubren thom Richter, isſ he ein Eddelmann, so setzet he einen eddelman, edder de Land-edder Gardvager ſi ſülteſt Gericht.* Jam autem vitro intelligere licet, iudici rustico, neque alios nisi rusticos adſeſſores competiſſe: quorum numerus, cum in criminalibus, ad 5. 7. 9. quin 13. personas auctus est, teste eodem Codice l. c. ſpectabilis, exinde, iudicii rustici aui facies, in rebus vitæ & necis adeoque maxime arduis, enaſcitur. Cæterum,

M

in

[*] De priori id autumo, quia in tranſactione hæreditaria inter principem Rugianum JAROMARUM II. & Baronem BORANTONEM PUTBUZIUM de 1249, à progenitoribus huius, illa iam dicitur extracta: de posteriori, quod, testantibus tabulis vetustis, illa ætatis reuerentiâ Stralfundensium temporum omnium mater habenda est. De aliis vix reperitur exemplum: saltem ruralibus. Nam de oppidanis, præsertim Tribu-

ſeana atque Bardenſi non negauerim, aliquanto altioris eas originis esse.

[**] Commentationem Historicam edendam molior, si quis sumptus ferat, sub nomine, *Einer Pommerſch-Rügianiſch und Mecklenburgiſchen Bekehrungs-Hiſtorie*, vbi origines ædium ſacrarum omnisque rei religioſe in terris iſtis altius vberiusque euoluentur. Hic pro inſtituti ratione ſtrictim me expedire oportet.

LXXXVIII

in Pomerania Borussica trans-Oderana, tenues hodiernum præturarum eiusmodi reliquias, cernere licet, *Mörrini, Valemi & Alenwalli*, quæ prope *Cörlinum, Berenwaldam* & Neo-Sedinum, villæ sunt. Sed tanues dixi; quia, nonnisi leuidenses, ob damna fegeti, pecudi, anferibusque illata, causas tractant. Nec priuilegio munita iudicia existimes. Per laudum, quod dicitur, & compromittendo adeuntur. Nihil subiuuncti ordinis inter illa. Nulla deuolutionum series. Nisi interdum suo lubitu, litigantes alius, post aliud, sententias sibi expetant. De simplici & plano cuncta peraguntur. Si res alicuius, vt inter rusticos, momenti habetur, sacerdos loci, scribendo acta consignat. Sportulæ ad paucos asses dodrantesvæ redeunt, qui comptando inter de liberationes, hauriuntur. Sed quam longis intervallis hæc iuris dictandi potestas, à pristina dignitate Sculteticorum iudiciorum digressa sit, facile cognoscas.

Ad eandem §. not. (f) p. 20.

Verba: *Quorum Collegia, der Schulzen-Gericht, dicebantur.* Scultetiarum illarum etiamnum præterito sæculo, dum patria nostra Coronæ Suedicæ paruit, tanta æstimatio habita est, vt non infimæ conditionis homines eas cupuerint; certa pecuniæ summa redimendas. Cuius rei exempla in *Sculetia Stresouiensi, Bucholtzensi* præfecturæ Colbacensis, *Brizigeni* aliarumque villarum adfunt (*)

Ad §. VII. p. 20.

Verba: *Titulo muneris tunc prægnanti -- Scultetus vocabatur.* Alia honoris præfatione, in diplomatibus, non raro *Magistræ villarum* dicuntur, quia inter partes officii erat, vt, quemadmodum l. c. dixi, componerent ad bonos mores pacemque vicinos suos.

Ad eandem §. paginamque.

Verba: *Officii (Scultetie) partes variæ.* Inter quas, præter commemoratas, erat, vt in negotiis principum aut aliorum dominorum suorum, pro tabellariis essent, atque à vicinis suis tributorum symbolag

[*] Conf. de vltima *Hist. feud. P. & R. p. 1204. seqq.*

las colligerent, pariter ac episcoporum decimas, Quarum aliarumque operarum suarum certis emolumentis fruebantur, aliquot iugeri agrorum aut pratis. Episcopi etiam pro studio & labore in cogendis redditibus suis, decimas plerumque unius mansi in feudum ipsis elocare solebant, uti id testatur *transactio inter principem Rugianum & episcopum Suerinensem 1221 super decimis, à Teutonicis in principatu cismarino tollendis, Tribusea inita.*

Ad §. eandem not. (1^a) p. 20.

Illud Scultetiarum institutum vel antiquissimis temporibus, apud maiores nostros Germanos, in usu fuit. Jamque charta CAROLI M. in *monumentis Paderbornensibus* p. 325. PAULUS WARNEFRIDUS L. VI. de *gestis Langobard.* c. 24. atque LL. *Langobard.* Scultetorum mentionem habent. Vnde probabilitate non leui inducor, vt credam, Langobardos non demum, dum per prouincias imperii Romani fedes variabant, has præturas villanas aut inuenisse aut adsciuisse; sed ex hac Pomerania atque Rugia, quam longis ante eas migrationes suas, temporibus, incoluerant, secum abstulisse. Neque tamen solis *Langobardis* illum antiquum morem, sed eodem argumento, *Sueuis* nostris, *Vandalis*, *Gorbis*, *Rugianis* atque aliis, tribuerim. Quid? quod de Slaus nec dubitandum existimo, qui sæculo fere sexto in ciuitatem Reipublicæ nostræ Vandalo-Rugianæ excipiebantur. Nam, vt strenuus iustitiæ vindex is populus fuit (vid. Cap. primo §. III), ita &, in patrocinium eius, inferiores Scultetiis nostris non adsimiles præturas, inter suos, fouisse, vel inde, nonnulla specie, argumentor, quod, in Russis, cognata Slaus nostris progenie, hodiernum, nomine *Starostarum*, per villas, huius muneris præfecti habentur. Vid. *Das veränderete RUSSLAND* 1. Th. p. 129.

Ad §. VIII. p. 22.

Verba: *Et dixerim hæc instituta, inde ab eo tempore, rependa esse, quo Püttenfis illa, cum aliis circumquaque villis, peculio ciuitatis Stralsundie adscribi cepit.* Salua res est, quia coniecturauim. Jam vero discedo ab illa coniectura, quia priuilegio aliquo Sundenfi edoctus sum, *proprietatem* villæ Püttenfis anno demum

M 2

MCCCXXV.

MCCCXXV, vna cum perplurium aliarum, munificentia Ducis WARTISLAI IV, in Stralfundenses translata esse. *Proprietatem*, inquam: ne tum quidem possessionem ipsam, quam ferius etiam consecuti sunt. Sed ante illud tempus iam permultas alias terras, partim donatione principum Rugianorum, partim indultu eorum, suisque sumptibus, Stralfundia sibi comparatas habebat. Igitur probabilius dicendum est, illum ad parocos Püttenfes prouocandi morem, apud rurales Sundenfes iam vsu obtinuiffe, antequam ipsa villa huius nominis, ditiori ciuitatis addicebatur. Idque tunc, vel eo magis, sine omni formidine, fieri potuit, quia Püttenfes nullo adhuc vinculo Stralfundia iungebantur. Neque illa donatio proprietatis, quam commemoravimus, obflare poterat, quo minus iurisdicendi potestas ea, eodem loco maneret. Quid vero postea temporis de hoc tribunali factum sit, vbi Püttenfis villa, pleno possessionis iure ad Stralfundiam transfuit, id, fautor, me haectenus ignorare.

Ad §. IX. not. (†) p. 23.

Ad ultimum huius notæ assertum, de præmatura Ciuitatis Stralfundensis admissione ad consilia Status publici, non inutiliter conferranda videntur, quæ commentatus sum in *der Pomm. und Rügianischen Lehn-Hist. p. 193. sq. & 106.*

Ad §. X. not. (†) p. 26.

Verba: *Es wären die appellationes an den Borg-Wall zu Loitz ergangen.* Hoc eodem loco habendum esse interpretatus sum, ac si dictum esset, prouocationes ad castrum s. ad iudicium aduocaturæ Lütitiorum abiisse. Nam ea tunc, stilo curiæ, loquendi atque scribendi ratio erat, vt vallum pro ipso castro, castrum, pro iudicio castrensi uenirent. Quod testatur ipse princeps WARTISLAUS IX. in generali confirmatione priuilegiorum, Ciuitatibus Stralfundia, Gryphiswaldia, Anclamo atque Demmino 1452. impertita, his uerbis utens: *Scheget ok dat wy meneden tosprake est sake tobobbende to desser Stede börgeren edder imvanern, vmmes desseluen scholen wy, vnse eruen edder nakomelinge, se efft ere Gush, nenerley Wyse to rechte laden vör vnse Slöte edder Walle.*

Ad

Ad eand. §. not. (**) p. 27.

Quæ hic atque in *Hist. feud. p. 170. seqq. & 249.* de Dynastis Lütizenlibus, vt conieceram, ex illustrissima PUTBUZIORUM Familia profatis, tradidi, limam accuratiorem exigunt. Jamque adhibui vt-cunque in nupera disquisitione, quæ prodiit sub inscriptione: *Erörterung zweier in die Pomm. und Mecklenburgische Historie tieff einschlagenden Fragen* -- p. 33. seq. in der Anmerckung.

Ad §. XI. p. 27.

Verba: *Cur lites rusticorum Sundenfium, à Senatu ciuitatis, ad Lutitiorum castrense forum potius transferende fuerint, quam ad aliud quodcumque.* Quamdiu Stralfundia sub principibus suis Rugianis stetit & dynastia Lutitiorum Pomeraniæ Duces Dominos habuit, ea Sundenfium in causis ad iudicium hoc castrense prouocatio fieri non potuit. Jam vero, prodente historia, Dominium illud Lütizenfe, inde à temporibus WARTISLAI I. ad integrum & dimidium sæculum Pomeranis paruit, nisi quod Rugiani sub principe suo WITZLAO I. ad breue tempus habendum, occuparent (*). Anno demum MCCLXX. vel circiter, principatui Rugiano constanter redditum est (**). Vnde concludere licet, tunc demum illud castrense forum Sundenfium litibus accomodandum fuisse.

Ad eandem §. paginamque.

Pronensiumque. Quod & Pronæ olim aduocata fuerit, cognitum habeo è *designatione seruiturum equestrium Principis Witzlai IV.*

Ad §. XII. p. 28.

Apprime quadrat ad notionem feudi castrensis, vt hic definiendam duxi, quod legitur in *Jure feud. Alem: c. 139. §. 2. Von burglehn sol der man nüt Herferie waren noch keinen andern Dienst tun. Er sol uff der Burge wonen vnd sü bewaren vnd weren, ob sü es bedarff. Vnd sol sine Herren urteyl sندن, im Burglehn Rechte vnd nüt vmb ander*

M 3

Le. n.

(*) Vid. *Hist. m. fin. princ. Rugie* p. 94. sq. coll. p. 100.   (***) Vid. *Hist. m. feud. P. & R. p. 221.*

Lebn. h. e. interprete SCHILTERO: de feudo castrensi seruitia in expeditione militari præstare non tenetur Vasallus, nec alterius generis: sed in castro habitare, illud tueri ac defendere, quoties opus est. Tenetur etiam in iudicio feudali castrensi sententias dicere: non item de aliis feudis. Cæterum constat, valde ambiguum *feudi castrensis* vocabulum esse & à *feudo castri* notione diuersum. De quo videre est apud Scriptores in dissertatione, citatos.

Verba: *Ita nobiles (castra) habuerunt, ceteroquin sua.* Commode huc afferendum exemplum habetur in *Hist. feud. P. & R. p. 409. sq.*

P. 29. Verba: *Alia nobilibus circum circa sedentibus, in seruitia equestris ad tutandum committebantur.* Vid. exemplum *ibid. p. 460. sqq.* coll. cum *p. 152.* & in diplomate CASIMARI de MCLXXV. apud RANG. *Pom. Dipl. p. 155.* Vbi post vnos alterosue nominatos, cæteri quoque viri nobiles de castris Caminensi atque Deminensi in testimonium prouocantur. Quamuis hoc ultimum nobiles castrenses sistat, non feudi, sed subiectionis vinculo obstrictos. Nondum enim eo tempore ipsi principes nostri summatum Imperii *Vasallatus* iure subiuerant, tantum abest, ut nobiles suos Vasallos habuerint. Verum, vel eo nomine rarius habendum est hoc momentum, quo discimus eandem, auspiciis Principum, castra habendi rationem, etiam feudis nondum introductis, apud nos, obtinuisse.

Ad §. XIV. p. 30.

Duplicem hic errorem corrigo: alterum, *ne ad alios eiusdem iuris nostrates* - - pro quo *ut ad alios* - - alterum, quotquot - - *utebatur*, pro quo *utebantur*, legendum velim.

Ad §. XV. not. (*).

Primum hic obseruari velim, pro capitibus Helmoldi 35. & 37mo. ponenda fuisse 85 & 87mum. Deinde, fateor, haud æquale me ætatem castri oppidique Suërinensis. Nam & plus centum annis antiquius illud, ac nomine Ciuitatis insigne offendere licet, apud Ditmærum Episcopum Merseburgensem, scriptorem cœuum, L. VII. Chron. p. m. 106. qui vbi de rebus gestis Imperatoris Henrici II. & hostili impetu

petu Lutitiorum in terras Megapolitanos emarrat, principem eorum Misizlauum, inquit, intra *Zuarin* ciuitatis munitionem se, cum dilectis militibus, collegisse. Igitur, cum hæc, annum circiter 1018, contigerunt, neque tum demum conditam hanc ciuitatem esse, credibile est, sed forte iam ante, aut multo, aut aliquo saltem tempore, extitisse, consequitur inde, quantum Lubeca Suerinum antiquius sit habendum. Hoc vere dixerim Suerinum ante Suerinum, ab Henrico Leone an: 1164. conditum, fuisse, teste Helmoldo L. 1. c. 87. Atque securus sum statuendi, quamuis nec ignorem, haberi hodiernum, in tractu Plauenfi megapolitanorum, villam eiusdem nominis, nisi quod veteris cognomine ab oppido Suerino, internoscatur. Nempe villarum ea plerumque dignitas est, vt castra & vrbes siue cognomines s. uocabulis diuersas, ætate superent. Ne dicam, villam palæo-Suerinum rudibus uestigiisque pristinae munitionis qualiscunque tam vacuam esse, vt, vel ea nuditate credere nequeas, Ditmari de Zuarina tradita, ad eam pertinere. Sed si pertinerent etiam, quid meæ sententiæ periculi inde metuendum? Mihi enim perinde foret, quodcunque demum Suerinum megapolitanum Lubeca uetustius habeatur: modo tale sit illud cum eius remotissima ætate, Origines Juris Suerinensis rationesque conueniant.

Ad §: XVII. p. 34-

Hic penitius scrutando, denique eo perueni, vt dicere aulus sim, illud *Prodseken*, de quo ibidem sermo est, barbaris iam tum sæculis, illustre aliquod tantæque auctoritatis iudicium fuisse, vt per excellentiam id nominis ei inditum posteaque temporis in villam huc positam, propagatum sit. Hæc sibi satis constare existimo. Neque enim, quod nuda *Sculteria villaris* fuerit (†) propterea, vt credam, à me impenrare possum, quod, testantibus diplomate Johannis Theologi citato atque aliis, incolæ totius prouinciæ Bresensis, Prodsekense illud pro foro suo ordinario habebant. Eoque intuitu, eadem hac paragrapho, *Prouinciale* dixi: non quidem, quo sensu, tunc temporis, illa tantum iudicia prouincialium s. *Land-ting*, & *Land-Voigeyen* nomine ueniebant, quæ

(†) Quæ sententia est Celeberrimi Dn. BALTHASARIS in *Rituali suo* p. 535.

quæ maiores terrarum regiones iurisdictione sua complectebantur; sed à minori prouincia sua, quarum plures amplioribus illis subesse solebant, titulo aduocatarum, & castellaniarum, *derer Gard-und Vnter Voigteyen.* (*)

Ad §. XVIII. not. (†) p. 35.

Paulo accuratius de terra Polaborum edisseram. De nomine non est hic dicendi locus. Gens Slauica erant Polabi, specialem tribum, ne dicam principatum, faciens. Cohærebat enim vniuersa Slauorum republi- ca in istis oris nostris, ad eum modum, vt diuersæ stirpes nationis, singulæ quidem propriæ ciuitatis iuribus vterentur, certis tamen legibus fundamentalibus, vnius systematis politici formam haberent. Non admodum absmili, Batauis atque Heluetiis exemplo: Nisi ma- ius Germaniæ nostræ assimilare. Nam vnius imperio regebantur: olim in vniuersum, abhinc dispersitis in perniciem suam imperiis. Eo diuortio Polabi vt inter Vagrius & Obotritos medii erant (**), ita vnam eandemque cum vtrisque rempublicam efficiebant, cui ab Obo- tritis, dignationis prerogatiua, nomen contigerat. Terra Polaborum, qua totum ambitum suum, ad orientem confinio Obotritorum, ad occidentem *Billa* fluuio terminabatur. Versus aquilonem ad mare Bal- thicum pertingebat, à meridie Albi claudabatur. In duas diuisam fuisse partes diximus, *Polabiam* speciatim sic dictam & *Sa-* *bandiam*. Proba fide; licet omiserimus addere festinanter scriben- tes. Etenim non tantum registrum illud redituum episcopaliū Ra- tzeburgensium, quod antea euocatum erat & in proxima annotatione denuo allegatur; sed & varia diplomata apud Ven: Dn: SCHRÖDE- RUM in *dem Pap. Mecklenburg* atque alibi passim obuia, eam diu- sionem comprobant. Neque prius illud ignorare finit, quousque Sa- delbandiæ fines porrecti fuerint. Nam si circumspiciamus paroecias Sa-

(*) Quo vero loco habenda sint iu- dicia *Mavck-ting*, quorum preter alia Mecklenburgica monumenta, in ali- quo HENRICI L. episcopatui Ratz- burgensi, 1170, erogato, nomine La- tino; *Placitorum forensium* mentio fit,

prouincialium an particularium, nisi forte vtrorumque, id mihi, hucdum, in medio relinquendum est.

(**) Vid. ADAM, *Brem. Hist. Eccl. L. II. HELM. Cbr. Slav. L. I. c. 2.*

Sadelbandicas ibidem designatas, facili patescit negotio, illinc *Billa* a Wagriis Stormariisque, hinc *Stekenitza*, à Polabia proprie sic dicta, determinatam fuisse. Denominandi rationem quadantenus assequi licet. Annales rerum gestarum Francicarum memoriæ tradiderunt, Imperatoris LUDOVICII. iussu, an: DCCCXXII. Saxones, superato Albi, castellum quoddam, in loco cui *Delbende* nomen, ædificasse, depulsis ex eo Slaus, qui prius eundem occupauerant, præsidiumque Saxonum in eo positum contra incurSIONES illorum. Eum locum, nisi fallax est coniectura, de eodem interpretor, qui hodiernæ Leopoli ad confluentes Albim & Stekenitzam ab HENRICO Leone sæculo denum XII. conditæ sedem præbet. Hoc nomen, in *Sadelbandia* nostra aperte obuium est. Namque & eam interdum *Sadelbend* scriptam inueni (*). Jam vero & de præfixa vocula *Sa* sciendum est, illam præpositionem fuisse Slauorum eiusdem notationis, quam apud Latinos *Supra* infert. Interpretationis fidem præstat, non ignoratus egregius Auctor *des veränderten Russlandes*, p. 34. qui *Za*-i. *Sa-porouiensum Cosacorum* cognomen, eò exponit vt perinde sit, ac supra cataractas Boristhenis habitantes. Nam *Za*, inquit, *bedeuet in der Russischen Sprache über und porova ein Wasser-Fall*. Quod si igitur hæc interpretamenta ad rem præsentem referantur, liquido innotescere videtur, *Sa*-f. Zadelbandiam, (nam & hæc scriptio occurrit) vi vocis, nihil aliud esse, quum *provinciam Polabie supra castellum Delbend*.

Ad §. XIX. (***)

Aliquantulum luminis affulget coniecturis nostris, quod septem quercus, quæ sequiori tempore dictæ sunt, olim *Siuæ* f. *Siebæ* quercus fuerint, quia olim *Megapolia* & familiam nobilem habuit, quæ nomine gentilitio à *Sieben* dicta est. Nempe hoc ipsum eodem argumento à *Siuæ* denominatione repetunt, rerum antiquarum *Megapolia* interpretes: quorum prouoco auctorem non nominatum quidem, sed ob insignem rerum *Megapolitanarum* peritiam, nec incogni-

(*) Nec quidquam hoc est insoliti, hoc nostrum, in confirmatione episc. Suerinensis à COELESTINO an: 1197 concessa, *Sadelbandingen* legere licet, antiqua nomina vocalibus dissona re-

tum tamen, *derer kurtzen und eysfertigen remarquen über einige Ar-
ricut des 33sten Capituls der neuen Edition des 1. Tb. von Klüners Be-
schreibung des Herzogthums Mecklenburg 1739. 4.* Sed operæ præ-
tium superesse videtur incitamentumque, ad inquirendum origines
denominationis ipsius *Sine* f. *Siba*. (Nam elementorum *V.* atque *B.*
promiscuus vsus obtinuit.) Supponendum arbitror; non omnia Sla-
vorum idola Slavicæ originis esse, aut ab hac gente demum, è Sar-
matia sua, in prouincias nostras, dum ipsa aduenerat, introducta
fuisse. Verum uti ea leges formamque reipublicæ Sueuo-Vandalæ
Rugianæque sponte sua subiuerat; ita credere licet, nec sacra eiusdem
omnino aspernatam fuisse. *Sibam* igitur, apud Germanos nostros,
hic terrarum, ante ingressum Slauorum, iam cultam esse, vel eo ar-
gumento, persuasum habeo, quod nomen ipsius tantum non mani-
festissima veteris Teutonicæ linguæ incunabula spirat. ABRAH.
MYLIUS in *Archeologo Teutono*, SCHILTERUS atque WACH-
TERUS in suis *Glossariis*, PALTHENIUS noster in nott. ad TA-
TIANUM p. 307. atque plures passim, oblata occasione, vocabula
Sibba, *Sib* atque *syb* vno quasi ore testantur, auctoritateque veterum
monumentorum testatum faciunt, non aliam quam coniunctionis,
pacis & amoris notationem, apud Gothos, Anglo-Saxones, Francos
& Allemannos, habuisse. At, si conferamus Scriptores p. 36. not. (*)
Dissert. nostra, citatos, deprehendemus certe, cuncta eorum de *Sine*
idolo tradita, in eo conuenire, ut spurium hoc numen, pacis con-
cordiæque tutelam fructuumque inde expectandorum, vbertatis felici-
tatisque, curam gessisse, ex credulitate superstiosarum mentium
ostendant. Jamque hæc æstimantibus mirum esse non potest, quod,
qui *Sibam* deam eiusmodi crediderunt, facile à se impetrare potue-
rint ut in simul crederent, rebus æconomicis litigiosis aut dirimendis
aut componendis tribun alia etiam *Siba* accommodatissima futura.

Ad §. XX.

Qui in rebus antiquis curiosus est, illum fortassis cupido incesset
sciendi, quam longis initiis, apud Pomeranos nostros conceperit ea
ad tribunal septem quercuum, in causis ruralibus, prouocandi con-
sue-

factudo? Nam mirandum utique est, nosstrates maiores, qui propria summaque rerum suarum arbitria habebant, à tam longinquo dicasterio, in iure dicundo pendere uoluisse. Quod sponte tamen sua id fecerint, procul est dubio. Etenim, quis eo cogere potuisset? HENRICUS L. Saxoniar quidem, sæculo XII^{mo} eousque rerum apud nos potitus erat, ut dominium eminens aliquod in prouinciam hanc cis-Penanam sibi tribueret; sed nihil propterea mutabatur in republica nostra, quam Principes Pomerani BOGISLAUS I. & CASIMIRUS I. ut antea habuerant, suo etiamnum imperio retinebant plenaque superioritate territoriali administrabant. Mea qualiscunque opinio est, hunc morem inde ab antiquissimis temporibus repetendum esse. Et si fortioribus aliquando argumentis confici posset, illud septem quercuum tribunal *Siuæ* olim sacrum fuisse, nihil, penes me, credibilius foret, quam quod superstitiosa fiducia commentitii numinis maiores nostros de rebus æconomicis litigantes, petendi iuris causa, in tam longinquas oras traxerit; sed deinde, abrogatis licet ethnicismi erroribus, quod olim superstitio commendauerat forum, consuetudine retentum esse. Nam nisi origines harum prouocationum ad illa tempora referantur, quibus Polabi cum Obotritis Wilzisque nostris eadem republica fouebantur, vix vlla coniectura assequi licebit rationem, qua moueri potuerint nosstrates, ut eandem cum Polabis tam dilitis themidem venerarentur. Sequiorum temporum ratio ab eiusmodi consortio aliena facta est. Obotriti enim à Wiltzorum regno digrediebantur (*). Polabi vna cum Wagriis Obotritorum Reipublicæ à Saxonibus eripiebantur. Ut, nisi antea, rebus populorum istorum adhuc integris, eum ad supremum, quod in Polabis erat, iudicium prouocandi morem stabilitum fuisse arbitreris, vix posthac, ad stabiliendum, commoda tempora inuenias.

(*). *Hist. feud. P. & R. p. 27. zweer in die Pomm. und Mcklenburgische Historie tieff einschlagenden Fragen. p. 6. sqq.*
sqg. & nuper editam disquisitionem meam, quæ inferibitur; Erörterung

X2424235

6272

15

COMMENTATIO CRITICO-HISTORICA

DE
SERIE PROCESSVS ET PRO-
VOCATIONVM FORENSIVM
IN CAVSIS AD IVS SVRINENSE
DIRIMENDIS,
QVÆ APVD STRALSVNDENSES
OLIM VŠITATA FVIT.

H. E.

von dem vormaligen

Serichts-Gebrauch,

Nach welchem

die Stralsundische Landbegüterte ihre Streit-Sachen/
zuerst, an den Stall zu Stralsund gebracht, von da aber an
das Kirchspiel zu Plutt, von da an den Rath zu Stralsund,
von da an den fürstl. Burg-Wall zu Loitz, von da an den
Stapel oder das Buch zu Schwerin und von da an
die Sieben Eichen appelliren können.

AVCTORE

ALBERTO GEORGIO SCHWARTZ

PROF. PHIL. REG. ORD.

IN ACADEMIA POMERANORUM.

GRYPHISWALDIÆ

IMPRIMEBAT HIERONYMVS JOHANNES STRUCK
REGIÆ ACAD. TYPOGR. MDCCXLII,

1742, 5

15

119

